

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

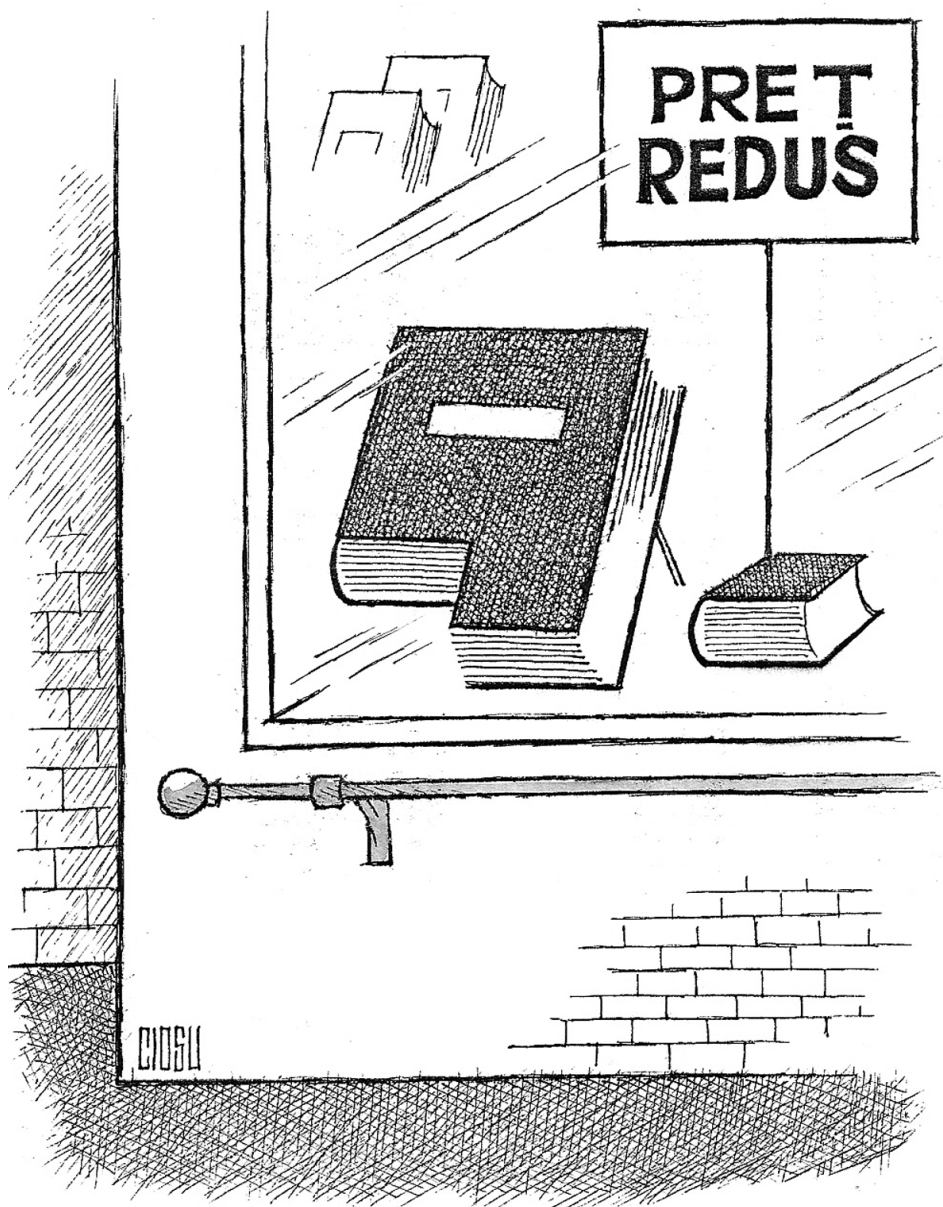
ateneu

ateneuabc@gmail.com
www.ateneu.go.ro

Revistă
de cultură

Nr. 9
(469)

• Anul 45 (serie nouă) • septembrie 2008 • 3,00 lei •

Centenar

Emilia Șt. Milicescu

• „Străduiește-te să pui în lumină prietnică
personalitățile care fac cinstea culturii
românești” •

pagina 3

Emil Nicolae

Victor Brauner
a devenit „milionar“!

pagina 11

Interviu cu prof. univ. dr.
Dan Gh. Teodor

„Spiritul școlii
lui Vasile Pârvan
a fost și va rămâne
multă vreme
prezent
în arheologia
românească”

paginile 12 - 13

Florian Roatiș

Dialog epistolar:
N. Steinhardt - Dumitru
Stăniloae

Aniversare Constantin Ciosu

De ce iese mereu câștigător? De ce place la Timișoara și la Vaslui, la Gabrovo (Bulgaria) și la Tolentino (Italia), la Skopje (Macedonia) și la Seul (Coreea de Sud) etc.? De ce reușește nu numai la concursurile cu temă liberă, ci și la cele cu temă dată? Pentru că nu e doar un autor de bancuri desenate, cu aluzii la persoane și situații locale, ci un moralist care simte „aerul timpului” și vede, în forme caricaturale, „caractere”, existente pretutindeni. E pătrunzător și sobru; uneori chiar sever. De cele mai multe ori, personajele sale sînt niște idioți impozanți, autoritari, gravi, își trăiesc cu seriozitate, autentic, prostia. Individual sau în grup, manifestă o maximă suficiență și siguranță de ei înșiși. Imobilitatea interioară îi face rigizi și impenetrabili, seci și reci. Sînt comici cu morgă; aroganța e starea lor naturală.

pagina 2

pagina 19

Valentin CIUCĂ

Constantin Ciosu, un senior al umorului rafinat

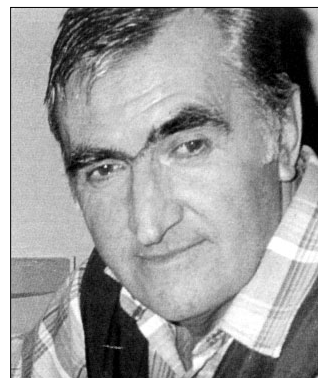
Pe graficianul Constantin Ciosu l-am cunoscut înainte de a-l vedea. Pentru mine era, la început, doar un nume așezat pe niște imagini incluse prin reviste de profil sau ziare tipărite prin toată țara și, apoi, încet încet acceptate în paginile unor publicații din străinătate. Ne-am văzut în câteva rânduri, dar impresia cea mai puternică s-a produs atunci când, la Chișinău, am făcut parte din același juriu al Festivalului Internațional de Umor, centrat tematic pe ideea comunicării. Cu această ocazie, am putut descifra și câteva dintre liniile de contur ale unei personalități care se poate defini prin eleganța spiritului, printr-o afabilitate discretă și, mai important, prin respectul pentru confrății săi din lumea graficii satirice. M-a surprins plăcut rigozitatea cu care analiza ofertele venite din toată lumea, finețea observațiilor și, mai ales, acel calm desăvârșit, specific ființelor superioare. A fost atunci un succes profesional și un exercițiu al obiectivității în analiza și stabilirea ierarhiilor valorice. Ne-au uimit graficienii din China, foarte numeroși și inspirați, cei din Orientul mijlociu, din alte îndepărtate continente, ceea ce ne-a demonstrat că talentul, inventivitatea, spiritul critic nu pot fi confiscate doar de bătrâna Europă, resurse de umor aflându-se pretutindeni.

Constantin Ciosu, recompensat chiar în acest an aniversar cu un important premiu în Siria, după ce și-a trecut în palmares atâtea alte premii, are valoarea unei personalități pentru care umorul este o a doua natură. Acest tip de substanțial umor utilizează cel mai adesea ochiul interior al artistului, cu care trece ușor din zonele amăgitoare ale aparenței, spre a ajunge la esențial. Inteligența sa mereu în alertă devine pivotul în jurul căruia se conturează ideea viitoarei imagini, după care traseele grafice desăvârșesc plastic compoziția. Nu mizează ca în cazul altora, doar pe spontaneitate, deoarece lucrările lui sunt rodul observațiilor îndelungate, ale unei veritabile introspecții, chiar dacă ceea ce rezultă se bazează și pe efecte eclatante. Eseișt în ordinea spiritului, Constantin Ciosu ascunde în fapt un gânditor cu vocație socială, de cetățean al lumii care are de comunicat o opinie.

Referirile la personaje celebre din antichitatea elină, interpretate în cheie modernă, prin enormul lor semantic, fac deliciul privitorilor antrenați în arta graficii satirice. *Calul troian* de pildă, sau ofilite *Afrodită*, în contexte sociale noi, ating, deseori, cotele corozivității. Moralist marcat de echilibru, tipul său de răsă-plânsu face din cordialitate o formă de solidarizare în jurul provocărilor de tot

felul ale lumii de azi. În mod evident, tema globalizării, a blog-alizării pe internet, a pericolelor iminente, ecologismul, retorica întotdeauna găunoasă a politicienilor, absurdul excesivei militarizări, devin dominante pentru cele mai multe din punctele sale de interes civic. În fața unui public opac, oratori de ocazie sunt manipulați de persoane din umbră, de cei așezați profitabil în spatele eficientelor grupuri de interese. *Omul-steag* sau omul flămură își identifică chipul cu simbolul cromatic al unei ideologii sau al alteia. Oamenii, mai întotdeauna pierduți în anonimat, seamănă tocmai pentru că și-au pierdut identitatea. Caută, ca Diogene, și nu reușește să se găsească nici măcar pe ei înșiși.

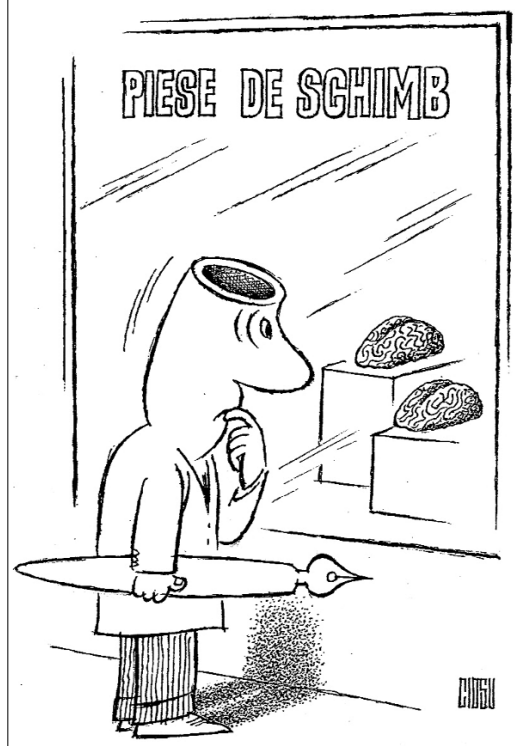
Umorul lui Ciosu nu exclude tandrețea, ca o superioară formă de apropiere de celălalt. O imagine cu silueta câtorva case, iernatic marcate de frigul exterior, arată cum fumul ieșit din hornurile vecine ale celor două case se împletesc într-o delicată poveste de dragoste. Visul unei nopți de iarnă, shakespearian și etern, generează o plăcută reverie. Altfel stău lucrurile cu pușcăriașii din carcere ostile, fumătorii din motive de igienă deschizând ferestrele zăbreleite pentru a nu polua punitiva încăpere. Tot astfel, pentru confortul celor ce urmează a fi ghilotinați, artistul a

imaginat un butuc cu două locuri, unul pentru fumători, altul pentru cei care nu se droghează astfel. Mă înduioșează imaginea unui fioros tanc a căruia amenințătoare teavă, înmuțată, poate deveni o trompă de elefant. Ciosu nu cultivă cu obstinație absurdul, dar nici nu-l ocolește. Siruri de oameni defilează în piețe publice urmând mișcările impredictibile ale portdrapelului fluturat de vânturi ideologice. Pentru a nu strica frumusețea iluzorie a unui curcubeu, personaje citadine au inventat un pod care să le permită trecerea peste acest splendid fenomen natural.

Aniversarea seniorului de la Bacău generează sau ar trebui să genereze o resolidizare a breșei în jurul modelelor autentice printre care îl prenumăr pe Constantin Ciosu. Spiritul său rafinat, echilibrul și naturalitatea fiecărui gest țin de harul artei și al unui umanism generos și inteligent. La mulți ani, și ai grijă, Maestre, de sănătatea morală a convalescenței noastre Planete!

d'ale lui Ciosu

Întilindu-l pe stradă, cu ani în urmă, l-am întrebat, firește, ce mai face. „Lucrez pentru Cipru”, mi-a răspuns. Altă dată, punindu-i aceeași întrebare, mi-a zis: „Lucrez pentru Franța”. Altă dată: „Lucrez pentru Turcia”. Altă dată: „Lucrez pentru Japonia” etc. Dincolo de hazul formulărilor, e de remarcat faptul că în fiecare an „lucrează” pentru trei sau patru expoziții internaționale. Nu mai știe cu exactitate la câte a participat, știe însă că a primit 43 de premii (dublu față de cele primite în țară), ultimul, „Pălăria de aur” de la Knokke-Heist (Belgia), recent, pentru o „Cină de taină” desacralizată, ținută într-un mic restaurant, până dincolo de ora închiderii. [Acum a ajuns la 113 premii internaționale – n. 2007.]

De ce iese mereu câștigător? De ce place la Timișoara și la Vaslui, la Gabrovo (Bulgaria) și la Tolentino (Italia), la Skopje (Macedonia) și la Seul (Coreea de Sud) etc.? De ce reușește nu numai la concursurile cu temă liberă, ci și la cele cu temă dată? Pentru că nu e doar un autor de bancuri desenate, cu aluzii la persoane și situații locale, ci un moralist care simte „aerul timpului” și vede, în forme caricaturale, „caractere”, existente pretutindeni. E pătrunzător și sobru; uneori chiar sever. De cele mai multe ori, personajele sale sînt niște idiști impozanți, autoritari, gravi, își trăiesc cu seriozitate, autentic, prostia. Individual sau în grup, manifestă o maximă suficiență și siguranță de ei înșiși. Imobilitatea interioară îi face rigizi și impenetrabili, seci și reci. Sînt comici cu morgia; aroganța e starea lor naturală.

Discutînd despre artist, nu puțini, mai ales oameni de literă, la care are o mare priză, mi-au spus cu admirație: „E rău!”, ceea ce înseamnă că e foarte bun. Nu-i facil, amabil. Scrutează realitatea cu un ochi intransigent. Umorul său e incisiv și, citeodată, se transformă în satiră. Ce ironizează? Ipocrizia, demagogia, veleitarismul, infatuarea, invidia, con-

formismul, oportunismul, slugărnicia, lipsa de personalitate, tendințele de uniformizare, inerțiile colective etc.

Ce politică face?, am fost întrebat. Nu face politică, ci artă, am răspuns. Nu-i desenează nici pe cei de la Putere, nici pe cei din Opoziție, însă nu o dată personajele sale amintesc și de unii și de alții. Politică sa e cea a omului care are criterii etice și reacționează normal în fața celor încrezuți, lacomi, mincinoși. Pur și simplu, rîde de ei sau, uneori, cînd aceștia devin de-a dreptul nocivi pentru societate, îi detestă. Bărbat înalt, liniștit, chiar sfios, Ciosu (profesorul Constantin Ciosu) nu-și pierde timpul cu comentarii. Opiniile și le exprimă prin desen, unde încearcă să fie, zilnic, inspirat, proaspăt, percutant, corosiv.

În caricatură, crede el, „desenul e totul”. Poanta trebuie sugerată prin linii și puncte, mai rar prin cuvinte. Lucrează minuțios, nu cedează comenzilor grăbite sau gustului mediocru, nu e frivol sau vulgar. Are măsură chiar și în tratarea subiectelor lejere. A-l judeca numai după ceea ce este publicat în ziare, înseamnă a-l nedreptăți. Tiparul adesea îl dezavantajează. Anumite trăsături și detalii de efect se pierd: simetriile nu mai sînt simetrii, umbrele nu mai sînt umbre etc. Ca desenul să iasă aproape de ceea ce el a intenționat să spună, e nevoie să-l simplifice, să-i îngroașe liniile. Trei sferturi din discuțiile noastre din ultimii ani au fost ocupate cu această problemă. Mi-au trebuit zeci de argumente pentru a-l convinge să nu-și abandoneze colaborarea. Am insistat dintr-un sentiment de pretuire, dar și dintr-un interes. Ca redactor, știu că (chiar în actualele condiții tipografice) un desen de-al său are un impact mai mare și e mai pregnant decît multe articole.

Constantin CĂLIN

**Emilia Sadoveanu,
din Bechet**

[...] M-am născut în aprilie, ca și Ticu-Barbu Delavrancea – și se vede că ursitorile ne-au adus la amândoi niște daruri înrudite. Sunt familii în lumea celor ce privesc cerul și pământul, sunetele, culorile, limba, zămbetul și înruntarea, înrudite, cum biologic sunt [inrudite] familiile Sadoveanu, Agărbiceanu, [...] și ... Eminescu ...” (Correspondență, 18 ian. 1994).

Fiica grefierului Paul Sadoveanu și a Mariane (n. Stoian) a văzut lumea zilei la 6 apr. 1908, în comuna Bechet din județul Dolj. Pe linie maternă descinde din familia căpitanului Ștefan Ogrieanu, otaș al lui Mihai Viteazul. Bunicii ei, Gheorghe-Nicola Stoian-Ogrieanu, este autorul unei monografii a așezării de la Dunăre, publicată după 60 de ani de la moartea lui. Inițiativa îi aparține, desigur, Emiliei Milicescu și a fost salutară de Mircea Zăciu, coordonatorul seriei „Restituirii” a Editurii „Dacia” din Cluj-Napoca. „Cronica din Bechet. De neapocul Ogrieanilor” (1974) a beneficiat de o prefață devenită act memorialistic și de o biografie a autorului, semnate de becheteana invitat pe lume în 1908. Imaginea creată de Emilia Milicescu nu e departe de cea a „Bunicului” din scrița celebră a lui Delavrancea, cu deosebirea că Gheorghe-Nicola Stoian-Ogrieanu era olog... : „În odaia lungă și îngustă, cu o singură fereastră, în dreptul căreia era așezat patul de scânduri, pe țărâși înfrinți în pământ, stătea vesnic pe spate, cu picioarele tepene ca niște butuci. Mă așătam de ele și mă urcam în pat lângă Tata-Moșu, pentru basmul lung din fiecare dimineață. Cu degetul, urmăream vinele groase ce-i serpuiau pe mâini, priveam apoi atentă albul ochilor împăienjenit de firisoare roșii, în timp ce el, cu glas blând, șoptit, îmi spunea despre *cocosul negru*, despre *cavaler mărăgănuș* ori despre *lupul imbrăcat în pielea oii*”. Nu e de mirare că Emilia Milicescu a debutat cu poveștile...

Profesor și filolog

Aproape că trebuie înjumătățite contribuțiile sale în domeniul învățământului și, respectiv, ale filologiei. Cu o solidă pregătire de specialitate (a absolvit Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București în 1929 și a trecut doctoratul în Filologie la Iași, în 1965), a îmbrățișat cu succes cariera didactică: între 1965 și 1969 este conferențiar universitar la Brașov, iar din 1969 până în 1972, profesor universitar la Sibiu. Ca recunoaștere a calităților profesionale, va face parte din colectivul de redacție al primului număr al revistei „Limba și literatură” (1955), editată de Societatea de Științe Istoric și Filologice, alături de N.I. Barbu, Al. Brădăreanu, Gh. Bulgar, I.C. Chițimia, Ion Coteanu, O. Drimba, A. Graur, D. Macrea, G.C. Nicolaeșcu, D. Panaitescu-Perpessiciuș, Emil Petrovici, Tudor Vianu ș.a. Aici va publica un valoros „Studiu asupra poeziei *Mitologicele*, de Mihai Eminescu” (pp. 213-224).

Prezentată mai întâi ca o comunicare științifică în cadrul filologiei București a S.S.I.F., lucrarea poate constitui un model de analiză filologică complexă, atât cât permiteau achizițiile teoriei literaturii în acel moment. O remarcă, fixată la început, are valoare axiomatică: „Cercetarea [...] oricărei creații artistice trebuie să țină seama că granițele dintre fond și formă sunt cu neputință de stabilite. Viața operii literare stă tocmai în întrepătrunderea celor două elemente. Fondul ei se străvede prin măiestria expresie ca o licoare de preț care i-a format unii vase străvezii cu culori schimbătoare, făcând una ce al centru ochiul privitorului. Fără vase, lichidul s-ar risipi, n-ar putea să se impună conștiinței noastre însușirile lui; vasul fără lichid ar fi o formă goală, incapabilă să ne emoționeze”.

A doua tematică a studiilor publicate

Centenar Emilia Șt. Milicescu

• „Străduiește-te să pui în lumină prielnică personalitățile care fac cinstea culturii românești” •

Sunt cuvinte din penultima scrisoare (1993) primită de la scriitorul și monografistul, editorul și folcloristul, istoricul literar și publicistul, Emilia Șt. Milicescu, pe nedrept uitată la centenar. Modestia și buna-cuviință, pe care nu încetăm să i le laud, nici nu i-ar fi îngăduit

în „Limba și literatură” este orientată spre metodică predării limbii și literaturii române. Am cunoscut profesori care vorbeau cu recunoștință la adresa Emiliei Milicescu, pentru sârguința cu care i-a inițiat într-o mare aventură intelectuală: cum să predea arta literară și limba maternă fără concesii și eficient. În 1965, publicase, în nr. 10 al revistei „Limba și literatură”, un valoros studiu, „Exprimarea orală și scrisă a elevilor în orele de limba și literatura română: îmbogățirea și nuanțarea lexicului”.

Poetă, prozatoare, publicistă

În ordine cronologică, Emilia Șt. Milicescu se afirmă pe plan literar mai întâi ca autoare de povești, publicate la vârsta de 30 de ani, în „Lumea românească”. Este un „ziar democrat de atitudine și informații”, apărut la București între 1937 și 1939. Sub directoratul lui Zaharia Stancu (inițial, cu Constantin Clonaru), publicația adună semnături prestigioase și se constituie într-o oglindă fidelă a zbuciumaților ani dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial. Din păcate, istoriile literare consemnează doar anul 1938 ca an de debut al Emiliei Șt. Milicescu, așa că aventura mea de la B.C.U. „M. Eminescu” lasă a fost oarecum neproductivă. Timp de șapte ore, fără un minut de pauză, am răsfoit la sala de lectură cele trei volume (ian. – mart., apr. – iun., iul. – sept.), format „Evenimentul zilei”, fără să dau de semnătura căutăta. M-am întâlnit însă cu Geo Bogza, Virgil Gheorghiu, Dumitru Almas, Petru Manoliu, Dan Petrasincu, N. Carandino, dar și cu G. Talaz, Mircea Damian, Al. Robert ș.a. Am găsit, fără să vreau, articole de istorie literară despre Vasile Alecsandri, extrem de utile pentru a lumina biografia băcăuană a acestuia. Urmeară să cercetez – de la o altă bibliotecă, probabil – colecția pe ultimul trimestru al anului 1938, unde mă voi întâlni cu debutanta Emilia Șt. Milicescu. (Să-mi fi fugit ochii la alte nume și să fi trecut peste textul ei în cele trei volume de la B.C.U? N-aș crede...)

Tot copiilor li se adresează, de această dată direct, în paginile revistelor pentru ei. Ioana Postelnicu, și ea autoare de literatură pentru copii, îmi vorbea aici, la Bacău, despre surata ei mai mare cu trei ani, pe care o urmărea în epocă și o aprecia pentru crâmpetele dintr-un nevăzut *Kinderbildungsroman*. Revistele pentru cei mici - „Licurici” și „Lumină” – erau totuși bine făcute, excepționd, desigur, materialele teziste. De pildă, în „Licurici”-ul din 1966 (12 numere) publicau poezie Florin Mugur, Petre Ghełmez, Horia Aramă, Emilia Căldăraru, Andrei Ciurunga, Mălina Căjal, Gh. Tomozei, alături de Tudor Argești. Cu traduceri erau prezenți Ion Frunzești (din spaniolă) și Profira Sadoveanu (din engleză). Dintre prozatori, semnează Octav Panu-Iași, Călin Guia, dar și Fănuș Neagu. De altfel, din colectivul de redacție făceau parte, printre alții, Petre Ghełmez, Octav Panu-Iași, Alecu Popovici, dar și Marin Sorescu.

Ca poetă, Emilia Șt. Milicescu este prezentă cu un volum de versuri, „Dă-mi

să pretindă manifestări zgomotoase în juru-i; ritmul benedictin asumat de multă vreme și șantierul literar perpetuu erau singurele adevăruri acceptate: „Sunt într-un vârtej de muncă [de] parcă aș mai avea de trăit încă 100 de ani”, îmi scria în ianuarie 1994.

mireasmă de copaci înfloriți, cu corole legănate de vânt, în zvon etem de frunză și clipocit de ape, venind din veacuri și ducând generații după generații spre veacurile fără sfârșit ale viitorului”.

În 1942, pe coperta interioară a volumului de debut, editura anunță că autoarea are sub tipar romanul „Profesoara” și în manuscris studiul „Italia văzută de scriitorii români”. Dacă într-adevăr au apărut – în fișierele B.C.U. Iași nu figurează –, cele două scrieri întregesc și amplifică tabloul unui om de litere prodigios.

Mioritologul

Studiile de folcloristică (I.C. Chițimia, Iordan Dăcu) nu o înregistrează pe Emilia Șt. Milicescu printre cercetătorii sau comentarii fenomenului. Și totuși, în 1992, la Editura „Minerva”, Tatiana Gălușcă-Cișmariu, Emilia Șt. Milicescu, Nicolae Saramandă și Tudor Nae semnează volumul „Miorita la dacoromâni și aromâni (Texte folclorice)”, o importantă contribuție la întregirea tabloului acestei capodopere, prin variantele consemnate și printr-o mare bogăție de informații etnografice privind viața și credințele pastorale (I. Dăcu). Rolul decisiv în alcătuirea volumului îi revine primului autor, dar nici contribuția Emiliei Șt. Milicescu nu este de neglijat. Ea a însoțit-o, împreună cu Tudor Nae, pe Tatiana Gălușcă-Cișmariu în zona Iliov, devenindu-i colaborator, și a realizat o amplă introducere (37 de pagini), mai precis un comentariu asupra celor circa 1300 de variante ale baladei.

Formulările la persoana I plural susțin pretenția noastră de a fi admisă în rândul etnologilor: „L-am auzit cutremurați pe Ion Ichim jolindu-se și turma luată într-o primăvară de valbura Dunării, umflată de ploți și dezgheț” (p. VI); „Mulți dintre informatorii *ne-au vorbit* despre bucuria trăită de pendulari la întâlnirile anuale de la marile popasuri cu păstori din toate tinuturile românești” (p. VIII); „Toți *ne-au spus* că pretutindeni și din veac există o ierarhie a slujitorilor stănei” (p. XII); „Păstorul Gheorghe Neacsu din Vălsia *ne-a spus* că tineretul din această regiune colindă de Anul Nou și la horă, pe tema „Mioritei” (p. XXXVI) (sublinierile noastre). La acestea am adăuga mărturiile Emiliei Șt. Milicescu referitoare la colaborarea cu Tatiana Gălușcă-Cișmariu, înregistrate de noi pe bandă magnetăică.

Monografistul, editorul, istoricul literar

În 1982, la Editura „Dacia” din Cluj-Napoca, Emilia Șt. Milicescu publică monografia închinată lui Gheorghe Lazăr, cărturar iluminist, întemeietorul învățământului în limba română în Tara Românească. Cartea este „valoroasă prin informația inedită din arhive străine (sârbești, austriece, maghiare)” (Ioana Em. Petrescu), fără ca autoarea să aibă „gândul prezumțios” că ar fi identificat „toate (subl. E.Șt.M.) urmele lăsate de Gheorghe Lazăr în scurta sa viață” („Prolegomena”). Dedicăția cu care își întâmpină cititorul („Preambulului meu soț, Ștefan Milicescu, a cărui sfântă amintire m-a sprințat în dificila docu-

mentare și elaborare a acestei lucrări”) motivează consecvența autoarei de a-și semna toate producțiile literare sau științifice cu inițialele sotului. (În plus, amintirea omului de știință este perpetuată prin numele fiului lor, Ștefan Milicescu, prof.univ.dr. la Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” și Universitatea „Titu Maiorescu” din București.) De asemenea, a îngrijit și prefațat „Jumalul de front” al lui Horia Lazăr (Editura Militară, 1980), din stirpea cărturarului de la Avrig. (Un alt descendent se manifestase ca poet, laudat de Vasile Alecsandri, în 1878.)

Din îndemnul dascălului ei, Nicolae Iorga, de a răscoli arhivele și bibliotecile, a rezultat și editarea scrierii „Blandina”, de Mărgărita Miller-Verghy, „un adevărat roman, alcătuit după legile lui proprii, cu mari intuiții psihologice, cu multă poezie și o mare lecție umană” (Perpessiciuș). Emilia Șt. Milicescu i-a tradus din franceză, i-a prefațat și i-a asigurat necesarele note de editor. Ca și „Cronica din Bechet”, cartea a apărut în seria „Restituirii” a Editurii „Dacia” din Cluj-Napoca, în 1980.

Am lăsat pentru final cea mai importantă componentă a personalității scriitoarei, de monografist al lui Barbu Delavrancea. (În 1987, când am realizat primul interviu cu ea, mi-a cerut imperios să nu mai spun „Ștefăneșcu”, cuvânt pe care scriitorul l-a dus ca pe o povară.) A început cu monografia din 1940, „Delavrancea – om, literat, patriot, avocat”, scrisă la sugestia lui N. Iorga, cu file ca niște petale „adunate din graiul sau scrisul celor ce l-au cunoscut” („În loc de prefață”). A urmat o a doua versiune, intitulată simplu „Delavrancea” („Dacia”, Cluj-Napoca, 1975), deschisă cu „Puncte de vedere contradictorii” și continuată cu analiza operii. Între timp, i-a tipărit „Jurnalul de război” (Editura Militară, 1972), care „perpetuează pentru noi gândirea și simțirea unui mare patriot” („Cuvânt-înainte”). Mai apoi, la Editura „Sport-Turism” (1986), publică un „Jurnal” propriu, „Pe urmele lui Delavrancea”. În 1979, apare al zecelea volum – ultimul – din seria „Barbu Delavrancea, Opere” (editie îngrijită, studiu introductiv, note și variante, glosar și bibliografie de Emilia Șt. Milicescu), „operă de pasiune, dar și de acribie științifică” (Serban Cioculescu). Pentru că mai mult de cinci decenii s-a ocupat de Barbu Delavrancea, i se cuvine supranumele de „a patra fiică a scriitorului”. De altfel, Cella Delavrancea o eticheta drept „cercetătoare înăscută” („Dintr-un secol de viață”).

„N-am murit încă...”

Dicționarele literare (Mircea Zăciu – 2001, Aurel Sasu – 2006) anunță că Emilia Șt. Milicescu ne-a părăsit în 1990. Internetul nu aduce lumină, iar „Dicționarul general al literaturii române” (2005) nimereste doar luna. Am apelat la ajutorul familiei și am aflat data exactă: 17 iunie 1999. A fost inactivă scriitoarea în cei nouă ani? Nicidecum. (Vide începutul acestui articol...) Să zicem odată cu ea: „Răstignită pe cruce sunt și eu/ Dar n-am murit încă/ Și inima nu-mi e de stâncă/ Să rabde nesfârșit sângereare/ Isuse, ești mare/ Aș vrea să mor/ Să nu mai măsoar afundul durerii/ Dar când va suna a trâmbeie de peste veacuri cântare/ Isuse, să nu mă înviezi/ Să-mi păstrezi/ Neclintirea cea mare a morții/ Apa suflului în incap de uitare” („Înviere”, 1942).

Îi vom contrazice testamentul: harul scriitoricesc, forța pasiunii pentru a împlini un legământ cultural, osărdia pedagogică și vasta cultură fac din Emilia Șt. Milicescu unul dintre cei mai importanți cărturari români din secolul XX.

Ioan DĂNILĂ

Carleta - Elena BREBU

Zorii noi ai poeziei sau „petalele florii de menghină”

Cei care se întorc în mod constant la poezie sunt dintre cei mai sensibili semeni; această stare de lirism echivalează - când este autentică - trăirea unei noi iubiri, în care vrem să ne regăsim, recuperând parcă neajunsurile timpului biologic ... ce ne transformă în clepsidre!

Recentul volum de versuri „*Floarea de menghină*” demonstrează pe deplin starea de poezie, chiar dacă lirismul, de data aceasta, se combină cu un elitism al ființei, care nu-și dezvăluie decât o parte din emoții - dar și acelea mascate de jocuri de imagini și cuvinte - dintr-o scrupulozitate, dintr-un orgoliu estetic, ce se poate autopriva de retorism, respirând deja parfumul unei epoci viitoare!

Imbinând epicul rafinat cu lirismul, autoarea a atras pe cuvânt atenția prozatorilor contemporani - din linia postmodernistă - ce i-au remarcat originalitatea, încă de la primele poeme (care se pare că au fost scrise prin anii '90). Așa se face că Simona Popescu identifică evoluția formulei scriitoricești: „Pe la începutul anilor '90, încă studentă, Svetlana Cârstean scria *Floarea de menghină*, un excepțional poem despre lumea trecutului recent, comunist, cu tot sistemul ei de menghine, privită prin ochii unui om foarte tânăr. Publicat astăzi, în alt context, poemul trebuie citit, ca și întreaga carte în care e integrat, ca o puternică pledoarie pentru libertatea individuală, care înflorește, până la urmă, în pofida naturii mereu schimbătoare a constrângerii (menghinelor).” (cf. Svetlana Cârstean *Floarea de menghină*, București, Ed. C. R. 2008 / v. contracoperta)

Deși debutul cu volum de versuri a fost amânat până astăzi, totuși - precăut - Mircea Cărtărescu afirmă: „Printr-un straniu proces de neotenie literară, Svetlana Cârstean și-a întârziat cu zece ani debutul (...). Ea aduce din amintirea unei poezii trecute (aromele anilor '90) sofisticarea întunecată a *Florii de menghină*, un poem arhetipal de mare forță, dar o completează cu gestualismul și nevoia de sinceritate a poeziei de după 2000, ce au produs poemele în format electronic din final.

O poezie bogată și atentă la detaliile ce prevestește, pe lângă o viitoare poetă notorie, și o viitoare prozatoare.” (cf. op. cit. - contra coperta).

Fiindu-mi colegă de generație la Universitatea din București, cunoscându-i calitatea de membru cofondator al cenaclului „Central”, îmi revine astăzi bucuria de a-i prezenta prima carte, și de a încerca să-i sensibilizez pe cititorii revistei noastre la acest stil cu totul nou, inconfundabil, ce armonizează ca într-un vitraliu medieval, reprezentările și sugestiile, trăirile și culorile ... Si asta pentru că am sesizat cântecul ascuns al unui suflet, care a parcurs acut nu doar același timp istoric și aceleași etape culturale, ci și aceleași mutilante dar creatoare trăiri; ea însă a găsit curajul actului creator: „Stau călare/ pe locul dintre ziua de ieri și ziua de mâine,/ pe iapa asta care nu-mi aparține/ mie nu e o țesă/ și nu e o hrănesc./ E străină de mine./ nu-i din oras/ și nu avem amintiri comune./ dar mă țin cu forța pe spatele ei,/ al nopții care a trecut/ și al

zilei care nu prea vrea să vină./ Visul m-a scuipat afară/ cu putere/ cu ură/ ca pe un sămbure/ ca pe un copil nedorit. // (...) // Sunt aici. /Între ziua care a fost și cea care va să vină./ Visul m-a scuipat afară/ ca pe un sămbure tare, amar./ L-am lăsat în pace./ Era un vis urât./ Sau eu eram urâtă.” (op. cit. p. 7-9)

Durerea metafizică răzbate dincolo de frustrarea, pe care o poate induce limbajul în continuuul joc dintre desemnare și resemnare, dincolo de refuzul oricărui topos sau respingerea intenționată a sintagmelor metafizice; de data aceasta „metaforele în absent” sunt mai aproape ca oricând de mesajul direct al creațiilor. Selectarea publicului cititor se realizează astfel, mai spontan ca niciodată pe cele două coordonate: intelect - afect, în exact această ordine. Ceva din nemulțumirea și insuficiența contemporaneității se combină subtil, cu armonii dintr-un trecut nedeterminat, trădând parcă nostalgii premature: „Sunt femeie/ corpul meu plutește de atâtea timp./ deasupra apelor întinse albe ca o lumină de lună./ impudică și tăcută. / Sunt o mamă nemiloasă./ care-și îmbrățișează copilul./ până la sufocare, / îl face iarăși una cu ea însăși./ ca altădată./ când burțile mari erau camere umbroase de odihnă./ erau încăperile bune dinspre stradă./ camerele vacanței veșnice./ fără durere, fără lacrimi./ erau locul acela unde nimeni nu se desparte de nimeni./ Sunt o femeie, adesea urâtă./ corpul meu era ieri o barcă de hârtie/ l-am aruncat în joacă pe suprafața acestei ape./ sperând să mă ducă departe./ Azi sunt balena ucigașă./ adesea frumoasă./ care-și așteaptă pescarul.” (op. cit. p. 82-83)

Ironia pare să se transforme într-o metaforă de ansamblu, ce poate să coincidă cu întreg textul poetic; zâmbetul însă e doar cel smuls de o car-

catură, e contemplativ: „Fusta stă singură/ pe sarmă./ O suflă vântul./ o aruncă încolo și-ncoace./ iar ea se lasă în voia lui/ E jocul lor./ Și pe dedesubt/ pe dedesubtul fuste./ nimic, doar aerul împins din spate./ curentii subțiri./ care se îngheșuie unii în alții./ ca fetele tinere de tot./ zvelte/ și zâmbărețe./ la intrarea unui cinematograful./ unde rulează un film cu Di Caprio./ Suflă vântul prin carcasa goală.” (op. cit. - p.77-78)

Textele poetice cu iz biografic, scurte istorisiri, par „rupte” dintr-o carte de memorii, dintr-o proză subiectivă sau nu. Chiar și cu girul postmodernismului, nu garantez că vor impacta decât ca amintire comună a tuturor, ca transformare din ceea ce noi am trăit, în ceea ce alții nu vor trăi, poate, așa: „Copiii cumintii poartă coroanite din plastic. Trandafiri, margarete, condurași. Coroanitele acestea sunt făcute pe

comandă și, de multe ori, după ce te împodobesti cu ele, primești și o prăjitură cu multă cremă colorată frumos și un suc de culoarea aurului.

Mama mea e cuminte. Ea spală, calcă și face mâncare pentru noi toți. O mâncare bună, caldă, din care mâncăm până seara târziu. Tatăl meu este cuminte. El stă la birou până ce termină tot ce are de lucru. Și vine îndată acasă. (...) Aici, în dormitor stau eu și-mi fac teme la lumina veiozei de pe masă. Lumina îmi aruncă o umbră mare pe peretele din spatele meu, dar eu sunt cuminte și scriu în continuare.” (op. cit. p. 71-72)

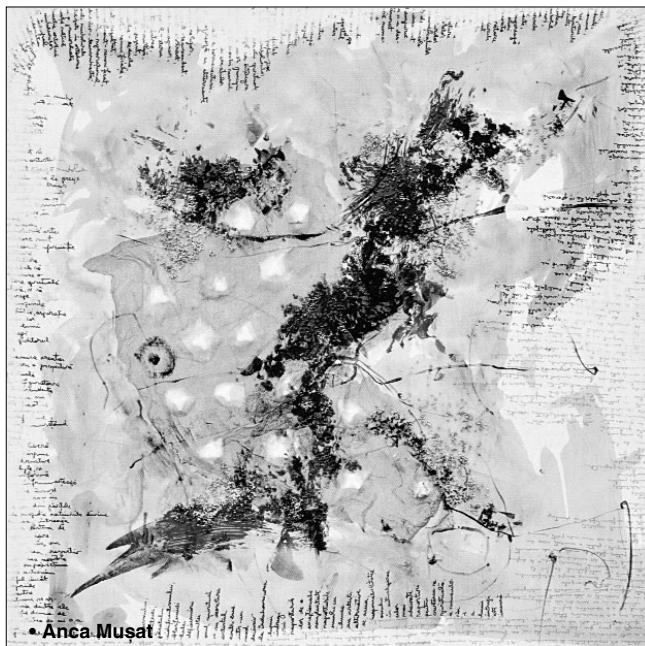
Dacă semiotica s-ar fi conturat într-o altă matrice ... poate acest text mi s-ar fi recomandat drept poezie... Însă, în formula dată, e o atare mărturisire dintr-o copilărie comunistă, așa cum am avut și eu și toți cei ca mine; și dincolo de ironia calină, sufletul nu face decât să-și dezvăluie mutilările ... După mine, aceste texte din „Cartea părinților” ar fi superbe, adunate cumva și așezate ca roman. Nu neg că nouă, celor care am trăit „liniștea” forțată a comunismului, ne vor deștepa stări - dar în timp (câci opera trebuie să fie durabilă, nu?!), ar sentimente vor mai trezi, sau ce plăcere să regăsească acel care acum se naște, când peste ani o va citi?!

O personalitate poetică profundă însă, în toate celelalte poezii ale volumului, chiar și în cele „în format electronic”... „De gustibus”... desigur, dar eu am așa o convingere, că marea și adevărată poezie nu iese din genul literar, nu împrumută servil nimic, ci aservește și epicul și dramaticul.

O plăcută stare de melancolie decupează fiecare ciclu liric, iar contemplația conduce spre o filosofie, anume încă neconceptualizată... O minte mai curând jucăușă, pliată pe un suflet cald, care-și aruncă măști pe rând, deconspirând cel mai ciudat echilibru dintre principiul feminin și masculin... Acest aspect este revelat de textul „Al doilea sfârșit al florii de menghină” - artă poetică: „Eu, cel care am inventat cu atâtea bucurie și entuziasm/ floarea de menghină, lucrând cu spor în atelierul meu/ eu, nefericitul inventator, vreau să mărturisesc acum/ suferința și umilirea mea. Așa cum de la început le-am presimțit. / Căci gândul, mîntea și sufletul meu nu-și mai pot găsi/ locul decât între petalele ei în nenumărate culori, între/ aripile ei mai mult zbuciumate decât îmblânzite./ Din strănsora lor nu mă mai pot desface și mă vād/ stînd între ele ca o altă floare presată, neputincioasă./ sugrumată. Pîndesc ca un hot, ca un vinovat fără/ salvare, clipele ei de odihnă, de bunătațe, ca să mă/ strecur și să scap pentru totdeauna. (...) Voi respira odată cu ea și voi rodi numai prin ea. Pîna/ la urmă, voi locui tînuț înăuntru ei, eu însumi un/ țesut printre altele” (op. cit. p. 48-49)

Asadar când nu trădează lirismul cu epicul, Svetlana Cârstean scrie desăvârșit: „Mi-a fost drag să fiu floarea de menghină. Asta însemna/ că menghina face flori și asta e bine, frumos și plin de/ promisiuni. Sau eu eram floarea încă de dinainte și/ habar nu aveam, o floare care locuind în menghină se/ străduiește să fie și mai frumoasă, numai și numai ca/ menghina să nu mai pară atât de urâtă.” (op. cit. p.112)

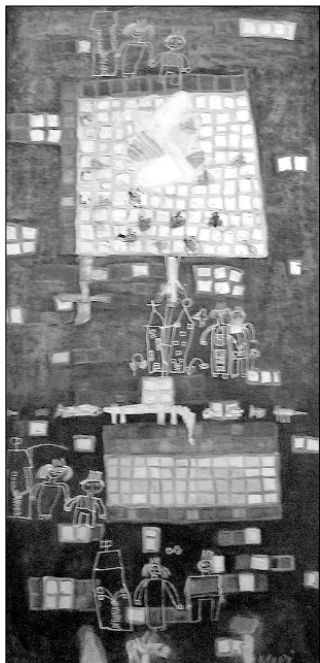
Efectiv, întrezăresc prin această carte, o împlinire a autoarei, dar cred că sunt în asentimentul tuturor, afirmând că abia volumele viitoare vor putea să ne edifice total, mai ales în registrul noilor estetici, către care aspiră, evident cu premisele reușitei.

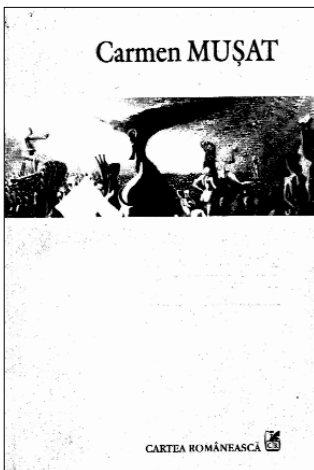
• Anca Mușat

Într-un context în care se discută tot mai mult despre canoane, revizuirii, demitizări și reconsiderări, m-a contrariat într-o anumită măsură apariția ediției a doua din **Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza postmodernă**, de Carmen Mușat. Nu rețipărirea în sine (act editorial frecvent), ci mai degrabă unele dintre precizările din *Cuvînt înainte*. Dacă în prima ediție (apărută în 2002, la „Paralela 45”) autoarea își motiva, cu argumente pertinente, opțiunea pentru un subiect controversat precum postmodernismul, acum (2008, „Cartea Românească”) motivația nu mai pare la fel de convingătoare. Mai ales că singura modificare între cele două ediții o constituie subtitlul, *Incursiuni în proza postmodernă*, față de *Descriere și naratiune în proza postmodernistă românească*. Într-adevăr, raportat la conținut, subtitlul actual mi se pare și mie mai potrivit. Ceea ce nu înțeleg (deși se încearcă o justificare în același *Cuvînt înainte la ediția a doua*) este de ce Carmen Mușat nu își updatează demersul critic, ținând cont de modificările apărute în acest răstimp de șase ani.

Parcă intuind asemenea posibile obiecții, ni se atrage totuși atenția că: „...multe dintre observațiile și concluziile formulate acum șase ani își păstrează valabilitatea, cu toate că între timp au apărut autori și opere noi, ce ar putea face obiectul unui nou volum. Un volum din a cărui titlatură ar lipsi, însă, termenul «postmodernist» pentru că eu cred că postmodernismul românesc și-a epuizat proiectul. Apariția romanului *Pupa russa*, de Gheorghe Crăciun, are, și din acest punct de vedere, o dublă semnificație: închide o epocă și deschide o alta. Dar e nevoie de o altă carte pentru a vorbi despre metamorfozele profunde ale prozei românești din ultimul deceniu.” Câteva observații se impun aici. Fără îndoială că ar fi necesare mai multe cărți despre metamorfozele prozei românești din ultimul deceniu. Însă nu

• Mari Bucur

cred că vreuna ar mai putea să se numească *Strategiile subversiunii*. Și nici nu știu dacă putem declara moartea oficială a postmodernismului. Oricât de valoroasă ar fi opera lui Gheorghe Crăciun, ar fi cazul să nu ne înduioșăm și să considerăm *Pupa russa* un punct nodal în istoria romanului românesc recent și, cu atât mai puțin, într-o istorie a genului. Așa încât, nu putem decât aștepta ca o asemenea carte să fie scrisă. Evident, cu luciditate și fără subiectivitate.

Revenind la volumul propriu-zis (pe care nu l-am citit în ediția primă), trebuie spus de la bun început că el se dovedește un extrem de solid excurs teoretic, dublat de un corpus aplicativ ceva mai diluat. Stăpânind o bibliografie cuprinzătoare, Carmen Mușat ține bine frâiele discursului critic, reușind o delimitare a postmodernismului, căruia se încumetă să îi traseze chiar o poetică, pe care o numește cu modestie „Elemente pentru o poetică a

postmodernismului”. Chestiunea nu e deloc lesnicioasă. În condițiile cunoscutei eterogenității a conceptului (ba unii chiar îl resping pur și simplu), autoarea ambiționează să fixeze conceptul din punct de vedere teoretic, să-i stabilească trăsăturile și abia apoi să-l utilizeze în „incursiunile” în romanul românesc din ultimele decenii. În linii mari îi și reușește, fiindcă sistematizează cu claritate teoriile despre curent și fiindcă știe să le adapteze pe acelea care se potrivesc postmodernismului românesc. Ceea ce se câștigă aici, prin puterea de a sintetiza și sistematiza, se pierde la nivel stilistic, primele trei capitole având ceva din ariditatea (aproape inerentă) demersurilor teoretic-academice. În schimb, volumul respiră un aer de seriozitate și de intelectualitate care îl face credibil și îl recomandă drept un studiu solid despre postmodernism.

Dacă din punct de vedere conceptual viziunea lui Carmen Mușat despre postmodernism nu prea avea cum să se modifice în acești șase ani, la capitolul interpretării cred că se cuveneau nisaiva nuanțe. Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Ștefan Agopian, Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Mircea Cărtărescu și Daniel Vighi rămân, într-adevăr, reprezentativi pentru ceea ce a însemnat proza postmodernistă românească. Nu sunt singurii. De altfel, Carmen Mușat nu are pretenții de exhaustivitate, de epuizare a subiectului, ci, dimpotrivă, admite că aceștia constituie „modele postmoderniste în proza românească”. Modele care se potrivesc ramei teoretice construite în prima parte a volumului. „Descrierea” prozelor scriitorilor citați este făcută cu abilitate, autoarea reușind să traseze în cazul fiecăruia o diferență specifică, acel „pattern” distinctiv, neuitând însă a preciza care sunt trăsăturile care permit încadrarea lor în postmodernism. Dacă ar fi ceva de obiectat, cred că acel ceva

s-ar referi la unele judecăți de valoare, insuficiente sau ușor exagerate. Privind în urmă (cu toate că intervalul de șase ani scurs de la prima ediție nu e atât de întins), unele lucruri s-au cernut, s-au mai așezat. Spre exemplu, n-aș fi atât de entuziasmat în legătură cu romanul lui Daniel Vighi, *Insula de vară*. Da. El poate fi considerat important prin elementele de nouitate aduse în interiorul conceptului de „postmodernism” și prin prisma modului în care un scriitor român înțelege să scrie un roman. Dar ca valoare estetică sunt convins că el nu va rezista trecerii timpului și nu va intra în mult discutatul canon. Așa încât nu vād de ce ar trebui considerat „...una dintre cele mai importante apariții editoriale ale sfârșitului de mileniu românesc...”.

De asemenea, cred că s-ar mai fi putut opera unele revizuirii în cazul unui Ovidiu Veres, al cărui debut, salutat în ediția din 2002 în termeni elogioși și, parțial, îndreptățiti: „Realismul colocial al acestor pagini, acuitatea perspectivei narative, pasiunea pentru farmecul discret al adolescenței cu tot «alalul» ei de sentimente contradictorii și curiozități mai mult sau mai puțin scandalozose, ca și curajul de a renunța la locurile comune ale amintirilor din copilărie/adolescență fac din cartea lui Ovidiu Veres un debut mai mult decât remarcabil.” Debut care, din câte știu, nu a fost confirmat.

În tot, **Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza postmodernă** rămâne un solid volum despre postmodernism (românesc și nu numai), dar și o interesantă radiografie a prozatorilor considerați reprezentativi pentru acest curent. O carte care se cere urmată de o alta, despre metamorfozele recente în evoluția romanului românesc. Rămâne de văzut dacă ea va fi scrisă de Carmen Mușat sau de altcineva...

Comunicat de presă

În zilele de 16 și 17 septembrie a.c., în Poiana Brașov (Complexul hotelier „Miruna”- „Valentin”) a avut loc cea de-a doua întâlnire a revistelor de cultură organizată de revista *Astra*, la care au participat reprezentanți ai revistelor *Arca*, *Ateneu*, *Contemporanul-ideea europeană*, *Dealul Melcilor*, *Drama*, *Euphorion*, *Interval*, *Luceafărul*, *Miscarea Literară*, *Oglinda literară*, *Origini*, *Orizont*, *Poesis*, *Ramuri*, *România literară*, *Steaua*, *Tomis*, *Transilvania*, *Tribuna* și *Viata Românească*, *Radio România Cultural*, precum și reprezentanți ai Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor din România și ai Consiliului Județean Brașov.

Colocviul cu tema **Revista de cultură ca obiect de consum cultural** a avut ca punct de pornire rezultatele cercetării sociologice *Comportamente de consum cultural ale populației din județul Brașov*, efectuată din inițiativa și cu finanțarea revistei *Astra* de către compania *Data Media*, la începutul anului 2008, iar intervențiile participanților (Lucian Alexiu, Ștefan Aranyosi, Andrei Bodiu, Nicolae Breban, Dan Cristea, Gabriel Chifu, Gabriela Daraban, Mircea Ghițulescu, Laura Luban, Carmen Mihalache, Doru Munteanu, Gheorghe Andrei Neagu, Ion Pinteș, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Oana Pughineanu, Gabriel Stănescu, Ion Topolog Popescu, Liliana Ursu, Dragoș Varga, Simona Vasilache, Iancu Văcărescu, George Vulturescu) au scos în

evidență nu doar gravele disfuncționalități înregistrate pe circuitul dintre ofertă și cerere (difuzare, abonamente, achiziționare de către biblioteci, cenzură economică, facilitată de legislație neadaptată la practicile europene etc.), dar și posibilitatea de a schimba nu numai oferta, ci și cererea, prin prezența revistei de cultură ca o adevărată instituție în mijlocul mediilor țintă.

În consecință, pornind de la premisa că majoritatea revistelor de cultură și literare din România reprezintă o componentă importantă a sistemului educațional românesc, o sursă de neînlocuit pentru cunoașterea și cercetarea fenomenului cultural contemporan, participanții la dezbateri adresează un apel Ministerului Culturii, Ministerului Educației și Cercetării, dar și formelor specializate ale societății civile în scopul identificării soluțiilor și inițiativelor capabile să se constituie într-un sistem coerent care să asigure buna circulație a revistelor de cultură din România, păstrându-le lor sistematic în mediile cărora acestea li se adresează.

În același timp, solicită comisiilor de cultură din cele două camere ale Parlamentului României adoptarea unor inițiative legislative menite a crea facilități în concordanță cu practicile din state cu care ne sincronizăm în primul rând pe tărâm cultural.

Revista ASTRA

Ioana Pîrvulescu

În Țara Miticilor

Întotdeauna am citit cu plăcere studii dedicate operei lui I. L. Caragiale și le-am urmărit cu interes. Una dintre recentele analize ale lumii operei caragialiene îi aparține Ioanei Pîrvulescu și a apărut în 2007, la Editura „Humanitas”.

Titlul eselui, *În Țara Miticilor*, conține un plural al unui nume propriu. Procedeele pun în evidență intenția autoarei de a reliefa că Mitică are trăsături unice, însă acestea pot fi descoperite și la alte personaje caragialiene, care acționează mimetic și care compun, potrivit Ioanei Pîrvulescu, *România din gazetele contemporane lui Caragiale, între care și cele la care scrie el însuși*. Însă după 1990, în societatea românească, mai ales în viața politică, au apărut personaje care par desprinse din opera lui Caragiale și nu mai compun o lume despre care autoarea acestui eseu afirmă că se află doar în gazetele din vremea autorului.

Ioana Pîrvulescu scrie într-o manieră liberă despre mentalități, atitudini, gesturi etc. în care personajele lui I. L. Caragiale se complac. Ea reușește să selecteze stereotipia cotidianului, pe care scriitorul o valorifică în schițe și comedii, în manieră moralizatoare, reflectând-o nuanțat. Personajele care compun acest univers unic în literatura română sunt analizate cu simpatie și înțelegere, autoarea identificând tendința generală a epocii, plină de *mofturi și moftangii*, dar și intenția autorului de a ironiza clișeele existențiale, motivând că *totul se aseamănă până la confuzie, totul aduce confuzie, aceasta e marea confuzie a Țării Miticilor*. Identificând o temă unică în schițele și comediele lui Caragiale, *viata ca moft*, Ioana Pîrvulescu realizează o monografie a stării de spirit – moftul – tipică vieții bucureștene din ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea, încercând să găsească o explicație cu privire la ce anume generează confuzie în viața lui Mitică: politica, presa, preturile, cercurile, serviciul și chiar familia. Toate acestea au un ecou profund în sufletul personajului. Acesta suferă. Din ce cauză? Il macină ipocrizia.

În capitolul *Pretul vieții*, autoarea se întreabă: *Cum arată Caragiale, contemporanul nostru? De fapt, întrebarea ar trebui să fie alta. Cum de reușește el să fie, în orice epocă din istorie, contemporanul nostru, în belle époque și în epoca totalitară, și chiar azi?* Este știut că mulți dintre contemporanii lui Caragiale erau detractorii lui sau că relațiile cu prietenii săi s-au răcit din varii motive, iar în perioada interbelică piesele sale nu figurau în repertoriul teatrelor mai ales din incapacitatea societății de a face distincție între personaj și persoană. Contemporanul nostru, Caragiale, se bucură azi de reeditări, de exegeze, de ecranizări și de imprimări pe CD-uri, apare în repertoriile teatrale. Dar să fie acesta unicul pret al vieții?

Ioana Pîrvulescu face o investigație subtilă a unei teme care le place foarte mult psihologilor: conflictul între generații. Critica literară nu a rămas nici ea departe de tentația de a căuta unele asemănări și deosebiri între tată și fiu. Chiar dacă tatăl s-a simțit mai legat din punct de vedere afectiv de Luca Ion, Mateiu izolându-se într-o lume aparte, cei doi fiu, spune Ioana Pîrvulescu, trăiesc în *universuri antinomice* față de

părintele lor. Investigația autoarei din capitolul *Tatăl & fiul* urmărește traseul biografic și artistic din familia Caragiale, analizând câteva tendințe de disimulare, care au efecte diferite în operă, în destinul fiecăruia, dar și în relația tată-fiu.

Alegând eseele ca modalitate de investigare a operei caragialiene, Ioana Pîrvulescu reușește un demers critic care analizează două spații complementare: realul și ficționalul. Acestea se intersectează și se substituie în același timp asemenea unui joc al măștilor. Care ar fi atracțiile Țării Miticilor pentru cititori? Un posibil răspuns îi aparține chiar Ioanei Pîrvulescu: *impersonalitatea ei de oglindă. Cum te apropii de ea, se însufletește și te arată pe tine. Toți suntem acolo. De aceea fiecare vede altceva în ea*.

Gabriela GÎRMACEA

Ion Vianu

Necredinciosul

Imaginați-vă o lume în care puteți iubi necondiționat, rece, fără a da socoteală sau a oferi explicații. Construiți-vă un Tărâm al Făgăduinței fictiv, în care această iubire să ia forma plăcerilor carnale, a satisfacerii impulsurilor primare, totul într-un dans pasional, maiestuos, executat într-o sală a oglinzilor și sub influența delirantă a unui spectaculos joc de lumini și umbre. Acum, după ce ați făcut toate aceste lucruri, imaginați-vă cum ar putea arăta locuitorul privilegiat al unui astfel de spațiu iluzoriu. Grotesc, sălbatic, real sau fantosă, greu de spus. Un lucru este clar, însă, unui asemenea personaj nu-i va lipsi niciodată tragismul.

Tot astfel se întâmplă și cu **Necredinciosul**, romanul lui Ion Vianu, apărut la „Cartea Românească”, în 2008, unde puținele personaje sunt antrenate într-un „joc cu mărețe de stilă” întors pe dos, întrucât atitudinea în fața vieții și modelul de conduită oferit cititorului de către personajele lui Vianu nu au nimic în comun cu olimpianismul unei umanități avansate, cum este cazul lui Hermann Hesse, ci, dimpotrivă, ele propun o filosofie a înălțătoarei decadente și binefăcătoarei sfere a patologicului. Romanul lui Ion Vianu este evidentul rezultat al experienței medicale a autorului. Eroii săi, Daniel și Joseph, reflectă în oglindă a unuia față de celălalt, reflecție care merge de la confundarea oglinzii cu originalul, cu realul reflectat, până la identificarea aproape totală a celor doi, utilizându-se, pe tot parcursul desfășurării evenimentelor, mult exploatatul, de acum, motiv al „dublului”. Întreaga lor viață se desfășoară în paralel, având și posedând același model feminin, Helen, o fostă prostituată, în cazul lui Daniel și Fatima, o marocană învâluită în mister, în cazul lui Joseph. Împreună, acești sacrificați pe altarul iubirii exotice, eliberatoare, văzută ca mijloc de evadare din timp și cotidian, reprezintă „perechea” ideală, singura combinație posibilă, dincolo de împreunările heterosexuale cu foste metrese sau prezențe exotice. „Cunoscându-l pe Joseph din ce în ce mai bine, eram uimit, hipnotizat de asemănarea care exista între noi. În ciuda deosebirilor mă priveam în el ca într-o oglindă”, avea să recunoască Daniel într-unul din desele și intensele sale momente introspectiv.

„Necredinciosii” lui Ion Vianu au ceva din construcția erorilor cinici ai lui Anton Holban. Liburea și moartea închină simbolic, la aceeași masă, tragicul pahar al neîmplinirii și deznădejdiei. În volumul medicului-scriitor, însă, nu putem vorbi despre „o moarte care nu dovedește nimic”, cum e cazul creației lui Holban, cât, mai ales, despre o moarte sau, mai bine zis, un spectru al morții care iluminează, clarifică poziția personajelor: „Nu puteam să adorm, mereu rotind în minte aceleași și aceleași întâmplări, ale lui (Joseph) și ale mele (Daniel). În visare, am avut o viziune: două sfere se răsuceau una în jurul celeilalte, alcătuind un otgon tractic. Aceste fire eram Joseph și eu. Destine împletite. Ne ajutasem între noi, în oglindă. Eu îl ascultasem, păstrând un echilibru între răceala analistului și tăcerea asurzitoare din jur. Apoi, el năvălise la mine acasă, întrerupând ceremonialul primejdios al sinuciderii, în ziua de eclipsă. Eram chit. La fel am înviat, am luat al doilea start (...)” (p. 152). Un fragment reprezentativ, până la urmă, pentru întregul roman, în care soluția vine tot pe cale psihanalitică; de altfel, figura simbolică a psihanalistului Dobrowsky, care forțează întâlnirea celor doi, anunțând acest deznodământ încă de la începutul cărții.

Citit atent, romanul lui Ion Vianu mustește de simboluri și trimiteri psihanalitice; străbătut pe fugă, de ochiul neantrenat, dar iubitor de literatură, el rămâne o reușită fictivă căreia, pe cât de încărcat i se prezintă conținutul, pe atât de voluptoasă îi este lectura.

Ovidiu CAPĂȚĂ

Mălin Stan

Osemintele treptelor

Ceea ce uimește într-adevăr la acest Mălin Stan (în volumul **Osemintele treptelor**, Cluj-Napoca, Editura „Limes”, 2008) este îndrăzneala candidă cu care se plasează în centrul lumii, pe care o raportează nonșalant la sine. Totul gravitează în jurul său, în versuri aproape narcisiste. Într-un limbaj căutat banal, autorul se proiectează în ipostaza de liant, de mediator: „camera mea este un laborator computerizat./ când deschid ușa, de afară vin viruși alungați/ în interiorul frigului, antecamera (sic!) unde așteaptă/ oamenii cu fulare la gât să se conecteze la realitate/ vin la mine ca la un server:/ aceștia mereu au fost respinși de un program/ avansat antivirus, ei doar intră în carcasă/ și fac legătura cu soarele când camera se aprinde.” Că totul este gândit la modul egocentric o dovedesc și alte versuri, cu vădite influențe livrești: „Într-un final se ajunge la crearea omului în/ centrul pământului.” Dacă omul devine centrul universului, atunci poetul e o chintesență, un centru al centrului, punct nodal care concentrează energii stihiale: „am impresia că pui vorbe între noi/ ca să ne împiedicăm, de atunci/ pășesc ridicând piciorul, dar până să/ mă târăsc pământul se împiedică/ în el cu munți, iar apele cu valuri/ și unindu-le lupta lor se dă în mine.” Așadar, sufletul poetului acumulează energiile lumii, găzduind înfruntări cosmice. Cumva blagian, elanul acesta tineresc își găsește correspondent în metafora

bombelor cu ceas, imagine a unui preaplin sufletească ce se vrea imperios eliberat, exhat: „... căci eu sunt o bombă cu ceas.” De aici, nevoia abruptă de comunicare, exprimată într-un mod voit brutal: „voi țipa ca să le întrețin comunicarea” sau „vomit cu imagini și de jur împrejur se închide totul”.

Interesant este că, în ciuda exuberanței, Mălin Stan nu-și pierde luciditatea. El are conștiința (cam prea teoretic exprimată!) faptului că face literatură, amintindu-și/amintindu-ne periodic acest lucru: „cuvintele se opresc în jur”, „trotuarul plin de coduri”, „sub scrisul acesta stă codată viața” etc. Gest inutil, explicabil poate doar prin dorința poetului de a ne adrage atenția că dincolo de evidentele urme de biografism și de prezența trimiterilor la realitatea imediată (euro care crește, pâinea care se scumpește, multimilionarii, trotuarul, blocul turn, camera) se ascund înțelesurile importante ale cărții. Tânărul autor se află într-o continuă căutare, căreia îi dă glas într-un limbaj ce se vrea provocator. Astfel, în versurile sale, „în zadar fac sex rândurile așezate unele peste altele” câtă vreme adevăratul mesaj e ascuns: „aici nu se găsește nimic, aici stă neclintită urma a ceea/ ce cauți./ a evadat pe cuvintele ce vor fi scrise când foaia se va/ așeza aici,/ până atunci plimb-o ca pe o curvă care lasă semne pe/ unde trece/ ca să nu fie uitată...” Într-un alt text, venind de la discotecă, el rupe noaptea și pune o parte într-o sacoșă, iar pe cealaltă o eliberează. Există în poemele sale un soi de show-off, „o bravadă” cum o numește Mircea Petean, care intuieste permanenta zbatere între interioritate și exterioritate.

Mărturia lui Mălin Stan, „întâmpin cu brațele deschise poemele fugite din/ cartea altuia, ca un tată bun...” poate fi interpretată ca o deschidere către asimilarea experiențelor poetice anterioare. Cu toate acestea, nu l-aș socoti un postmodern autentic (dacă o fi existând așa ceva), ci un autor interesant prin felul în care îmbină paradigmele diferitelor generații. Avantajul său (care se poate oricând transforma în dezavantaj dacă abuzează de el) îl reprezintă avântul său tineresc (nu superficial). Întreaga carte nu e altceva decât un drum inițiat, o conștientizare a efemerității noastre. Cu atât mai interesantă cu cât energetismul intrinsec al versurilor i se opune o sobrietate surprinzătoare pentru vârsta autorului.

Mălin Stan rămâne un poet de urmărit. Unul care are nevoie de răbdare pentru a-și putea decanta trăirile și pentru a-și așeza mesajul într-o formă adecvată. Și nu mă refer aici la cele câteva greșelile de ortografie, ci la modalitatea uneori exagerată, inadecvată, în care aceste trăiri se exteriorizează. Dincolo de asemenea slăbiciuni, Mălin Stan știe să extragă din banalul cotidian sensuri care îl situează deasupra numeroșilor veleitari din poezia contemporană. Îl trebuie însă răbdare și puterea de a se detașa de influențele încă vizibile în poezia sa.

Adrian JICU

Vlad Moldovan

Blank

Premiatul Editurii „Cartea Românească”, Vlad Moldovan, debutează cu un volum recomandat pe coperta IV de Radu Vancu și Dan Sociu, primul observând pertinent că versurile **blank** sunt „interesate de omul concret (...), studiat sub lupa enormă a unei lucidități fără defecțiune”, iar poetul milenarist ne atrage atenția că în **Blank** vom găsi „poezie pentru oameni deștepti, interesați nu atât de narațiune și de imagini în sine, cât de felul în care creierul operează cu narațiuni și imagini”. E cât se poate de adevărat. Prin **Blank**, Vlad Moldovan își face loc în rândul poezilor din generația 2000, radiografând cu *luciditate* lumea modernă, dar în același timp, deși le aparține ca vârstă (Vlad Moldovan va împlini în noiembrie 27 de ani), se diferențiază de aceștia.

În **Blank**, zădărnicia nu pare de neînvinș, spleenul chiar dacă domină poate fi *vindecat*. Lexicul e complex, autorul apelează la *livresc* dar și la limbajul tehnic, ne înveșelește când își pigmentează propozițiile cu jargoane: *jeaca, glosolalie, văioaga*; autopersiflându-se, strecoară oximoroane: „O să mor cu mâinile-n gătlej/ Dar eu în îngădui”, „Pe când eram un tip curios/ și pe deplin înțele/ aproape mă descurcam cu marea de deasupra”. Argoul folosit este pregnant cel adus în vorbirea zilnică de limbajul de internet. Insuși titlul **blank** e de acest tip, el poate avea mai multe sensuri: în limba engleză adjectivul *blank* însemnând „gol, cu spații goale”, cuvântul provine din francezul „blanc” – „alb”, în limba română un termen al cuvântului „blanc” e un termen din tipografie însemnând spațiul alb dintre două cuvinte, un CD/DVD gol e ... *blank*. Toate aceste sensuri se cuprind și în textele lui Vlad Moldovan. Titlul este foarte bine ales dar nu în substructura cuvântului *blank* constă esența cărții. Aparent, Vlad Moldovan ne amăgește când, de fapt, se joacă la modul serios, pentru că, subtil, întoarce sensul frazei, răstoarnă simbolul imaginii redată și ne aruncă în filosofii adânci, în metafizică („am scris pe întuneric: destinul curge din caracter”). Nu e deloc întâmplătoare apropierea de George Bacovia, pe care i-o atribuie universitarul Radu Vancu. Primordial postmoderniste, versurile din **Blank** prezintă și unele accente din simbolism, autorul cultivând corespondențele, sinesteziele, sugestiile. Vlad Moldovan surprinde; e foarte descriptiv, discursul lui narativ nu e lipsit de emoții, de lirism. Versurile sună uneori sprinter, dar mai mult melancolic, monoton. Nu sunt lipsite de un farmec personal. Asocia expresivitatea lirică din **blank** cu ritmul din cântecele lui Leonard Cohen. „De fapt nu-i nimic de văzut/ afară poate se aglomerează/ cineva uită poarta neîncluiată./ și acolo sănii ei când își la tricoul de noapte/ după perdele în lumină portocalie.”

Când se comunică pe sine, poetul o face într-un mod spontan, viu, se apropie de cititori apelând la expresii simple, cotidiene, devine cordial, mișcărilor și intențiile lui sunt ale unui ins ospitalier și boem: „Când vor veni în vizită/ probabil va trebui să încetez./ Aș putea despături ștergarul/ în care e pâine și să o tai./ Să le dau fructe galbene din pom.” În capacitatea de a visa se întrevede unica posibilitatea de-a te salva din rutina zilnică, de-a te curăți de zgura terestră. Aluzia la celebrul poet

medieval François Villon exemplifică forța de atracție a vagabondajului poetic: „Si eu bang-bang, îmi leg jeaca pe/ după șele./ o iau pe străduțe-n sus, să caut o duză un instalator./ Cît seara începe să dovedească/ cu metodele ei deșantate./ cu cimbalele isterice/ schimbând pitch-ul pe la colțuri./ acolo unde dă peste mine o lungană pe role./ Acolo unde vișinul nevolnic a făcut ciorchine/ și nimeni nu le culege./ Să rup una și să scuip sămburele micuț pe asfalt/ Să-i fac bounce-bounce cu indexul./ Și să îngân cum ar spune maestrul:/ «Om sărac este acela care nu vrea nimic/ Care nu știe nimic și care nu are nimic.»”. Da, a ști să citești cu atenție e o posibilitate de a nu rămâne/ a nu fi/ a nu deveni ... sărac.

În cuprinsul textelor lui Vlad Moldovan se găsesc printre rândurile ce zugrăvesc banalități de zi cu zi, imagini deosebit de plastice și oaze de poezie, de tandrețe, reflecții ale emoțiilor: „Numai o tristete./ Vobura lacului/ îmi plesnește/ îmi inundă timpanele.”, „Nu demult – când veneam pe alea/ treceam animăluțe/ și intrau în tușiuri/ Ele nu m-au văzut/ cum mă înălțam pe ritmul/ bătut de piciorușele lor fragede./ Atât de fragede încât zăpada/ se împrăștia zvult în jur./ Lăsând bucuria mea imperfectă/ să se deschidă într-o imensă/ floare de lotus pe creștet.”, „Ai lăsat cana pe pervaz/ se așază/ ceva ce dă a lumină.”, „Acolo se suprapune lumea/ și ochii lor umeziți de amiaza în fășii/ ar fi putut vedea/ că dincolo și dincoace dospesete floarea./ că plescăie bogăția lui Dumnezeu.”, „În spatele casei floarea numa' a crescut/ până la genunchi./ Și fără picioare, fără mâinile din care/ Să lipăie, pe linii, și în lătime/ Se agată încântarea.”, „din trestii vălvațai/ pe fata ta; pe fața mea/ s-ar putea citi/ Apa jucăușă cu lumina.”

Care ar fi însă minusurile cărții?! Un oximoron nereușit: „Dar acum/ din ce se întâmplă acum/ iese un vers bun/ Ce greșos!”, câteva formulări ambigue, pasajele în care autorul se explică inutil și platitudinile descrise în cele mai mici amănunte induc un sentiment nedorit de oboseală. Dar **Blank** e o carte cu destulă poezie de calitate (din care remarc titlurile „Nimic de văzut”, „Endunit”, „Ce spune Irmer”, „Romantik”, „Schiele”, „Niște învingă-

tori”, mai toate poeziile intitulate „Blank”), iar Vlad Moldovan este un autor cu o voce distinctă, puternică, personală, un poet care scrie pentru acei cititori care au și calitatea de a observa miracolul ascuns, de a privi în adânc.

Violeta SAVU

Violeta Lăcătușu

Să crezi în imposibil

A fost dat ca dinamica ondulatorie, violeto-centristă, a uneia din energiile principe ale universului, să aibă, semantic, un același cuvânt, ca și prenumele sacru al autoarei acestui roman – **Să crezi în imposibil** – amândouă și scriitoarea și opusul ei, având ceva din opțiunea categorică, ori pentru „infra-roșu”, ori pentru „ultra-violet”. Or, așa cum vom constata continuu, amândouă aparțin de minune, programate chiar, celui de al doilea „ori”. Prin el, deși suntem la frontiera cu „imposibilul”, trebuie „să credem” în viziunile sale prefigurate.

„Violetul” Violetei Lăcătușu e mai mult un „deschide și apoi bate”, neoprindu-se la un eventual: „va fi așa, cum a mai fost”, ci „e așa”, deoarece mirajul lui „măine” a luat, deja, înfățișarea unui „azi”. E peste tot un „măine-azi”, o omenire nemulțumită de prezentul „acum”, și mănuitoare a unor practici, și certe, și viitoare și galactice. De aici inadvertenta dintre un timp al întârzierilor și un spațiu al multor „altfel”. Și tot de aici, viziunea relativistă, și, de ce nu, fractalică, a autoarei noastre și a creațiilor sale diverse.

Creația recentă a scriitoarei se vrea a fi un „aprig divizion” de personaje care, într-o duminică de repaos, așa cum se află el acum, comentează, constructiv și critic, „ofensivele” sociale ale unui „măine”, un ulterior pe care, dacă autoarea l-ar trăi, ar fi mai împăcată cu planeta. Până atunci, „este ceva putred” în toate „Danemarcile Lumii”, lucru pentru care vulcanismul lăcătușian se alătură acum la cel „hamletian” de odinioară. O zbatere similară,

dar contemporană, unghiul de pendulare combativă fiind acum la autoare, nu mai mare, ci galactic.

De aici primatul lui „a fi”, și mai puțin prezent cu noi, cel „a avea”. Un „este” caleidoscopic, cu interferențe epidermo-psihice, cu năzuința ontologică de a da fiecărui nivel existențial, ceea ce i se cuvine. Și totuși, având legături multiple cu lumea mai mult spațială – și aici, ca și dincolo – de la „colegul de oraș și până la acele nesfârșituri, Violeta Lăcătușu portretizată și prin pastel, ca și prin creionare, bogata galerie de locuri și de oameni, ce populează vasul „Colosseum” al romanului său. Și, cum e și firesc, primează femininul și mai ales grupajul „Smarandelor”, cu toate polifoniile lor de sensuri și de „ascunzături”. Personaje care, reverberând natura caracteristică a autoarei, redau existența poliidenticular, ca succesiuni de comentarii și nu doar episodice.

Din dialogurile aproape scenice desfășurate în roman emană, așa cum e și în realitate, când certitudinile carteziene, când un firesc relativism aleatoric. De remarcat anatomia titlurilor folosite de către autoare, energetismul monovalent al acestora apelând la o formulă mai rar întâlnită pe coperti: „Imposibilul «e» săgeata destinului” sau acesta de acum: „Să crezi în imposibil”. În „Quo vadis”, sau în „Așa grăit-a Zarathustra”, folosirea de „titluri verbalice” își are o altă rațiune. Impresionează, de asemenea, acea pendulare desfășurată între „aici-acum” și „măine-dincolo”, între „prinde clipa” și „asteaptă până la infinit”, între o clepsidră umplută cu „fire de plumb” și o alta, în care există „nimicul”. Trece cu o ușurință imponderabilă, de la un firesc, ce i se pare nefiresc, la un altul, care nu are decât o singură formă de existare, o formă de meditație quasi-orientală, netrăită încă de scriitoare. Ne lasă impresia, uneori, că autoarea posedă, în plus, un „meta-eu” aflat nu într-un „prea-dincolo”, ci mult în apropiere de personaje, un „halo” perimant. Și toate acestea, metamorfозate într-o acțiune romanescă, în care este antrenată, în manieră reprezentativă, „întreaga populație” a planetei.

Și parametrul sacro-religios e similar, abstract și mult profund. Întreaga sa viziune despre divin se însușește, de minune, cu un astral mereu prezent și pe care îl trăiește intens, spiritual și nu de puțin ori, kantian. A fi un mare teluric, capătă simultan și dimensiuni cosmice. De la o pagină la alta, se resimte starea de „frontieră” dintre „aici” și „oriunde”, dintre un determinism și „mini”, dar și „mega”.

Pe parcursul lucrării, autoarea este preocupată nu numai de viitorul artelor, al literaturii, ci și de rațiunea de a fi a fenomenului estetic. Semne de întrebare și pentru „micul azi”, ca și pentru „Marele măine”, dar, mai ales, pentru criza de „personalitate”, ce se va accentua, în viitor, și negativ, dar și benefic, „alimentarea umană” rezultând tocmai din această prea mare afirmare a „eu-lui”.

Prin toate acestea, Violeta Lăcătușu, acum scriitoare, se oprește cu grijă, la marele „seism spiritual” ce însoțește, pe mai departe, umanitatea. E un pas deosebit, ea fiind posesoarea unei tangente evidente, avant-văzătoare, la evoluția, și de „măine” și de totdeauna, a culturii.

Gheorghe A. M. CIOBANU

gaură-n cer

C. D. ZELETIN

Grabă mare

-Să ne abatem, Cynthia, și pe la Goruniște. Ce Dumnezeu: i-am dat satului ăstăia un an de tinerețe. Am predat acum - ă, hă, hă! - cinci decenii limba română la școala de aici. Terminasem liceul! ... Și cămărea volanului s-a săvârșit concomitent cu încuviințarea ei. Cynthia simte tot cu o secundă mai devreme, așa că nici n-a mai fost cazul să-l pronunțe pe da.

Am părăsit astfel dealurile mărețe dinspre răsăritul Bacăului, îndreptându-ne către leasa de păduri a Dealurilor Tutovei. În plin altar silvestru, curgerea grandioasă a coloanelor luminii printre fagi drepti ca lumânarea îmi deștepta o ameleală stranie, ca într-o hipnoză în care nu crezi dar care te cuprinde fără voie. Am scăzut viteza. Undelemnul aerului îmi transforma trupul într-un plămân unic. Cum mă observ automat, ca medic ce sunt, am descoperit că răsufлам scurt și într-un ritm sporit. Emoția, mi-am zis...

Se strecura inserarea.
-Ce-o fi făcând Beatrice? O, Beatrice, Beatrice, colega mea!... Vom trece prin satul ei. Poate și pe la școală. Câți profesori se vor fi vânturat, timp de 50 de ani, prin moara cancelariei! Și câți se vor fi petrecut din viață...

-În orice caz, tu ai fost unul din cei ce s-au vânturat, dar nu s-au petrecut! răspunde Cynthia, atingând cu o rază fină a lucidității ironice accepțiunea metaforică a celor două verbe.

Cum mașina șerpua pe poteca neverosimil asfaltată, zăbrelele înalte ale arborilor mă provocau cu enigma numărului mare și repede schimbător, ca-n exercițiile eleate.

-Ne apropiem de Goruniște. Uite pe dreapta Râpa Borii. Trece pe lângă casa Beatricei. Știi, prima mea dragoste... Ce-ar fi să ne oprim la ea câteva minute?! La ora asta e acasă. Am aflat de la un profesor din Bacău că părinții i-au murit și că s-a măritat cu un grobian, ca să nu zic altfel, ea, o gingașie de fată... Dur, însă nu bestie, căci trăiesc și astăzi o viață bine împărțită conjugal.

-Sigur! acceptă Cynthia, bucurată că o veche curiozitate îi va fi satisfăcută. Casa, odinioară înconjurată din trei părți de popuoșoie, era acum o insulă într-o mare de flori. Reginele nopții strecurau brațe înflorite printre șipile gardului spre palma curată a ogrăzii. Acoperișul era și el altul: tabla, albă și strălucitoare altădată, căpătase prin ruginire culoarea cafelei prăjite.

Beatrice nu m-a recunoscut în primele clipe. Deodată însă zâmbetul care-i crea prin asimetrie o gropiță în obrazul stâng a confirmat recunoașterea, iar năvala aducerilor aminte a făstăcit-o complet. Mișcările mâinilor ei încă frumoase păreau schite prin care un pictor redă văjaiala fericite de sub țâmpale.

-Beatrice, Beatrice, nu rămânem decât un minut. Am oprit doar ca să te vedem. Altădată vom sta mai mult. Cade întinericul și mă tem să nu-mi facă mașina vreun pocinog prin pădurile noastre!

...pădurile noastre! îmi repetă ea ultimele cuvinte, ca altădată Echo, nimfa care cunoștea legăturile de dragoste ale lui Zeus...

-O cafeleuță măcar, o fac repede! căuta ea spre ochii verzi ai Cynthiai. O iau ca aliată pe domni...

-Pe doamna, precizai eu riscant.

-Pe doamnăoara, alunecă ea fără voie și distorsionat printre silabe. Vai, nu-s obișnuită cu vizitele reperi, m-am zăpăcit de tot: doamna!

Dispăru, reveni și întinse pe măsuta ovală dintre petunii o dantelă somptuoasă, operă evidentă a minuției degetelor și a pustiului vieții. Se făcu iarăși nevăzută prin labirinturile bine măturate dintre stratur.

Când, cum, nu știu, dar se ivi incredibil de repede cu tablaua cafelelor, neanimată în nici un fel de febra lesne de diagnosticat.

Roză și imbrobonată de emoție, avea în înfățișare puritatea călugărilor fără vârstă și cu viața netrăită. Pesemne că brutalitățile vieții în doi îi dăduseră aerul permanent actual și fraged prin care mă surprindea, urmarea răscolirii neconținute a adâncurilor sufletești. Parcă ar fi bătut toată viața numai rouă. Parcă ar fi inhalat toată viața numai piperul subtil, umed și volatil al expirației reginelor nopții.

Am vorbit, am vorbit, am vorbit, comprimând în vasul neincăpător al acelei jumătăți de ceas conținutul unor ore întregi. Apăsarea grabei ne făcea clari: Beatrice clară în fina ei vibrație, Cynthia clară în imobilismul ei atent, de heruvim cu ochi mulți, eu clar în sinteza rememorărilor. De bărbat, nevasta nu pomeni nimic; el a rămas tot timpul o absentă, mai curând o abstracție, dar simteam, tot clar, limitele arealului pe care priponul conjugal i le impunea Cynthiai. Veghea neîntreruptă o înțelepșe pe zvăpăiața de odinioară, iar visarea, și ea neintre-ruptă, îi rotunjise conturul pleoapelor, moleșindu-i-le a vârstă.

Ne-am ridicat să plecăm, îndreptându-ne spre trotuarul cu pietre de râu de lângă zăplazul ce ținea cu greu piept presiunii florilor grădinii. Câteva scăpaseră din strănsăoarea gardului, zgâindu-se spre lumina mai bogată din curte.

-Narcisele din Moldova, mirositoare și cu guleras sângeriu, am zis. Le întâlnesc atât de rar în București! La noi, există doar albe complet sau galbene. Și fără miros.

Beatrice se reperi spre pălcul narciselor, întorcându-se cu un braț plin pe care, ajunși la poartă, îl oferi Cynthiai, îi mulțumi ea, îi mulțumii eu. Conjugarea multumirilor o făcu brusc retractilă. Când să trecem de poartă, adică la despărțire, am zis într-o doară:

-Noi le spuneam în copilărie zarnacadele. Rămâi cu bine, Beatrice! Trăiască zarnacadelele!

Ochii i se umeziră. Nici nu venisem bine...

-Da, zarnacadelele!

-Nu, Beatrice: zarnacadelele!

Cynthia deschise portiera, reluându-și locul cu o grație ostentativă.

-Da, zarnacadelele!

-La revedere! Zarnacadelele, Beatrice!

-Da, zarnacadelele, la revedere!

-La revedere!

Nimic nu se încheagă

Toată ziua și toată noaptea stau gol lângă tine și tremur, zice mesteacănul ploii, necredincioasei sale iubite.

Toată ziua și toată noaptea cu trupul meu răcoros te acopăr iar tu uiți și-mi găsești vină că plec, pe când nedezipită-s de rădăcinile tale, murmură ploaia.

Toată ziua și toată noaptea nemișcat stau aici și numai ochii mi-i fulguiesc după tine!

Asta e soarta iubitorilor mei! tace ploaia.

Ucigașul și copilul

Atâtea-s de murdar, domnule, încât parcă nu mai am suflet! zice copilul către mine.

Cine te-a murdărit, copilule? întreb. Împăratul! Tocmai trecea pe-aici pe catalige.

Ce-avea împăratul cu tine? Nimic, domnule, a fost întâmplare ca foarte multe altele, sunt bălți pe-aici și nu-i de mirare că te mai stropesc unii!

Cu cine mai era împăratul, copilule? Erau mai mulți, o haită întreagă, se duceau la război, se vede treaba!

Și-acum ce vei face, copilule? Mă gândesc să m-ajutați, domnule...

Nici vorbă, copile, nici vorbă, uu însumi sunt nespus de sărac! Atunci cu bine, domnule! surăde copilul.

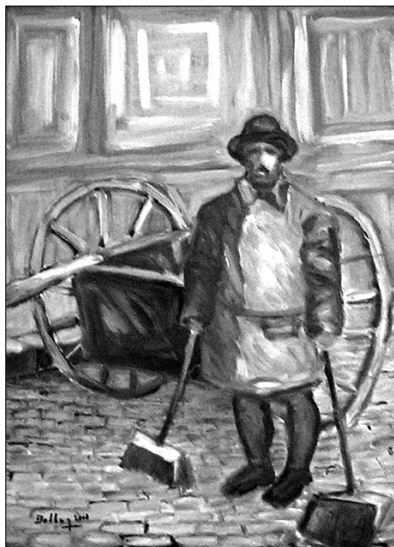
Cu bine! răspund eu și trec mai departe cu capul plecat pe umărul stâng, cum merg de obicei când îmi urmăresc victimele!

Corbul și norul

pentru Carmen M.

Corbul și norul, două firi călătoare, de abia se mai țin pe picioare!

Când sfinte soarele, norul cel orb se reazemă-n peana de corb, când soare răsare din sus de răzor corbul se-așază pe nor.

• Grigore Dalban - Bacăul interbelic

Marcel Mureșeanu

De scapă norul o peană pe cale corbul după ea se prăvale, iar de-l apasă pe corbul o sete noru-i dă apă să se îmbete...

Nu mai zic de se leagănă Calea Păstorului cum sare corbul pe spatele norului sau norul cum spală râul din ochi corbul lovit de deochi! Așa merg ei mână-n mână pe cer, până se-ascund unu-n altul și pier!

Moară de vânt

Pe Calle Alcalá, Fântâna Cibelelor oglinďă se face sub cerul Madridului în apa ei limpede cad pietrele stelelor și iute se-ntunecă de sângele Cidului! Frumoasele zile și-acum le vizez, pe Puerta del Hierro intrat-am odată, ah, cine aleargă spre Aranjuez în palmă cu inima mea sfâșiată!

Toate se sfarmă

Cei ce vor să știe ce se întâmplă cu trupul lor după moarte să se uite la părintele Bizău, omul cel frumos, acum după ce s-a rupt dealul chiar prin dreptul mormântului său și-a aruncat copârșelul afară până-n vale, încât scândurile s-au despletit, iar el s-a rostogolit pe-o preluță moale, cu mușchi! Unde-i bărbatul înalt și smerit din gura căruia își luau zborul cântările iar pe umerii lui se lăsau norii celorlalți? Unde-i?! Orbitale goale, oasele lungi-albe i-au plăcut soarelui dimineața și nu i-au fost în vreun fel teamă să se așeze pe ele! Apoi l-au dus iar de l-au sfințit și l-au îngropat în altă parte, sub nuci, iar lui așa i-a rămas numele de atunci Dimitrie, cel îngropat a doua oară.

Dimineața, pe răcoare

Să coborâm pe pământ! Cu picioarele! Cu mâinile! Cu genunchii! Iată, cucul ne cântă veșnica pomenire, Iată, lupul urlă cu sânge! Vedeti ce-a ajuns biata țărănă?! Ce?! Veți zice voi, toate-s la locul lor în dimineața asta, atât doar că nu se mai topește ceara în fața focului, atât doar că s-au deschis mormintele și drumul dinspre Pătrărlagele s-a rupt la mijloc! Să coborâm pe pământ, costelivilor, și să ne apucăm de adunat spuma de la coapsele iepelor!

**Daniel
Lăcătuș**

în piața agroalimentară

M-am săturat de melancolie,
stări maladeive...
prea mult negru au văzut ochii mei.
Astăzi,
în piața agroalimentară
din orașul Călan
o țărancă m-a întrebat:
"nu cumperi fericire?"
N-am stat prea mult pe gânduri,
m-a costat doar zece lei

Poezia

Toată ziua stă ascunsă
între coperti,
pare de multe ori rușinoasă,
rar când își scoate capul în lume.
Nu se plânge că i-ar fi foame,
nu se vaită când o doare ceva,
tace și înghite totul

Cuvântul

Fără el, lumea mi-ar părea mai goală,
poate nici eu nu aș fi existat,
e comunicarea de zi cu zi,
miracolul pe care și tu îl grăiești.
Cuvinte fulgi,
cuvinte metal,
cuvinte aer,
cuvinte ce apun,
cuvinte ce răsar,
ca o zână din poveste.
E simbolul ce-l rostim
și creează lumea

Marele Cititor De Gânduri

Îl recunoști după
hainele negre,
mersul legănat,
ușor aplecat,
cu o privire grabnică
care literalmente te arde
și care cată prin tine,
prin maică-ta
și...prin
peretele din spatele tău!

Înteptul
care cizelează
dobitoacele întunerului,
gardianul cel mai temut al moralității,
ultimul avanpost
al justiției
pe o lume flămândă de corupție,
ultima persoană
care ar accepta vreodată mita.

Criminali

Niște besmetici
au ucis poezia,
au lăsat-o să zacă
aruncată într-un șant
la marginea orașului,
în lumina farurilor

Se vede clar tăietura
Din zona jugularei,
îmbrăcămintea
scăldată în sânge!

întâlnire cu nemurirea

Am întâlnire
cu nemurirea
în cer și
pe pământ-
se preface
într-un cântec

Litere bolnave

Literele cad leșinate
pe caldarâm,
zornăie pe asfaltul crăpat.

Le voi lua acasă,
le hrănesc și le vindec
de dureri crâncene.

Mă gândesc chiar
să le pun cap la cap
poate iese un volum de poezii!

Bibeloul de sticlă

Bibeloul de sticlă
primit în dar de la iubită
de ziua mea în iunie întâi,
s-a spart de durere
la auzul unui plâns
chinuit de copil.
S-au împrăștiat cioburi o mie
pe asfaltul ud de lacrimi
și pătat de suferință.
Un înger cu mâinile pătate
de sângele curs din bibelou
s-a arătat în visul meu
de mână cu un copilas
rănit de cioburi

Fluturi de nisip

Fluturi de nisip
cotropesc edenul
surprins de flăcări
ce izbucnesc din privirea
unui înger bezmetic

Lacrima metamorfozei

Trag în piept
aerul respirat de tine,
văd prin ochii tăi
o lume a inocenței,
aud și ascult prin urechile tale
un cîrîpîr răpîr de chin
imitînd parcă
un cântec la vioară.
Te simt în orice mișcare
în propriul eu.
Te aud în fiecare seară
șoptindu-mi noaptea buna!
Picurii de ploaie
plîng că nu ești lângă mine

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Cuvinte încinate trec strâmb

Acesta este primul vers care, după vreo oră de răsfoit o antologie de poezie americană contemporană, mă face să simt, în sfârșit, că zăresc intrarea în „locul nimănu”, promis de titlul ales de editorii cărții. Nu de puține ori regret că poeziile nu sunt în limba lor originală, pentru că nu de puține ori îmi imaginez: ce perfect ar suna asta în engleză... Poeții sunt, inevitabil, inegali, iar emoțiile pe care mi le stărnesc sunt dintre cele mai diferite. Prefata editorilor avertizează cititorii asupra imposibilității de a cuprinde toate aceste creații sub umbrela unei singure paradigme. Și totuși, după lecturi repetate, în ordini aleatorii, de la sfârșit înspre început și invers, de la mijloc spre final sau de la început spre mijloc, mi se pare că ating, ca prin vis, apa întunecată de dedesubt din care se hrănesc poeții Americii contemporane.

Fie că sunt „scriitori ai limbajului”, „gnostici”, asociați ai Școlii de la New York sau altfel, cu toții par a fi stăpâniți de angoasa de a nu mai putea spune, de a nu mai putea exprima dezintegrarea lumii. Construirea expresivului este o sarcină foarte dificilă, pentru că totul pare că a fost spus deja, totul a fost simțit deja. Poetul se chinuie cu rămășițe, cu senzații care abia dacă mai traduc sentimentele: „Fumicăturile sunt sentimentele cele mai prețioase pe care le avem” (Anselm Berrigan).

Presimt în textele acestea o deprimare care o întrece cu mult pe cea a lui T. S. Eliot. Și acolo e pustiu, și acolo sunt grămezi de resturi, dar acolo poți recunoaște fragmentele, te poți bucura de ele în sine, simți lumea de dinainte ca pe un pedestal de care te sprijini sigur. Aici, însă, nu mai este nimic, nici un pământ pe care să-ți pui piciorul, iar eul este pe deplin conștient de definitivitatea lui diluare, nemaivând iluzia regăsirii: „Suntem reduși la tăcere/ De starea lucrurilor” (Robert Kelly). Se exaltă chiar în fața acestei descoperiri, anestezind-o prin momente de poezie adevărată: „Sunt fascinat de sinele/ care există fără/ separare activă./ Suntem margini întregi” (Clark Coolidge). Alteori, acceptă resemnat, aproape corect politic „Acesta este anul când jumătate din dorința mea pentru tine/ Este jumătate din dorința ta pentru altcineva” (Fanny Howe).

Este destul de dificil să ajungi la poezia din această antologie, nu numai pentru că este grea și nonconformistă, cum spune Andrei Codrescu pe coperta a patra, ci și pentru că relația acestor poeți cu limbajul este una foarte extenuantă. Având în vedere că au la dispoziție doar cuvinte pline de goluri, ca niște oase uscate și fărâmițate până la nerecunoaștere, aruncate de la ospățul trecutului, ei nu mai pot să se conecteze la filonul generos al artei ca stare de grație. Îl presimt, se mișcă în jurul lui, bucurându-se sincer de rarele „momente/ și semne... armonii subtile, ieșite din devenire/ moarte” (Robert Kelly). Eforturile lor seamănă bine cu niște Tenacități de țânțar prin atmosferă/ pe unde suntem -/ sau eram/ sau vom fi, când starea de spirit confuză/ a omului e o sărbătoare” (Robert Kelly). Întrebările lor par a fi „cu toate răspunsurile greșite” (Fanny Howe), astfel încât viziunile poetului sunt mai mereu ambigue, incomplete, abstracte, complexe. Eul nu coagulează, ci dizolvă: „Eul cinic, fermentând/ înăuntrul vieților ațâțate” (Leonard Schwartz).

Există, în economia unor metafore, o dimensiune auditivă care m-a trimis direct la remarcabilul Henry Miller. În *Tropicul cancerului*, romancierul descrie Europa ca pe o simfonie în bemoli. Cam așa și cu muzica „negativă” la care se gândesc poeții americani – o muzică într-un registru minor, lipsită de orice grandoare, sentiment al adevărului, absolutului sau întregului: „Fiecare frecare a bucății de iască/ E un scârțâit în vocea/ iubitelui” (Nathaniel Mackey).

Una peste alta, am senzația că acest discurs poetic este destul de nepăsător cu privire la neputința cititorului de a-l cuprinde. Sugestiile lui te pot duce în fundături în care nu se întâmplă decât „răsuriri în identitate”, „încercări frenetice aiurea” (Leonard Schwartz). „Recomandările” lui sunt psihanalitice, manipulative: „Odihnă și limbaj. Siluete de sălbăticiuni./ Perlele se vor rostogoli, ai să vezi.” (Fanny Howe). După cum spune Joseph Donahue, unul dintre poeți, „Nu te simți/acasă, dar/ ești acolo.”

Nu-mi plac nunțile. Mă deprimă. Nunta e o stare de spirit ori nu e deloc. În absența stării de „nuntire”, nu-i decât o mascaradă demnă de milă, o piesă prost regizată și jucată și mai prost. De aceea nu-mi plac nunțile. Sunt prea puțini acei miri cu adevărat fericiți, dar îi deosebești greu de cei care mimează fericirea. Cât zel depune omul pentru a-nșela aparentele! Dar mai de plâns e zelul pe care-l depune pentru a se înșela pe sine. Și formula aceea tembelă: „Până când moartea ne va despărți!” De ce s-astepti să te despărți moartea? Moartea nu desparte. Doar absența iubirii desparte. Așadar formula corectă ar fi: „Până când unul dintre noi va înceta să iubească”. Asta presupunând că se pleacă de la o stare inițială, unde există iubire. Și că n-ai consimțit la unire dintr-unul din sutele de motive stupide care-ți împing pe cei mulți să facă pasul. Cum îmi spunea fosta directoare – măcar asta era sinceră! – „Prostii, Claudițo! Pe ce lume trăiești? Chiar crezi că oamenii se mai cunună din dragoste?”

Florentina Dănilă

Domnișoară de onoare

părinților cei mai stupizi, veniți să reclame comportamentul vreunui profesor față de neprețuita-i odrasla, elevilor cei mai zănatoci, celor mai rebeli dintre profesori.

Când i-am spus însă motivul despărțirii mele, a părut lovită de trăsnet, rămânând așa minute bune. După care a început să răcnească, de răsună toată cancelaria: „Auziți, lume bună, nu-l mai iubește! Auzi motiv de despărțire! A-nnebunit lumea! Să piei din ochii mei! Pe voi nu v-a bătut nimeni, sau nu v-a bătut de ajuns”.

Am lăsat-o bodogănind, mi-am luat catalogul și am plecat mai devreme la oră.

Ce să-i fi explicat? Că nu mi-am dorit altceva decât să iubesc un bărbat toată viața, să-l respect și să-l slujesc (iubirea te face să-ți dorești până și asta), dar, dacă n-a fost să fie, n-ar fi avut vreun sens să mă mint, apoi să-l mint și pe cel de lângă mine? N-ar fi-nteles. Nu ea; care se măritase de teamă că n-o mai ia nimeni, cu unul care se săturase de mâncarea de la cantină.

Întâmplarea a făcut ca, la ora care a urmat istoriei directoarei, să am de predat „Taina cununiei”. Am făcut-o mai frumos ca oricând și n-am uitat să adaug la sfârșit: „Să nu uitați, dragii mei, că această taină trebuie să se regăsească în sufletul vostru. Că adevărata căsătorie în fața lui Dumnezeu se petrece mai întâi în adâncul celor doi care hotărăsc să-și unească destinele pentru totdeauna. Altfel, ea nu are nicio valoare, oricâte instituții din lumea aceasta și cealaltă ar legaliza-o. Din păcate, Biserica nu a descoperit încă mijloacele pentru a-i identifica pe farsori, oficiind astfel și căsătorii care nu ar trebui să se petreacă în veci”.

Aveam să constat că zvonul despărțirii mele apropiate – pe care doar în ziua aceea îl făcusem public printre colegi – se răspândise mai repede în rândul elevilor, care par să fie totdeauna cu un pas înaintea noastră. Astfel că unul mai îndrăzneț mă „plesnise” cu întrebarea:

- Dacă este atât de frumoasă căsătoria și-atât de minunată-i taina de care ne-ați vorbit astăzi, atunci dumneavoastră de ce vă despărțiți?

Recunosc că m-a surprins, dar am luat-o ca pe un prilej binevenit de a-mi explica decizia, ca o continuare a lecției, evitând să-i las cu nedumeriri:

- Înseamnă că taina aceea n-a existat în inima mea, înseamnă că și eu am fost unul dintre farsorii care au păcălit Biserica, dar am decis că este mai bine să pun capăt unei minciuni, decât să trăiesc cu povara ei toată viața.

Încerc, totuși, un sentiment de milă copleșitoare pentru ființa aceasta, ca pentru toate cele ca ea; trebuie să fie cumplit să-ți otrăvești sufletul degeaba și exact în direcția în care nu trebuie. Am cunoscut multe astfel de femei, care consideră că ce-i bun pentru ele, e în mod necesar, de folos și altora. Uitând că, de fapt, ar trebui mai întâi să facă niște comparații.

Care va să zică, totuși, eu nu prezentam un pericol pentru Gigel și, implicit, nici pentru ea. Asta chiar m-a atacat! Îmi mai dă și explicații:

- Domnișoarele mele de onoare trebuie să fie așa ca tine, cu cel puțin zece ani mai bătrâne decât mine.

Hopa! Mai bătrâne, deci. Nici măcar mai în vârstă.

Tocmai când mă pregăteam să-i vărs, ca din întâmplare, cafeaua peste planurile de lecție la care tot lucrează de la începutul semestrului și nu le mai termină (ca și când toată știința omenirii ar sta în mazăgăleile ei), profesorul de mate (nici cu asta nu mi-e rușine la capitolul delicatete!) a „salvat” situația, după ce i-a tras un hăhăit:

- Hă, hă! Auzi, măi Mari, asta (asta eram eu), și dacă-și pune sacu-n cap, tot e mai frumoasă ca tine, cu toți anii ei! Hă, hă!

Însă remarca matematicianului a părut să nu o fi deranjat prea mult pe Marilena. Noroc că universul ei se reduce la Gigel și stratul carbonifer! Ce ușor le e unora să fie fericiți!

A ridicat doar puțin ofuscata nasul din hârtoage, amenințându-l cu rigla, pesemne cum face cu elevii:

- Știi ce, domn' profesor, vedeți-vă mai bine de *integramele* dumneavoastră! Și să mai știți că pe mine Gigel mă place și așa.

Așa cum? Așa prostuță sau așa insipidă?

- Nu știu, Mari, cine te-a trecut pe tine la matematică, da' eu, dacă aud vreun elev zicând „integramă” în loc de „integrală”, îl și las repetent.

- Haideți, domn' profesor, nu fiți rău! La mine integrama și integrala sunt totuna. Că, dacă-mi plăcea matematica, nu mă duceam la geografie.

- Auzi, da' ce-ai zice dacă m-ai auzi pe mine rostind în loc de „Carpații de curbură” – „Carpații de curvură”? A? Totuna-i?

Noroc că se făcuse de plecat la oră, altfel cine știe cât s-ar mai fi ciondănit.

Problema e ce mă fac eu? Aia o ține sus și tare să mă facă așa cum mama m-a făcut – domnișoară. Dacă refuz, e-n stare de orice – să-mi taie o șuviță pe la spate, să-mi agățe vreo lozincă... După aia, stă o oră pe capul popii, să-i ia păcatele cu mâna. Am provocat-o odată la o discuție și-am aflat – de ce nu mă mir? – că și ea e dintre cei care consideră spovedania un prilej de a-și șterge cu buretele păcate multe și grele, pentru ca apoi s-o ia de la capăt. Ce mare lucru? Când simți că s-au adunat prea multe, le ștergi iar. Și viața își continuă drumul și tu pe-alătura cu ea, fără să-nveți nimic de la nimeni, nici măcar din propriile greșeli.

Și totuși, eu ce mă fac? Dacă mă duc, apare altă problemă: cum să mă mbrac, ca să nu-l agăț pe Gigel?

„Mă încăpățânez să cred că da, doamna directoare; cel puțin așa ar trebui, câtă vreme e un lucru la care consimțim de bună voie și se presupune că ar trebui să o facem pentru toată viața. Nu pot să admit că nu te sufoci la fiecare două minute lângă omul pe care nu-l iubești”.

„Ești dusă, fato! Ai să rămâi nemăritată, tot visând la cai verzi pe pereți! Vrei să știi de ce m-am măritat eu cu Nistoreanu? Fiindcă aveam douăzeci și șase de ani și mi-era că nu mă mai ia nimeni. Iar el s-a însurat cu mine fiindcă se săturase de mâncarea de la cantină. Na! Unde-i iubirea aia mare? Și, până la urmă, cui îi trebuie? Uite că mai suntem și-acum împreună, după mai bine de douăzeci de ani”.

Ca să ce? Îmi vine s-o ntreb.

Încerc să n-o judec. Văzându-i o poză din tinerețe, am avut șocul să constat că era chiar mai urâtă decât acum. O fi și asta o disperare – pe care Dumnezeu a dozat-o în cantitate suficientă acolo unde șansele de mprenunare sunt scăzute, nepresărând, în schimb, niciun dram de orgoliu. Altfel cum s-ar mai fi perpetuat specia?

Un bărbat îmi spusese odată: „Habar n-ai cu câtă pasiune știu să iubească urâtele, cu ce deznădejde se-agăță de cel care le-nține un deget și cum sencolăcesc până când sunt sigure că nu-l mai scapă. Și pentru că nu sunt sigure niciodată, se străduiesc mereu și mereu. Iar unii bărbați habar n-au ce pierd evitându-le!”

Așa o fi. Cum să te-agăți? Cum să atârni ca o iederă, când simți că nu ești dorit?

Abia când directoarea îmi făcuse cunoscut motivul căsătoriei sale, am înțeles atitudinea ei mai mult decât revoltată când îi anunșam divorțul meu.

- Claudița, de ce divorțezi, mamă? Te bate?

- Nu mă bate.
- Te-nșeală?
- Nu mă-nșeală.
- Bea, fumează, n-adeuce bani acasă?
- Nimic din toate astea.
- Aoleu! Te pomenești c-o fi impotent!
- Nici vorbă.
- A...tunci? Nu-nțeleg...
- Nu-l mai iubesc, doamnă.

Rar am văzut-o pe directoarea noastră în starea de perplexitate totală. De obicei, nimic n-o mira, nimic n-o șoca, făcea față celor mai dramatice situații,

Tabloul în care apare orașul natal, Piatra-Neamț, i-a ridicat cota

Până în ziua de 7 mai a.c., cea mai mare încasare obținută din vânzarea unui tablou realizat de Victor Brauner (n. 1903, Piatra-Neamț - m. 1966, Paris) a fost de 750.000 euro, sumă plătită pentru „L'etrange cas de Monsieur K” / Cazul straniu al Domnului K (în urma scoaterii la licitație a Colectiei Andre Breton, în cadrul întregii tranzacții „Lotul Brauner” - constând din tablouri, desene, afișe, cataloage, scrisori, fotografii etc. - aducând aproximativ 1.600.000 euro). Ei bine, la licitația din această primăvară, organizată de casa Sotheby's la New York (Impressionist & Modern Art, Lotul 44), lucrarea „Tableau Autobiographique - Ultratableau Biosensible” / Tabloul Autobiografic - Ultratableau Biosensibil (ulei, penită, creion și acurelă pe pânză; 88,7 x 116 cm; semnat „Victor” și datat „Mars 1948” în dreapta jos) a fost achiziționat pentru 993.000 dolari! Precizez că evaluarea specialiștilor a fost între 700.000 și 1.000.000 de dolari, dar spectrul impozitului exagerat a ținut prețul puțin sub pragul milionului. Oricum avem de-a face cu un record în privința vânzărilor Brauner, cota pictorului nostru fiind în creștere după cum ne avertizează cataloagele de profil (Akoun și Arprice) de câțiva ani încoace...

Voi reveni mai încolo asupra amănunțelor vânzării. Deocamdată mă opresc la câteva detalii din istoricul lucrării, care ne interesează în mod deosebit. Anul 1948 a început destul de agitat pentru Victor Brauner. Mai întâi a trebuit să termine desenul „Mythographie originale du <Crichant>”, pentru noua revistă suprarealistă „Neon” (unde a apărut în ianuarie, la pagina 3, împreună cu un scurt poem, la pagina 4: „Trece iubitor / și ochii-i din ceafă întârzie / încă asupra mulțimii care-l urmează. / Trece privind. / Pe drumul care se-nține în față / își lasă privirea / și femeia se-ntrupează ritmând darul *dinaintea zorilor*.”). Apoi a primit o scrisoare de la Andre Breton (care se afla în Insulele Antibes) prin care acesta îl anunța că nu poate să scrie „cartea pe care o aștepti de la mine” (monografia pe care i-o va face, în final, Sarane Alexandrian, în 1954). Pe deasupra, la Paris zierele anunțau deja intenția autorităților franceze de a-i repatria pe toți cetățenii români care nu aveau actele în regulă, situație în care se afla și Victor Brauner.

Totuși, în asemenea condiții, artistul reușea să termine două pânze extrem de complicate / ambițioase: „Ultratableau biosensible” și „Rencontre avec moi-meme aux quatre chats du monde” (întâlnire cu mine însumi la cele patru pisici ale lumii). Iată-i mărturisirea, dintr-o scrisoare către arhitectul Frederick Kiesler (datată 21 aprilie 1948): „Dragă Kiesler, scuză această gaură neagră din corespondența noastră! Am avut o mie de motive care mi-au paralizat scrisul, iar între toate cel mai important a fost că eram prins cu **doi tablouri** (s.m.) care m-au acaparat cu totul. Cu ele am încheiat angoasa în care se-nnoadă toate aceste lucruri pe care le văd, le aud și mai ales le simt. /.../ Între altele am fost, într-o zi, la Legația României pe unde eram obligat să trec pentru un chestionar destinat tuturor românilor, ceva de neimaginat ca produs *uman!* al stalinizării! Am avut discuții lungi, cu vechi prieteni veniți de acolo și formați la școala Moscovei, care mi-au demon-

Victor Brauner a devenit „milionar“!

strat în lumina unei matematici științifice o transformare umană total nebănuită, o specie de monstru rațional, în devenire. /... / Nu mai știu deloc cum să privesc lucrurile. Dragul meu Kiesler, în fond dumeana ai fost atât de amabil cu mine și te-ai confruntat cu răul, te-ai zbatut mult ca să-mi vinzi aceste două tablouri, după ce nu vădusem aproape nimic și asta-i tare nasol. Îți mulțumesc prieteneste!”. Din scrisoare reiese clar deruta lui Victor Brauner, și chiar teama în fața perspectivei de a se întoarce într-o Românie pe cale de comunizare (și avem aici încă un răspuns la eticheta de „agent cominternist”, pe care i-o lipește greșit Stelian Tânase în comentariul ce prefațează documentele din volumul „Avangarda românească în arhivele Siguranței”, Ed. Polirom, Iași, 2008). Drept urmare, la sfârșitul lunii mai, 1948, artistul s-a refugiat în Elveția, la prietenii săi Hans-Rudolf și Silvie Stauffacher, unde va rămâne până la sfârșitul lunii august. Revin acum la primul dintre cele două tablouri menționate în scrisoare, adică la cel vândut recent de Sotheby's. „Ultratableau biosensible” este o alegorie în care pictorul schițează un fel de „mitologie personală”, amestecând locuri și figuri simbolice laolaltă cu texte scurte, într-o accentuată manieră autoironică sugerată chiar de prima mențiune scrisă (în registrul superior): „*Pictopoezie / Tablou vorbind de istoria autobiografică / mitologică / imperială a lui Victor Brauner*”. Dincolo de faptul strict estetic - iată, avem un „manifest” explicit care ne anunță că pictorul nu a renunțat niciodată la proiectul pictopoeitic inițiat în 1924, împreună cu Ilarie Voronca, și pe care l-a dezvoltat ulterior pe cont propriu - tabloul cuprinde câteva elemente care ne interesează în mod particular. Referința la „stalinizare”, din scrisoarea de mai sus e transfigurată într-un opresor / ofițer roman pe al cărui coif scrie STALIN iar dedesubt TRAIAN; el ține în mână dreaptă o pancartă (de forma celorlalte purtate de diviziile hitleriste, cu vultur și zvastică) pe care scrie: „Republica Populară imperială personală” (afrontat apare MAZARICH, cum e scris pe coroană, în chip de victimă și cu inscripția DECEBAL dedesubt, având într-o mână cupa cu otrăvă iar în cealaltă o spadă

care-i străpunge pântecul). Mai jos, sub această scenă, într-un con de lumină și în pantă, apare o aglomerare de construcții (case, un coș de fabrică, o școală, o biserică) având următoarea legendă: „Orașul natal strivit de amintirile cele mai îndepărtate nu rezistă la reconfrotări”. De o parte și de cealaltă a imaginii, în clar, autorul a scris: PIATRA - NEAMȚ!..”

Acesta e tabloul care „încheie angoasa artistului” și pentru care, casa Sotheby's a încasat milionul de dolari. El a stat într-o colecție particulară din Elveția până a fost cumpărat de Helen Anavi, o colecționară americană care a trăit la Paris. Ca soție a unui industriaș bogat, a reușit să adune o impresionantă colecție de artă suprarealistă și postbelică. Fiind o susținătoare a cercetărilor medicale prin activități filantropice, în 1982, Helen Anavi a donat o parte importantă a colecției sale doctorului francez Jean Dausset, laureat al Premiului Nobel. Doi ani mai târziu, după moartea ei, Jean Dausset a vândut colecția într-o licitație a casei Sotheby's din Londra, în beneficiul Fundației pentru Cercetări Medicale din Paris. Iar Sotheby's, la rândul ei, a vândut de-a lungul timpului diverse piese din această colecție. Acum a venit și rândul tabloului lui Victor Brauner, achiziționat de un colecționar (deocamdată) necunoscut.

Artistul avea și un prieten transsexual psihic

Coincidență sau nu, la exact o lună după licitația de la Sotheby's, Victor Brauner a fost din nou adus în atenția publică de suplimentul săptămânal / magazinul ilustrat „Le Monde 2”, editat de binecunoscutul cotidian francez, care anunța deschiderea la Muzeul din Vendome a unei expoziții retrospective a artistului fotograf Emile Savitry (1903-1967), în perioada 7 mai - 24 august a.c.

Răstoinde paginile din „Le Monde 2”, bineînțeles că am fost incitat / provocat în primul rând de cele două imagini și de textele însoțitoare, care trimeau direct la Românie: una în care apare Victor Brauner, așezat lângă celebra lui sculptură „Conglomeros”, cu următoarea explicație: „Pictorul Victor Brauner (1903-1966) în atelierul său, din Montparnasse, în anii 1950. Chior, Brauner și-a pierdut ochiul stâng în timpul unei altercații cu pictorii spanioli Oscar Dominguez și Esteban Frances” (p. 50); cealaltă în care apare sculptorul Anton Prinner, cu această explicație: „Anton Prinner (1902-1983), în atelierul său din str. Pernety (Paris-14), către 1945, unde trezonează sculptura sa *Femeia cu urechi mari*. Artist originar din România unde era cunoscut ca femeie, se transformă în bărbat la sosirea ei în Franța.” (p. 51). OK! Nu poate decât să ne bucare apariția artiștilor români în expozițiile și publicațiile occidentale de mare tiraj și prestigiu, dar asta nu înseamnă că trebuie trecute cu vederea informațiile greșite care-i privesc. De aceea, în continuare, voi adăuga câteva corecturi absolute necesare.

Dincolo de *amănuntul biografic* eronat (Brauner nu a fost parte la altercația dintre Dominguez și Frances, ci a încercat să-i

despartă; așadar, nu „avec / cu pictorii”, ci „d'entre / dintre pictorii” etc.), trebuie precizat că: 1. fotografia care-l reprezintă pe Victor Brauner datează exact din primăvara anului 1946 (nu din „anii 1950”) și a fost făcută de Emile Savitry pentru ediția franceză a magazinului „Vogue. Album d'ete” (Paris, 1946), unde a publicat reportajul „Deracines. Enracines” / Dezrădăcinați. Înrdăcinați, dedicat artiștilor V. Brauner și A. Prinner (cu fotografia în discuție și o vedere generală a atelierului lui V.B. din 2bis rue Perrel, la p. 154 și p. 216); 2. așadar, fotografia cu pricina nu e deloc *inedită*, iar în arhiva MNAM din Paris există și alte variante realizate în același moment. (Informațiile inexacte se datorează, probabil, faptului că moștenitorii lui Emile Savitry, respectiv soția sa Elsa Henriquez și fiul Paco, care au pus la dispoziția organizatorilor expoziției materialul necesar, nu au putut furniza și date certe referitoare la toate fotografiile etalate.)

În privința lui Anton Prinner, sunt mai multe lucruri de spus, pentru că artistul (artista?) e mai puțin cunoscut(ă) la noi. S-a născut la Budapesta, în 1902, și a emigrat în Franța în 1928. Deci nu avea cum să fie „originar(ă) din România!” (dintre sursele pe care le-am consultat, singura care vehiculează această eroare este enciclopedia online Wikipedia). A ajuns la Paris cu numele de Anna Prinner și după ce a aderat la mișcarea suprarealistă, și-a tuns pletele, a adoptat o vestimentație masculină, a început să fumeze pipă, și-a luat prenumele „Anton” (dar fără să schimbe sexul prin operație, cum se procedează azi). De aceea Pablo Picasso avea obiceiul să i se adreseze cu „Monsieur Madame”. Avea o înălțime de aproximativ 1,50 m și producea lucrări (desene, picturi și sculpturi) supradimensionate care-i dezvăluie obsesia dublei personalități. O vreme a fost vecin(ă) de atelier cu Victor Brauner, pe 2bis rue Perrel. Mare parte din opera acestui artist straniu sunt păstrate în colecția abăției Sainte-Croix des Sables-d'Olonne, care i-a organizat o amplă expoziție postumă în 2006. În anul următor și Muzeul Ernst din Budapesta i-a dedicat o retrospectivă (curator: Julia Cserba). Evident, după cum rezultă din cele de mai sus (v. reportajul din „Vogue”), și fotografia ei/lui din expoziția de la Vendome a fost făcută de Emile Savitry tot în 1946. Iar despre relația dintre Victor Brauner și Anton Prinner, scriitorul Sarane Alexandrian ne povestește următoarele: „Aram un cerc de artiști care frecventam Vallauris. Creatura cea mai stranie de acolo era sculptorul Anton Prinner, o femeie care vroia să treacă drept bărbat. Venit(ă) în 1928 de la Budapesta la Paris, el-ea a cunoscut o mizerie dramatică, care-i dădea un aspect suferind. Acest androgin pricâjit, cu obrazul palid și emaciât, cu vocea răgușită, se încheida într-un fel de pivniță care era atelierul lui, făcea sculpturi hieratice din lemn, de trei ori mai mari decât el. Una dintre ele se numea „Omăgiu lui Victor Brauner” și i-a produs un șoc celui în cauză, pentru că nu se aștepta să aibă un asemenea admirator. De fapt, Prinner i-a fost un discipol spiritual, creând statui comparabile cu personajele din tablourile sale în ceară, pasionat ca și el de ezoterism până acolo încât a ilustrat cu șaizeici și șase de planșe *Cartea morților* din Egipt. Când îi întorceam vizitele lui Prinner, tăcerile și expresiile sale terifiante ne arătau cât se simțea el-ea de vulnerabil(ă) la cel mai mic cuvânt ambiguu...” (cf. „L'Aventure en soi. Autobiographie”, Ed. Mercure de France, Paris, 1990).

Emil NICOLAE

I.M. De unde a venit pasiunea dumneavoastră pentru istorie și arheologie?

D.Gh.T. Arheologia m-a atras încă din ultimii ani de liceu, când am participat (în 1950-1951) la săpăturile arheologice ce se efectuau atunci în apropiere de Iași, precum și ca urmare a lecturilor recomandate de admirabilii mei profesori de istorie și de limba română din liceu, unii dintre ei fiindu-mi ulterior profesori și la facultate (C. Cihodaru, G. Istrati, N. Corivan, I. Laudat).

I.M. Dacă ați fi din nou la vârsta opțiunilor profesionale ați urma același drum și de ce?

D.Gh.T. În mod sigur aș urma același drum. După opinia mea, arheologia îți oferă largi posibilități de a cunoaște direct realitățile trecutului îndepărtat, de a data, clasifica și atribui din punct de vedere etno-cultural vestigiile scoase la iveală, într-un cuvânt de a reconstitui aspecte social - economice, culturale sau spirituale, puțin sau deloc cunoscute. Arheologia este o pasionantă aventură în trecut, în care parcurgi adesea un drum anevoios, cu obstacole neprevăzute, uneori și cu temporare eșecuri, dar care până la urmă îți oferă satisfacții multiple prin tot ceea ce scoti la iveală, în numeroase cazuri vestigii noi, unele dintre ele de o deosebită importanță istorică. Eu am considerat întotdeauna că arheologia este mai mult decât o opțiune conjuncturală; pentru cei mai mulți dintre noi, ea a fost o profesie de credință în care onestitatea, experiența, intuiția, șansa și nu în ultimul rând posibilitatea de a ne îmbogăți considerabil orizontul intelectual. Ne-a oferit, astfel, modalitățile necesare de a aprecia corect propriile noastre limite, amploarea și valoarea contribuțiilor personale aduse cunoașterii trecutului istoric.

I.M. Pe drumul formării dumneavoastră profesionale ați avut, fără îndoială, unul sau mai multe modele. Evocați vă rog anii formării dumneavoastră ca specialist în arheologia medievală timpurie, amintind și modelul sau modelele avute?

D.Gh. T. Optând pentru Facultatea de Istorie, în dorința expresă de a mă dedica arheologiei, am fost, cum era și firesc, atras de specialiștii din domeniu și așa amintii aici pe marele profesor care a fost Dimitrie Tudor, pe profesorul academician Mircea Petrescu-Dimbovița sau profesorii Anton Nițu și Alexandru Andronic. Ca urmare a interesului meu pentru istorie veche și arheologie, încă din 1952-1953, apoi ulterior ani la rând, am participat pe șantierele arheologice de la Trușești - Botoșani, Perieni - Vaslui, Hlincea, Valea Lupului, Spinoasa și Erbiceni - Iași, Tisești și Vișoara - Bacău, Bicz - Neamț și altele, multe dintre ele conduse de academicianul Mircea Petrescu-Dimbovița, în cadrul cărora profesorul amintit mi-a acordat încă de la început o deosebită încredere, oferindu-mi chiar posibilitatea de a conduce direct unele sectoare ale șantiierelor menționate. Am putut dobândi astfel o bogată experiență de teren, absolut necesară pentru obținerea unor bune rezultate. La terminarea facultății, în anul 1956 mi s-a încredințat conducerea șantiierelor de la Spinoasa și Erbiceni - Iași și tot în același an am fost cooptat ca membru al șantiierului arheologic de la Dridu - Ialomița, condus de profesorul Ion Nestor.

I.M. V-ați format la Iași, având ca magistru, în primul rând, pe academicianul Mircea Petrescu Dimbovița. Ați beneficiat însă și de îndrumarea științifică, în anii pregătirii doctoratului, a marelui arheolog Ion Nestor. Ce datorati acestei îndrumări și colaborării cu

Prof. univ. dr. Dan Gh. Teodor:

„Spiritul școlii lui Vasile Pârvan a fost și va rămâne multă vreme prezent în arheologia românească”

Între oamenii de seamă, originari din orașul Bacău, care au onorat cultura și știința românească din ultima jumătate de secol se înscrie și arheologul, istoricul și universitarul Dan Gh. Teodor.

Născut în urmă cu 75 de ani, la 23 septembrie 1933, în orașul Bacău, a copilărit la Comănești, iar din 1945 s-a mutat cu familia la Iași. A absolvit Liceul Național din Iași în 1952, iar în 1956 a absolvit, șef de promoție, Facultatea de Istorie-Filologie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

Din 1956 a devenit, prin concurs, cercetător la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” al Filialei Iași a Academiei, parcurgând, în peste patru decenii, toate treptele profesional-științifice, până la cercetător științific principal I. A fost, mai mulți ani, șeful secției de arheologie, iar între 1990-2003 director al Institutului de Arheologie din Iași.

Încă din studenție a participat la cercetări pe mai multe șantiere arheologice. Apoi, într-o viață de arheolog a efectuat cercetări în peste 40 de situri arheologice, din nordul Moldovei, de la Botoșana - Suceava și Fundu Herței - Botoșani, până în sud la Sendreni - Galați; unele dintre aceste șantiere fiind situate în fosta regiune Bacău, precum cele de la Oituz - Bacău, Mănoaia-Costișa și Bornis - Neamț. Rezultatele cercetărilor arheologice au fost valorificate științific în peste 300 de studii, articole, note etc. și în 14 cărți (monografii și lucrări de sinteză), la care este autor sau coautor.

În 1975 a obținut titlul de doctor în științe istorice cu o lucrare de sinteză privind secolele V-XI în spațiul est-carpatic al României, devenită punct de reper în istoriografia

românească, privind mileniul I d. Hr., și distinsă cu premiul „V. Pârvan” al Academiei.

Arheologul și istoricul Dan Gh. Teodor a definit conceptul de cultură Costișa - Botoșana - Hansca, specifică spațiului carpați-nistean (în sec. V-VII), aspectul cultural Lozna (sec.VII-VIII) etc.

A participat la peste 100 de simpozioane și sesiuni științifice în țară și la peste 40 de simpozioane, seminarii și congrese internaționale, stagii de documentare, burse de studii și schimburi de experiență în străinătate.

Cadru didactic colaborator al Facultății de Istorie-Filozofie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, încă din deceniul șapte al secolului trecut, din 1990 a devenit profesor asociat, iar din 1995 profesor universitar titular. Din 1990 a devenit și conducător de doctorat, activitate pe care o continuă și azi în calitate de profesor consultant. Ca profesor universitar și conducător de doctorat a contribuit la formarea unei „cohorțe” de arheologi, mulți devenind buni specialiști în arheologia mileniului I d.Hr.

Profesorul Dan Gh. Teodor este membru al mai multor societăți și organisme științifice naționale și internaționale, apreciat ca unul dintre cei mai buni specialiști în istoria spațiului sud-est european din epoca marilor migrații.

Pentru bogata sa activitate științifică și didactică, pe lângă premiul Academiei Române, menționat deja, a mai fost distins și cu alte premii și titluri între care amintim Ordinul Național pentru merit în grad de ofițer (2000), Premiul Național Opera Omnia al M. Inv. C. (2002) și titlul de Cetățean de onoare al Municipiului Bacău (2003). (I.M.)

marele profesor?

D.Gh.T. Contactul direct cu profesorul Ion Nestor, început în cadrul șantiierului arheologic de la Dridu - Ialomița, a avut urmări benefice pentru activitatea mea ulterioară, având în vedere interesul pentru perioada secolelor IV-XIII, deoarece tot de atunci am fost sfătuit să fac un doctorat în domeniul arheologiei mileniului I d. Hr. Încă din acea vreme și desigur și în anii următori, din discuțiile purtate și în derularea pregătirii doctoratului am avut foarte multe de învățat de la profesorul Ion Nestor. Deși participasem câțiva ani pe șantierele conduse de prof. Mircea

Petrescu-Dimbovița, unde mi-am însușit corect tehnica de săpătură și organizarea ei, de la Ion Nestor am reținut rigurozitatea observațiilor ce trebuiesc făcute pe teren, corecția lor înțelegere și mai ales analiza atentă a vestigiilor scoase la iveală insistând asupra etalării valorii lor cronologice și culturale, în contextul problematicei investigate, și în direcția conexiune cu descoperirile contemporane, din alte zone ale centrului și sud-estului european.

I.M. Ion Nestor, îndrumătorul nostru comun în anii pregătirii pentru doctorat, a fost unul dintre distinsii discipoli ai lui Vasile Pârvan. V-a transmis ceva din

spiritul pârvanian? Prin extensie s-ar putea spune că și dumneavoastră veniți de fapt tot „de sub mantaua” lui Vasile Pârvan.

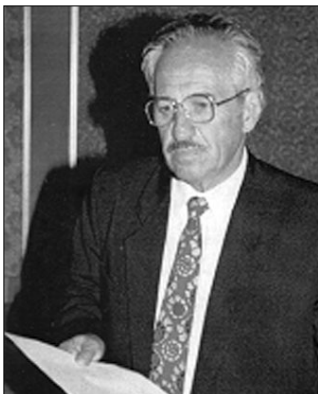
D.Gh.T. Spiritul școlii lui Vasile Pârvan a fost și va trebui să rămână multă vreme prezent în arheologia românească. El ilustrează nu numai pasiunea ardentă pentru trecutul țării, ci și datoria de onoare a fiecărui de a contribui eficient la cunoașterea istoriei noastre, de a interpreta corect și fără părtinire fenomenele investigate, de a înțelege pe deplin evoluția societății locale, cauzele și consecințele evenimentelor interne și externe care s-au derulat în timp. Spiritul profund al lui Vasile Pârvan, dus mai departe de discipolii săi, deveniți cu vremea unii dintre cei mai mari specialiști români în domeniul arheologiei, cum a fost alături de Radu și Ecaterina Vulpe, Vladimir și Hortensia Dumitrescu și magistrul nostru prof. Ion Nestor, cred că a fost transmis și generațiilor mai tinere, de după învățații menționați, din care facem parte și noi. Ion Nestor a fost fără îndoială unul dintre cei care au creat o școală, ca și Vasile Pârvan, prin care a transmis și celor care i-au fost aproape, spiritul fundamental al marelui învățat român.

I.M. V-ați legat numele de importante șantiere arheologice din spațiul est-carpatic. Fiecare nou șantier v-a adus anumite satisfacții profesionale. Totuși care rămâne șantiierul dumneavoastră de suflet și de ce?

D.Gh.T. Deoarece am efectuat numeroase săpături arheologice care, de-a lungul anilor mi-au adus multe și

• Gheorghe Parascan - Vechitul Bacău

importante satisfacții profesionale, îmi este greu să mă opresc doar la unul singur. Totuși, cred că șantierul de la Botoșana - Suceava, Lozna și Fundu Herței - Botoșani, ca și cel de la Dodești - Vaslui le consider cele mai importante pentru că, fiecare dintre ele, prin rezultatele obținute au putut defini aspecte noi de cultură materială care au contribuit la mai buna cunoaștere a evoluției societății locale din regiunile de la est de Carpați.

I.M. Cercetător științific „o viață de om” la Institutul de Arheologie din Iași, al Academiei Române, unde ați parcurs toate treptele erarhiei științifice, fiind și directorul institutului în anii 1990-2003, ați colaborat periodic cu Facultatea de Istorie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, încă din 1964, unde din anul 1995 ați și devenit profesor universitar titular. Ce satisfacții v-a adus munca de la catedră? În ce măsură contactul și dialogul viu cu studenții v-au stimulat în activitatea dumneavoastră științifică?

D.Gh.T. Activitatea de cercetător științific pe care o desfășor continuu de peste cinci decenii (anul acesta împlinesc 52 de ani de activitate neîntreruptă) și-a pus amprenta pe stilul meu de muncă, în sensul eforturilor permanente de a „îmbogăți” metodele folosite în investigațiile de teren, în laborator și bibliotecă, valorificarea cât mai curând și cât mai corectă a rezultatelor obținute, ca și întreținerea unor schimburi fertile de idei cu specialiștii din domeniu, din țară și de peste hotare. Înainte de a lua contact nemijlocit cu procesul de învățământ universitar am fost mereu în legătură cu mulți studenți care și-au realizat sub direcția mea îndrumare lucrările lor de licență. Apoi în anii 1964 și 1965 am predat două cursuri speciale studenților secției de arheologie, unul privind la etnogeneza românilor altul despre arheologia marilor migrații din mileniul I, mulți dintre studenții mei de atunci fiind astăzi cercetători, profesori și muzeografi de mare prestigiu în domeniul istoriei vechi și arheologiei. Dintre acestea aș aminti cu deosebire pe M. Irimia, C. Iconomu, N. Ursulescu, M. Ignat și Rodica Radu. Ulterior, ca profesor invitat din 1990, apoi ca profesor titular la disciplina Istoria veche a României, prin cursuri speciale despre Romanitatea Orientală, Creștinismul daco-roman, arheologia bizantină, precum și prin tematica predată la cursurile de masterat organizate în cadrul facultății am constatat interesul aparte a studenților pentru problemele menționate, materializate în bună parte, prin alegerea unor teme din domeniile amintite pentru lucrările finale de licență sau ulterior pentru lucrări de doctorat. Conștient de importanța dialogului direct cu viitorii specialiști din domeniu, am considerat permanent că aceste cursuri

trebuie să fie temeinic documentate, expuse clar și convingător, însoțite de bibliografia aferentă. Eu cred că prelegerile și îndrumările mele științifice au fost bine receptate de studenții și doctoranzii mei și nutresc satisfacția că astăzi mulți dintre ei au devenit specialiști recunoscuți în domeniu, activând drept cercetători, cadre didactice universitare și muzeografi cu excelente rezultate.

I.M. Cum vi se pare nivelul pregătirii studenților de azi, în comparație cu cel de dinainte de 1989. Este asigurat viitorul arheologiei românești?

D.Gh.T. Foarte mulți dintre studenții de azi au un nivel de pregătire superior în comparație cu cel de dinainte de anul 1989, datorat în parte, burse de studii în mari de informare dar și programelor de studii judiciose întocmite. Mulți dintre tinerii arheologi activează în momentul de față drept cercetători cu rezultate relativ satisfăcătoare. Aceste rezultate sunt însă diferențiate ca valoare, o pondere importantă în ceea ce privește numărul lor fiind determinată și de fondurile financiare de care poate dispune fiecare. În general, consider că în prezent viitorul arheologiei românești pe termen mediu este asigurat de o pleiadă de tineri specialiști harnici și pasionați, care au acum posibilități sporite de a se perfecționa continuu prin intermediul investigațiilor de teren, burse de studii în străinătate, călătorii de documentare etc. O atare activitate în domeniul istoriei vechi și arheologiei va putea fi însă menținută și sporită pe termen lung doar în contextul unui susținut sprijin acordat prioritar cercetării în țara noastră.

I.M. Revenind la epoca istorică de care v-ați ocupat toată viața, nu vi se pare că puțini tineri optează pentru „arheologia epocii marilor migrații” și respectiv pentru „perioada de etnogeneza a românilor”?

D.Gh.T. Este adevărat că la nivel național în domeniul cercetării arheologice în momentul de față unele perioade sunt mai puțin investigate, între acestea și aceea a marilor migrații și a etnogenezei românești. Cred că interesul pentru o atare problematică este limitat poate și de complexitatea aspectelor care trebuie studiate, care necesită investigații și eforturi suplimentare, o mai temeinică documentare și o mai

susținută colaborare cu specialiști din domeniul lingvisticii, etnologiei și antropologiei, dar și cu cei din disciplinele fizico-chimice și matematice.

I.M. Continuând ideea enunțată mai înainte, nu credeți că sunt puțini cei care fac astăzi cu adevărat arheologie, adică conduc cercetări arheologice de mare amploare. Nu sunt prea mulți tentați să facă arheologie „din birou”, „întocmind” lucrări, chiar de doctorat, numai pe bază de bibliografie, fără contribuții proprii de cercetare în teren, fără să-și fi legat numele de cel puțin un șantier arheologic cum ne cerea magistrul generației noastre Ion Nestor?

D.Gh.T. Pentru a fi un bun arheolog, pentru a dobândi experiența necesară trebuie ca fiecare să efectueze ample cercetări de teren. În funcție de problematica studiată și nu în ultimul rând de fondurile avute la dispoziție, ar fi bine ca săpăturile arheologice să cerceteze obiectivele pe termen lung și dacă este posibil până la epuizarea lor, rezultatele obținute oferind astfel informații cantitative și calitative incomparabil mai bogate decât ale simplor sondaje. După o activitate susținută pe teren, un arheolog are posibilități sporite de a face lucrări temeinice valorificând în primul rând rezultatele proprii obținute. Cu experiența dobândită el poate face lucrări și „din birou” alcătuiind unele sinteze întotdeauna necesare în studierea unei probleme. Fără a generaliza, sunt totuși și unii doctoranzi care reușesc să alcătuiască teze de doctorat bine documentate. În calitatea de conducător de doctorate și ca membru în numeroase comisii de susținere a lucrărilor de doctorat am avut ocazia să constat că s-au putut realiza și teze de un foarte bun nivel științific. Evident, aceste cazuri sunt mai rare. Efortul de a elabora o temeinică lucrare de doctorat trebuie să se bazeze în primul rând pe experiența dobândită prin intermediul cercetărilor de teren. În felul acesta autorul lucrează cu informații noi, iar contribuțiile sale au șansa de a fi credibile.

I.M. Aveți numeroase și importante lucrări științifice, însumând peste 200 de articole și studii, note și recenzii; 14 cărți de autor (și coautor) de la monografia la cărți de sinteză, inclusiv colaborare la volumele II și III din recentul tratat academic de Istoria Românilor. Totuși ce v-ați

fi dorit să mai realizați pe plan editorial științific și nu ați reușit încă. Altfel spus mai aveți vreun proiect de anvergură în plan?

D.Gh.T. Obligațiile mele din ultimele decenii de la catedră, de cercetător și director al institutului mi-au limitat într-un anumit sens proiectele, dar și datorita de a valorifica unele din rezultatele obținute prin cercetările efectuate de-a lungul anilor. De aceea, în prezent pregătesc monografia săpăturilor de la Lozna - Botoșani, un important centru meșesugăresc din epoca străromână și, paralel, publicarea rezultatelor finale ale unor cercetări efectuate în așezările de la Suceava - Șipot din secolele VI-VII, precum și de la Todirești și Dodești - Vaslui din secolele IV-V. Dacă timpul îmi va fi prielnic intenționez să realizez o amplă sinteză a descoperirilor arheologice de factură bizantină din perioada secolelor V-XI din spațiul carpatodunărean și de asemenea, o lucrare privind romanitatea nord-dunăreană din mileniul I d.Hr., ca moștenitoare directă a Romanității Orientale.

I.M. În finalul dialogului nostru, vă întreb care considerați că sunt prioritățile arheologiei românești privind „epoca marilor migrații” și respectiv, aceea referitoare la „etnogeneza românească”, pe termen mediu și chiar pe termen lung?

D.Gh.T. Răspunzând unei întrebări ce mi-a fost adresată acum mai bine de două decenii și publicată într-o interesantă lucrare editată de colegul profesor dr. Sever Dumitrașcu, pe care o consider o binevenită radiografie a situației în care se afla atunci arheologia din țara noastră, am precizat că, în arheologia românească unele aspecte de civilizație sunt mai bine cercetate altele, dimpotrivă, insuficient aprofundate, existând diferențieri vizibile în cercetarea unor probleme de la o zonă geografică la alta. Situația nu s-a schimbat prea mult de atunci, astfel că, în continuare este necesar să se studieze prioritar perioada secolelor V-VI d.Hr, mai ales în regiunile extracarpatice, cultura Dridu în Transilvania și Banat, problema necropolelor din secolele V-XI din anumite provincii, elementele eterogene pătrunse dinspre est, ponderea influențelor și elementelor bizantine de la nordul Dunării de Jos, aprofundarea aspectelor vizând răspândirea și acceptarea creștinismului, sau evoluția structurilor social - economice autohtone sau alogene din mileniul I d. Hr. Este de asemenea necesar să se cerceteze temeinic procesul de romanizare în zonele care nu au făcut parte din provincia romană Dacia și chiar procesul de romanizare desfășurat în anumite teritorii în evul mediu timpuriu. Cercetarea arheologică bine orientată și organizată în toate formele de relief ale spațiului carpatodunărean, și cu deosebire a unor microregiuni, ar putea, fără îndoială, oferi informații noi și valoroase, menite să contribuie eficient la clarificarea unor din aspectele amintite, unele încă puțin sau chiar deloc cunoscute până acum.

I.M. În numele cititorilor revistei Ateneu, la care ați colaborat deseori începând din anul 1965, la ceas aniversar vă dorim multă sănătate și fericire alături de cei dragi și noi realizări științifice.

A consemnat
Ioan MITREA

• Anca Musat

mondo musica

Liviu DANCEANU

De la arsenal la ofrande

Fără doar și poate inima Moraviei bate cel mai regulat la Kromeriz. Și nu întâmplător aici are loc la fiecare sfârșit de ciresar sărbătoarea muzicii și artelor vizuale, numită simplu „Forfest”. O inimă ce pompează de nouă secole încoace (orasul este atestat încă din 1107) sânge artistic mereu proaspăt și nutritiv. Întotdeauna, se pare, la Kromeriz instituția mecenatului a funcționat impecabil, pilduitor. Și pe vremea lui Bruno Schauenburk (care în 1260 a ridicat localitatea la rangul de oraș), și pe cea a lui Karel Liechtenstein (care în 1664 a restaurat cetatea inițială, transformând-o într-un superb edificiu baroc). Până și astăzi, chiar dacă într-o nuanță de, să zicem, pianissimo, există iubitori de artă care investesc în proliferarea unor programe vitale pentru durarea efigiei de oraș eminentă cultural. Într-un fel Kromeriz-ul seamănă cu Sighișoara noastră, numai că, spre deosebire de urbea transilvănească, localitatea moravă este dichisită cu obstinație, dereticată cu acribie și îmbrăcată permanent în straie festive. Festivalul „Forfest” nu face altceva decât să-i invite pe localnici ori pe numeroși turiști ce fortotesc în zonă, să se înfrupte atât din arsenalul băstinaș de valori muzicale, arhitecturale și plastice, cât și din ofrandele aduse din depărtări de artiști veniți spre a-și împărtăși experiențele proprii. Când ai o catedrală gotică precum St. Maurice Church, dominată de regimul sever al vulturilor și consolelor, de grația vitraliilor, de belsugul cromatic al decorațiilor interioare, ori o bazilică în cel mai neaoș stil baroc, așa cum este St. John Baptist Church, cu sobrietatea distinctă a volumelor și unghiurilor, cu austeritatea cu iz de seminar sau chiar de preventiviu al atmosferei locale, nu poți să nu te bucuri și de recitaluri de orgă, de vioară, dar și de ansambluri camerale, mărturisite de protagoniști cu o semeție notorie. Altfel spus, citiri ca Stanislav Thurzo, Stanislav Pavlovsky, Ignac Josef Cyrani sau Antonin Arche, care au construit și re-construit clădirile respective, vor atrage nestingherii interpreți de talia celorlalte Katerine Chrobokova și Milan Pal'a, germanului Ruth Forsbach, francezului Vincent Rigot, ori a scoțienilor din Inchcolm New Music Ensemble. Când pozezi un castel ca The Archiepiscopal Chateau, cu impozanta lui sală a tronului, devenită Assembly Hall, cu împănata alură cinegetică a sălii de jocuri (totodată fumoară), în prezent Hunting Hall și, nu în ultimul rând, cu generoasa lui pinacotecă adăpostită în somptuoasa Art Gallery, poți să sperii la colaborarea unor invitați de marcă ce populează lumea muzicii contemporane: Daniel Kessner (compozitor și flautist, reprezentant exponențial al echipei de muzicieni de la California State University-Northridge), Dolly Kessner și Elena Letnanova (ambele pianiste, prima, șefă de departament la Moorpark College, Los Angeles; cea de a doua, personalitate proeminentă a școlii interpretative slovace), Richard Kravchak (oboist american, profesor la Dominguez Hills), Theofilos Sotiriades (saxofonist grec, creator de diverse ansambluri și reuniuni muzicale), Stella Maris (soprană franceză, deosebit de activă în promovarea muzicii noi), Eva și Pavla Franců (mamă și fiică, ambele violoniste scolite la Royal School of Music din Londra), Nicolas Zourabichvili

(compozitor gruzin, naturalizat francez, ce cultivă în special dimensiunea sacră într-un accesibil ethos modal), Stepanka Kutmanova (violoncelistă cehă deținătoare a unui repertoriu mai puțin uzitat, ce conține opusuri de Samuel Barber, Kurt Anton Heuber sau Wolfram Wagner), Petr Matuszek și Marketa Dvorakova (el, bariton, ea, mezzo-soprană, ambii slujitori fideli ai creației vocale din țara lor, Cehia), Trio Persona (Natalie Grossmann – flaut, Filipe Freitas - oboi și Joana Vieira – pian, soli din Portugalia care însă au restituit o singură lucrare portugheză: *Tres Visoes Misticas* de Sergio Azevedo), în sfârșit Moravian Madrigalists (cor de cameră condus cu un bun simț al modulațiilor dinamice și al proporțiilor armonice de Radek Dockal, cel ce a deschis firesc, dezinvolt festivalul). Să nu credeți însă că „Forfest”-ul este o împărțire exclusivă a artei sunetelor. Se înfruptă din oferte manifestării inclusiv servitori devotați ai artelor vizuale. Bunăoară, în acest an, la Galeria Artus, ne-am putut delecta cu limbajul gestual abstract, subordonat realului și perfect controlat, în special în zona cromaticului care reverberază, duos și sensibil, cu muzica spectrală a pictorului romașcan Iosif Haidu. De altfel, prezența românească a fost una de anvergură, remarcabilă prin consistența proiectelor derulate aici. E suficient, cred, să amintesc două dintre ele: „Grădina muzicii românești” și „Exerciții de admirație” care au facilitat contactul târcatului public de la Kromeriz cu noua compoziționică românească (Stefan Niculescu – *Sextuplum*, Dan Dediu – *Gothic Concerto*, Liviu Marinescu – *Motto perpetuo*), dar și cu posibilele surse propriu-zis muzicale ale acesteia (Ioan Căianu – *Dans din Nires*, Francois Rouschitzki – *Chanson vallaque*, George Enescu – *Lăutarul*). Apropo de Liviu Marinescu: fostul student al Academiei de muzică din București devine neîndoielnic una dintre vocile cele mai autorizate ale muzicii americane, de la care preia unele ticuri și formule compoziționice, dar și tupeul de a distila varii detente creatoare, într-un tot în care orice este posibil. Și cum nici „Forfest”-ul nu emană prea multe imposibilități, am asistat la momente (e drept, nu prea multe) de derută managerială ori de blocaj organizatoric. Așa se întâmplă când un festival se rezumă din punct de vedere al travaliului și al strategiei la o afacere de familie. Zdenka și Vaclav Vaculovic, în absența unui grup de lucru care să preia și să execute impulsurile de la centru, nu vor putea netezi suprafețele festivalului, oricâte bune intenții ar investi în substanța acestuia. Mai ales că vocația lor esențială este alta: Zdenka, o fină și sensibilă violonistă, promotoare ferventă a muzicii contemporane cehoslovace; Vaclav, un pictor cu accente monumentale care, în viziunea criticului american George Kubler, practică un fel de „Shape of time”, ca un lanț de relații conștiente între lucrări distanțate în timp și spațiu. Dar dincolo de aceste inevitabile hiatusuri organizatorice, festivalul s-a derulat lin și senin, în baza unui raționament invulnerabil: atunci când ai la îndemână un arsenal de tradiții și moșteniri precum Kromeriz-ul, fii sigur că vor veni și ofrandele.

Personalități băcăuane

Alexandru Artimon

Vestea trecerii la cele veșnice a istoricului și arheologului băcăuan a surprins pe toată lumea, chiar dacă unii dintre noi îl știam suferind și într-o neîntrepută confruntare cu boala ce-i măcina trupul.

Născut la 14 septembrie 1938, în satul Coșula, comuna Copălău (azi, Coșula), județul Botoșani, fiul agricultoarei Domnica (n. Ivanov) și a comerciantului Ion Artimon a copilărit în localitatea natală, începându-și studiile la Școala Primară Coșula (1945-1949) și continuându-le apoi la Școala Generală din Botoșani (1949-1952) și la vestitul Liceu „August Treboiu Laurian” (în prezent, Colegiu Național, 1952-1955).

Fascinat de numeroasele personalități ivite în spațiul botoșănean și de bogata istorie a locului a decis să se îndrepte, după un scurt stagiul ca profesor suplinitor la Școala Generală Cristești, județul Botoșani (1955-1958), către Facultatea de Istorie-Filozofie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași, fiind în perioada 1958-1963 student al Secției istorie universală.

După obținerea licenței a fost repartizat la Muzeul de Istorie din Târgu Neamț (1963-1967), instituție pe care a condus-o încă de la început, în calitate de director, îmbogățindu-i colecțiile în urma cercetărilor arheologice efectuate pe șantierele de la Cetatea Neamțului, Ocea, Războieni, Ghindăoani și Petricani.

Transferat, ca șef de secție, la Muzeul de Istorie din Suceava, a continuat investigațiile arheologice și în fosta Cetate de Scaun a Moldovei, făcând săpături la Suceava, Volovăț, Mânăstirile Putna și Slatina ori aducându-și contribuția la organizarea unor manifestări științifice inițiate de instituția muzeală suceveană.

Începând cu anul 1969 a devenit unul din oamenii de bază ai Muzeului Județean de Istorie din Bacău (actualul Complex Muzeal „Iulian Antonescu”), lucrând o perioadă ca muzeograf principal, apoi ca șef de secție, iar din anul 1992 ca director adjunct al instituției, funcție pe care a păstrat-o până la pensionare, în 2001.

Preocupat îndeosebi de epoca medievală, a fost animatorul principal al șantierele arheologice de la Curtea Domnească din Bacău, de la Budești-Plopana, Cleja, Drăgești-Tătărești, Fărăoani, Fântânele, Gutinaș, Mânăstirea Casin, Oncești, Onesti, Oprești-Răchitoasa, Rădeana, Sascut și Târgu Trotuș, dar și de la Adjudu Vechi, în județul Vrancea.

Rodul acestei munci laborioase, soldată cu buna cunoaștere importantă pentru multe cunoaștere a istoriei din zona Moldovei, a fost valorificat în cadrul sesiunilor științifice organizate de filialele Arhivelor Naționale, instituțiile muzeale și de cercetare din întreaga țară, în peste 80 de studii, articole și note publicate în reviste de specialitate (*Analele Brăilei*, *AMCS, Arheologia medievală, Carpica, Revista muzeelor și monumentelor, SCIVA, Studia antiqua et archaeologica, Studii și comunicări, Zargidava* s.a.), precum și în mai bine de 150 de recenzii, prezentări de carte, note și articole apărute în alte publicații (*Ateneu*, *Buletin Cultural Băcăuan*, *Orizonturi Noi*, *Sinteze*, *Steagul roșu*, *Vitralii*) ori difuzate la posturile de radio și televiziune băcăuane și naționale.

Dintre ele amintim doar *Câteva considerații asupra tezaurului monetar de la Cetatea Neamțului (sec. al XVII-lea) – 1968*, *Un mic tezaur de denari romani imperiali descoperit la Ghindăoani*

(*județul Neamț*) – 1968, *Bisericile de piatră de la Sfântul Dumitru din Suceava* (1969), *Un tezaur monetar de aur din secolele XVI-XVII descoperit în comuna Ștefan cel Mare, județul Bacău* (1980), *Câteva considerații istorico-arheologice asupra bisericii din secolul al XIV-lea descoperită la Volovăț* (1981), *Contribuții arheologice la istoria orașului Bacău* (1981), *Orașul de reședință și zona sa înconjurătoare din Moldova și Țara Românească* (1986), *Noi contribuții arheologice privind Curtea Domnească din Bacău* (1986-1987), *Date istorice și arheologice cu privire la Curtea Domnească - Bacău* (1987), *Considerații istorico-arheologice privind geneza și evoluția orașelor medievale din sud-vestul Moldovei* (1993), care reflectă contribuțiile sale cele mai importante în domeniul istoriografiei.

La acestea se adaugă câteva volume semnate ca autor sau coautor, începând cu studiul *Curtea domnească și Biserica Precista din Bacău* (în colaborare cu Pr. Constantin Mardare, Bacău, 1991), continuând cu *Bacău: Reședința volevodală* (în colaborare cu Ioan Mitrea, Muzeul Județean de Istorie „Iulian Antonescu”, Bacău, 1996), *Județul Bacău – monografie* (colaborator, Bacău, 1996), *Civilizația medievală urbană din secolele XIV-XVII (Bacău, Tg. Trotuș, Adjud)* - Editura Documentis (Iași, 1998), *Orașul medieval Trotuș în secolele XIV-XVII. Geneză și evoluție* (Editura Corgal Press, Bacău, 2003), *Ștefan cel Mare și Sfânt în memoria băcăuanilor* (coeditor, împreună cu Ioan Mitrea, și coautor, Editura Conexiuni, Bacău, 2004) și încheind cu *Enciclopedia județului Bacău* (coautor, Editura Agora, Bacău, 2004).

Sub conducerea profesorului universitar Dr. Victor Spinei, în 1999 și-a susținut teza de doctorat cu tema *Civilizația medievală urbană din sud-vestul Moldovei în secolele XIV-XVI (centrele urbane Bacău-Târgu Trotuș-Adjud)*, obținând titlul de doctor în istorie, lucrare apreciată ca o contribuție indispensabilă specialiștilor interesați de medievistică.

După pensionarea grăbită de oficialități, continuă colaborarea cu muzeul băcăuan și, în calitate sa de expert în arheologie, lucrează în cadrul Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Bacău, fiind totodată membru al Comisiei Zonale Nr. 2 a Monumentelor Istorice, calitate în care s-a implicat în salvarea tezaurului patrimonial al județelor Bacău, Galați, Vaslui și Vrancea.

Pentru importanta sa contribuție în domeniul muzeologiei, arheologiei și istoriei a fost răsplătit cu diverse premii și distincții, între care amintim Diploma de Merit a Ministerului Culturii și Cultelor (2003) și Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler (2004), acordat de Președinția României. De asemenea, pentru aportul la cunoașterea trecutului vechiului oraș medieval, Consiliul Local al comunei Târgu Trotuș i-a acordat, în 2003, titlul de Cetățean de Onoare.

Lucrând până în ultima clipă la studiul monografic dedicat atestării celor șase veacuri ale localității Târgu Trotuș, s-a stins în dimineața de 8 septembrie 2008, cu doar câteva zile înainte de a implini 70 de ani.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!
Cornel GALBEN

Festivalul Internațional „Enescu - Orfeul Moldav”

Ploile răzlețite și cerul întunecat pe alocuri deasupra Tescaniului nu au reușit să strice bucuria muzicii. Enescu a vegheat ca ediția a XXIX-a să aureoleze ultimele zile de august, capricioase, împărțite între vara ce va să plece și toamna încă neinstalată.

Trei seri de muzică au încununat acest festival emblematic al Filarmonei „Mihail Jora” din Bacău, festival inițiat de Ovidiu Bălan, dirijorul orchestrei și cunoscutii critici muzicali, dintre care amintim pe Smaranda Oțeanu Bunea, Liliana și Grigore Constantinescu, Clemansa și Gheorghe Firca. Acest festival de tradiție a crescut ca valoare, alături de orchestra Tescana, grație muzicienilor ce s-au perindat în recitaluri și concerte, de-a lungul anilor la Tescani. Chiar dacă în aceste timpuri istoria pare că nu valorează nimic, ne facem datoria de a reaminti celor ce au uitat că fiecare ediție a fost dedicată muzicii lui George Enescu.

Anul acesta ne-am bucurat de prezența a doi tineri violoniști: Eugen Țichindeleanu și Sebastian Tegzeșiu, parteneri în paginile *Concertului pentru două vioară și orchestră în re minor* de Johann Sebastian Bach.

Eugen Țichindeleanu, fost elev al Liceului de Artă „George Apostu” face o frumoasă carieră în Franța, țara sa de adopție, după ce a câștigat în 2003 Premiul I la Festivalul Internațional „George Enescu”. De curând a obținut premiul II la Concursul de vioară de la Varallo - Valsesia, acompaniat de orchestra băcăuană, care sub bagheta maestrului Ovidiu Bălan este prezentă în fiecare an la prestigioasa competiție italiană.

Acompaniat de pianista Nozomi Matsumoto, cu care a câștigat Premiul I și Premiul special la Lyon în 2007, violonistul a interpretat, într-un recital de muzică franceză: *Sonata în mi minor* de Gabriel Faure, *Poemul op.25* de Ernest Chausson și „*Impresii din copilărie*” de George Enescu.

Sebastian Tegzeșiu deține numeroase premii la concursuri naționale și internaționale. Discipol al maestrilor Daniel Podlovski și Ștefan Gheorghiu, concertează cu Filarmonele din țară, în Germania, Finlanda și Italia. Este apreciat de critici pentru talentul său și uimitorul simț muzical. Sebastian Tegzeșiu, acompaniat de Viorica Boerescu, a avut în program *Sonata a VIII-a în Do Major, KV 296* de Wolfgang Amadeus Mozart, *Sonata a III-a în re minor, op.108* de Johannes Brahms și celebra *Sonată enesciană, a III-a „în caracter popular românesc”*.

La final de festival, concertul orchestrei dirijate de Marcin David, concertul maestrului la *Filarmonica „Moldova”* din Iași, dirijor permanent la Vidin, în care am auzit *Octuor-ul* de George Enescu. Protagonisti, instrumentiști ai *Filarmonicii „M. Jora”*: Ciprian Sicinchi, Teodor Radu, Rodica Jijian, Alexandra Dumitriu, Irina Cleopatra Pușcalău, Mariana Hărătau, Aurelia Stan, Liviu Mera.

Suita „Sfântul Paul” de Gustav Holst a pus punct celei de a XXIX-a ediții a Festivalului „Enescu - Orfeul Moldav”.

Ozana KALMUSKI - ZAREA

Anca Mușat

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Cronica unui eșec (II)

Fiu al unui cuminat publicist interbelic, sensibil și decent, d-l Eugen Sendrea contrariază prin absența afinităților față de cultură. În *Istoria* sa bazar spațiul destinat ei e neglijabil. Ciudad, de pildă, el a reținut din Costache Radu, între altele, povestea unui transport de arme mascat în transport de ustensile, nu și pe cea a treierii prin Bacău, „pe la 1866”, a trupei Fani Tardini, care aduna câte 700 de inși la un spectacol, sau a lui Matei Millo. Deși fluctuantă, aspirația băcăuanilor la cultură a existat și în perioada anterioară ridicării orașului la rangul de municipiu (dovadă societățile și ateneele înființate), dar mai mult după, cînd Bacăul devine atractiv profesional și numărul intelectualilor crește. Doctori, profesori, învățători, avocați, preoți scriu, fac muzică, joacă teatru, se reușesc în vederea unor activități comune. Așa a apărut Asociația licențiatilor universitari, la al cărei prim festival, desfășurat la 12 martie 1933, a citit versuri și tatăl autorului. Forma de comunicare cu publicul cel mai des folosită era conferința. Au venit să conferențieze la Bacău Nicolae Iorga, Nichifor Crainic, Pamfil Șeicaru, Ionel Teodorescu, Octav Botez, N. D. Cocea (cu ocazia „procesului literar” dedicat romanului *Fecior de slugă*), profesorul de teologie Cicerone Iordăchescu, Toma Vasilescu etc. „La Bacău se și citea”, concede d-l Sendrea, dar nu prea știe ce. Pozitiv, ar fi putut deduce din recenzile publicate în ziare (care au scris despre *Adela* de Ibrăileanu, *Oraș patriarhal* și *Fram, ursul polar* de Cezar Petrescu, *Europolis* de Jean Bart, *Camere mobile* de Damian Stănoiu, *Normalistii* de B. Iordan, *Poeni* de Georgeța Mircea Cancicov etc.), din „Vitrinele literare” anunțate de Bibliotecă Kittner sau din programele serbărilor școlare, în care dominau Coșbuc și Goga. Bacăul a fost și acum un vad bun pentru trupelile de teatru. Trec pe aci, în anii '30, Maria Filotti, Ion Manolescu, Maria Ventura, George Vraca, Lucia Sturza-Bulandra, V. Maximilian, Al. Fintî, Tony Bulandra. După spectacolul cu *Marchizul de Priola* (martie 1933), acesta din urmă a fost sărbătorit printr-un „copios banchet”, dat de un comitet, și i s-a oferit „un important dar bănesc”. Trece (noiembrie 1938) Teatrul „Muncă și Voie Bună”, condus de Victor Ion Popa, încercînd să-i atragă la spectacole pe „toți muncitorii din toate categoriile”, oferindu-le bilete de 5 și 10 lei de persoană, adică sub prețul unei halbe de bere. Vine, la 6 aprilie 1932, pentru a fi admirat „în carne și oase”, „idolul femeilor”, „faimosul artist de cinema Ivan Petrovici”. Municipiul avea patru cinematografe cu antreprenori dinamici, la care - lucru ce merită subliniat - au rulat, cam la un an de la premieră, numeroase filme intrate în istoria cinematografilor mondiale: *Cercul*, *Danton*, *Semnul Crucii*, *Grand Hôtel*, *Uraganul* și, bineînțeles, aproape întreg ciclul cu Stan și Bran: *Stan și Bran au guturai*, *Stan și Bran se căsătoresc*, *Stan și Bran la Congresul smecherilor* etc. Publicul, în majoritate (trăsătură care a rămas) se dădea în vînt după comedii, melodrame, cuplete, reviste (*Al... N-al... Dai* și *Mis-Mas*, jucate de Teatrul lui Tânase și, respectiv, de Teatrul Alhambra), numerele de „teatru bar-cabaret” cu tot felul de dansuri („dansuri acrobactice”, „dansuri cu transformări”, „dansuri excentrice americane”), executate de balerini culeși de pe la diverse teatre europene, muzica de fanfară și cea din localuri, cu formații și soliști în vogă, unul dintre ei fiind Zavaidoc. *Istoria* d-lui Sendrea surprinde din acest „climat cultural” doar cîteva din punctele lui joase, dar nici alit cu precizia necesară.

Se știe, există cărți de istorie gen dicționar, care înregistrează seriile de noutăți produse în fiecare an. Modalitatea e aceasta: în 1914 - Terminarea Canalului Panama, Biscuitii de război, Ford plătește 2-5 dolari pe zi muncitorilor, în America are loc Sărbătoarea Mamelor, Chaplin realizează în regia lui Mack Sennet, prima comedie de lung metraj (*Charlot face dolari*), începe mobilizarea generală etc. Cronologia acestora e sigură. Pe ici - pe colo, d-l Sendrea încearcă și el asemenea exerciții, însă o face într-un fel care nu dă garanții de excitație. Poate cineva să-l creadă pe un autor care se depărtează de surse și improvizează cum i se năzare? În *Istoria Municipiului Bacău*, d-l Sendrea procedează frecvent așa. Iată un prim exemplu caracteristic pentru „demersul” său, în capitolul dedicat secolului al XVIII-lea. Aci el aminteste de trecerea prin Bacău, deghizat, a lui Stanislas Leszczynski. Evenimentul figurează în *Letopisetul* lui Neculce, în Axinte Uricariul, în *Cronica Ghiculeștilor*, unde e relatat cu multe amănunte, dar fără a se indica ziua în care fostul rege polonez, aflat în drum spre Tighina ca să-l înfrinească pe Carol al XII-lea, a descins în oras. D-l Sendrea știe însă precis că era „joi, zi de țîrg”, că în piață „puteau fi văzuți Toader Goroceanu și Ștefan Păpănan, Anita fata Ganei, Ion Folan din Oțelești, Vasile Vătaf și Ion Cole din Orhei”, că drumetșul, însoțit „doar de un ofițer înarmat” (Neculce zice „cu putințe oameni”, Axinte Uricariul și celălalt cronicar vorbesc de „trei ofițeri svezi cu patru slugi de-ale lor”), a fost găzduit de „un boier bătrîn” (doi din cei citați spun că era stolnicul Ștefan Ruset, un tinăr), care l-a primit „cu obisnuita ospitalitate băcăuană: vin vechi în ulcior și gustoase sămălute în foi de viță și renumitele plăcinte poale-n briu”, însă, se pare, n-a ajuns la acestea, căci, pe neașteptate, „porțile căzura sub loviturile topoarelor și 20 de călăreți năvăliră în curte”, „îmbrăcați în uniformă de postav verde, înarmați cu pistoale și iatagane” (topoarele le vor fi lăsat, din politețe, la poartă), îl luară pe oaspețe, îl suiră într-un „rădvan cu valtrap de culoare albastră, avînd în interior un covor și perne moi de catifea”, și, cu „aga” („aga” era „vornicul Manolache Ruset”) în frunte, porniră spre Domnie. Proza asta de foliole, condimentată cu baliverne, se nemește, la d-l Sendrea, istorie! Nu e, - și nici literatură nu-i. În literatură, subiectul a fost abordat de Constantin Negruzzi, în „*Regele Poloniei și Domnul Moldaviei*”. Indiscutabil, îl prefer pe Negruzzi.

Cîteva pagini după exemplul de mai sus e încă unul de același fel, precedat de avertismentul: „Acum țineți-vă bine!” D-l Sendrea scrie un paragraf despre cutremurul din primăvara anului 1738. Ca de obicei, el știe mai bine decît contemporanii ce s-a întimplat: „Pe 31 mai ora 3^{1/2}, ceasuri, se făcu un cutremur groaznic”. Se bilbieie el puțin la mijlocul frazei, după cum se vede, e sigur că seismul a avut loc la 3^{1/2}, mai sigur decît Neculce, care zice „la patru ceasuri din dzî”. Ca să nu se zguduie cu adevărat, altveea trebuia să menționeze d-l Sendrea, lucruri dramatice, atestate în cronici, respectiv că durata cutremurului a fost de „douăzeci de minute”, că replicile s-au repetat „1 lună, mai în toate zilele”, că „în multe părți ale țării (Țării de Jos - n.m.) pămîntul a crăpat și au izbucnit izvoare de apă”. Or, neclind cronicile, pe astea nu le menționează.

Categoric, d-l Sendrea nu-și poate reprimă mania de a mistifica și de a afișa o siguranță postică în aproape tot ce afirmă. Prin repetiție, însă, blufurile sale ajung mai întîi să amuze, apoi să irite. Următorul exemplu l-am scos din capitolul (intitulat impropriu) „Orașul între două războaie”. Scrie d-l Sendrea: „Iată cum se distrau băcăuanii într-o zi de simțată, 9 ianuarie 1932 la celebrul restaurant „Consum”. Acesta are o sală mare, parchetată, lumini multe, lume multă, domni, doamne, domnișoare. Vin la mese, veselie, muzică, dans, joc de cărți, flirt. Aici jazzul e simpatic, (un dar pus anapoda de d-l Sendrea - n.m.) dansurile la modă sînt tangoul și rumba, sau cum i se spune în glumă, bițita (sau, cum îi mai spun eu pe românește, «bițita», - în textul original - n.m.). Și orchestra atacă. Tangoul e calm și Rumba nervoasă. Privește această pereche care dansează Rumba. Bărbatul se bițite, o conduce elegant (corect: nu conduce elegant), maiestuos și calm, așa cum îi stă bine bărbatului. Ea, dimpotrivă, e adorabilă, își cutremură formele, e nervoasă și dispusă”. Te întrebi: de ce „simțată, 9 ianuarie” și nu joi 7 (de Sf. Ioan) sau luni 11, sau o altă dată? Răspunsul se află în faptul că textul citat (minus imixtiunile și greseliile de transcriere) e un fragment din articolul „Ceai dansant” de Emil B. Mititelu, apărut în „Gazeta Bacăului” (4, nr.44, 17 ianuarie 1932, p.1), lucru pe care d-l Sendrea, un om iute de mină cînd scrie, omite să-l spună. Convins că băcăuanul interbelic mergea la „Marele Consum” doar simțată, a făcut un calcul rapid și a dedus că scenele descrise în articol nu se puteau petrece decît cealaltă simțată, de aci acel 9. Excesul său de precizie e și rezultatul unei lecturi inadecvate, că să nu zic al unei gafe: a luat drept reportaj un articol satiric, scris de un jurnalist cu înclinății de moralist.

Nu întâmplător sunt dedicate lui Basarab Nicolescu cele două eseuri adunate de Cassian Maria Spiridon în unitara culegere „Aventurile terțului”, din moment ce toate gravitează în jurul conceptelor de transdisciplinaritate și tert inclus, teoretizate strălucit de președintele fondator al Centrului Internațional de Cercetare și Studii Transdisciplinare. Pe urmele cunoscutului cercetător, Cassian Maria Spiridon constată că astăzi știm tot mai mult și mai bine din ce suntem făcuți, dar ne înțelegem tot mai puțin esența specific umană, întrucât nu armonizăm spațiul exterior al efectivității cu spațiul interior al afectivității. Separarea totală dintre știință și cultură duce la o nouă alienare a omului, la atrofierea subiectivității, a psihicului și a afectivității. Transdisciplinaritatea, așa cum este înțeleasă de Basarab Nicolescu în manifestul său, se referă la ceea ce se află în același timp și între discipline, și înăuntrul diverselor discipline, și dincolo de orice disciplină, finalitatea aplicării conceptuale fiind ajungerea la unitatea cunoașterii într-o lume actuală a fragmentării cunoștințelor. În fața efectelor nefaste ale globalizării – omogenizarea nu numai economică, dar și culturală, religioasă și spirituală, precum și acutizarea conflictelor etnice și religioase, ca reacție de autoapărare identitară –, remediul ar fi adaptarea mentalității contemporane la noile realități prin deschiderea și toleranța specifice nu numai relativismului absolutizant, dar și transdisciplinarității.

Dacă pluridisciplinaritatea își propune un anumit studiu făcând apel la mai multe discipline în același timp, finalitatea demersului nedepășind cadrul cercetării disciplinare, în cazul interdisciplinarității are loc un transfer de metode de la o disciplină la alta. Atât pluridisciplinaritatea, cât și interdisciplinaritatea nu trec dincolo de cadrul cercetării disciplinare și, în plus, multiplică disciplinaritatea. Manifestul lui Basarab Nicolescu, „Transdisciplinaritatea”, se vrea o soluție de înnoire a relației Subiectului cu Obiectul și începutul unei noi istorii la proclamată moarte a omului și a sfârșitului istoriei, odată cu prăbușirea comunismului și revigorarea liberalismului. Toate acestea de găsit în amplul eseu final, „Obiectul și subiectul transdisciplinar”.

Gândurile, sentimentele și instinctele reprezintă tot atâtea căi de cunoaștere care se confundă dar, din păcate, se și separă mereu. Din cauza relativismului radical care domină lumea contemporană, aproape totul se află în raport de forță pentru a se impune un concept sau altul. Pentru Basarab Nicolescu, axioma „totul e fals” i-a apărut sub forma unei revelații, în sens propriu, și nu poate veni decât în contradicție cu relativismul radical din zilele noastre. Dacă totul e fals, înseamnă că atât relativismul radical, cât și gândirea suficientă sieși nu pot fi decât fetișizante, la fel ca și sentimentele și instinctele lăsate nestruite. În alți termeni, axioma lui Basarab Nicolescu oferă o metodologie a îndoii de sorginte carteziană: aceea de a nu accepta nimic înainte de a fi verificat totul. Întrebarea care se pune e cum pot fi acomodate gândurile, sentimentele și instinctele pentru a se da naștere unei ființe deplin unificate, iar răspunsul, dezvoltat și de-a lungul culegerii, se află în logica terțului inclus.

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Pentru o nouă gnoză

mul radical din zilele noastre. Dacă totul e fals, înseamnă că atât relativismul radical, cât și gândirea suficientă sieși nu pot fi decât fetișizante, la fel ca și sentimentele și instinctele lăsate nestruite. În alți termeni, axioma lui Basarab Nicolescu oferă o metodologie a îndoii de sorginte carteziană: aceea de a nu accepta nimic înainte de a fi verificat totul. Întrebarea care se pune e cum pot fi acomodate gândurile, sentimentele și instinctele pentru a se da naștere unei ființe deplin unificate, iar răspunsul, dezvoltat și de-a lungul culegerii, se află în logica terțului inclus.

În „Dogmatica terțului”, Cassian Maria Spiridon insistă pe asemănările de conținut și mod de gândire dintre elenism și epoca de sfârșit de secol XX, ambele pendulând între abstracțiune și mit. Ne aflăm astăzi, ca și atunci, într-o epocă de tranziție către – cum spunea Lucian Blaga – un „nou eon”, un nou tip de cunoaștere, o altă treaptă gnozeologică, situată pe alt nivel de realitate, mai înalt. O confirmare argumentată în susținerea viziunii blagiene o află autorul în cartea „Noi, particula și lumea”, a celuișiși Basarab Nicolescu.

În „Literatura și logica dinamică a contradicțiilor” ni se reamintește că aceasta din urmă, numită și logica terțului exclus, acționează binar prin excludere și că este conceptualizată în opera lui Ștefan Lupășcu. Pe mai departe, Basarab Nicolescu, plecând de la logica aristotelică și de la teoriile lupășciene, crede că poate fi aplicat cu eficiență în istoria și viața contemporană un alt concept: terțul inclus, legat de transdisciplinaritate. Impunerea și dezvoltarea conceptului de transdisciplinaritate are ca fundament mecanica cuantică însoțită de logica terțului inclus, supranumită de creatorul ei, Ștefan Lupășcu, într-o formulare considerată de Basarab Nicolescu nepotrivită, logica dinamică a contradicțiilor lui.

Aristotel a descoperit, analizat și formulat legea terțului exclus, afirmând că orice propoziție este sau adevărată, sau falsă, o a treia posibilitate fiind exclusă (terțium non datur). Or, pentru Basarab Nicolescu,

celălalt terț, terțul inclus, are o existență temară: terțul inclus logic, terțul inclus ontologic și terțul tainic inclus. Terțul tainic inclus (și ex-pus în eseul care dă și titlul culegerii) ar putea reprezenta o contrapondere împotriva oricărei derive neoscientiste sau totalitare pentru omul viitorului, care este totuna cu omul Evangheliei. Creștinismul a dat trup terțului tainic inclus plecând de la răstignirea lui Iisus; pentru Basarab Nicolescu, iubirea absolută stă sub semnul Crucii, iar în prietenie vede o etapă... crucială. Omul viitorului este omul terțului inclus, surșă însăși a mitului și a poeziei și, în acest sens, textul liminar al culegerii, „O poezică pentru milenii trei”, are acoperire argumentativă. În măsura în care asigură armonia între Subiect și Obiect, sacral face parte integrantă din noua raționalitate și tocmai din această perspectivă ar trebui închipuită Noua Alianță între știință și poezie. Realitatea înglobează atât Subiectul și Obiectul, cât și sacral, în lipsa uneia dintre aceste trei fațete, realitatea devenind o „fantasmagorie distructivă”.

Potrivit legii participației, a lui Lévy-Bruhl, logica gândirii primitive, imună la orice fel de contradicție, este lărgită de Ernst Cassirer până la nivelul noțiunii de gândire mitică, stăpânită de legea coincidenței temelor corelativi. Unitățile magice dintre lucruri se manifestă și în absența contiguității spațio-temporale, între cauză și efect neexistând o obligatorie corelație fizică. În „ecstazia intelectuală” a lui Lucian Blaga poate fi găsită o sursă a transdisciplinarității, la rândul ei adaptată de la izvoarele unei gândiri mitice, în care dogmatica terțului inclus este manifestă, prezentă în „noul eon”, teoretizat de filosoful nostru.

În cele trei eseuri dedicate lui Eminescu („Eminescu și transdisciplinaritatea”, „Eminescu și ecuațiunea universală” și „Cumpăna și cumpănirea la Eminescu”), Cassian Maria Spiridon se arată nemulțumit de faptul că, pe cât de aparent accesibile par postumele literare eminesciene, pe atât de lipsite de coerență se arată celui neavizat paginile nelitrate în care dominante sunt

fizica, matematica ori mecanica. Între critici și cercetători care valorifică gândirea eminesciană risipită în numeroase pagini de manuscris îi află pe Mihai Cimpoi și Pompiliu Crăciunescu, autori ai cărților „Cumpăna cu două ciuturi” și, respectiv, „Eminescu – Paradisul infernal și transcromologia”.

Pentru Eminescu, cumpăna, cu conotațiile ei, în principal cu unul dintre atributele esențiale, echilibrul, este o preocupare constant prezentă în poeziile fie anume, fie postume. Terțul inclus ar fi un bun operator pentru cumpăna cu două ciuturi. Mihai Cimpoi propune, pe lângă cumpăna cu fântână, alte două figuri-simboluri ale spațiului mioritic: plugarul și ciobanul. Concomitența celor două ciuturi, una plină și alta goală, se pliază pe logica terțului inclus, care acceptă coexistența în același timp a lui A și a lui non-A, a golului și a plinului, a lui „Da” și a lui „Nu”. Atunci când atât teza, cât și antiteza se află în echilibru și la fel de puternice în drumul spre sinteză (o știm de la Hegel), singura soluție este aplicarea formulei terțului inclus, care include, face posibilă și acceptă concomitența lui „Da” și „Nu”.

Cumpăna cu fântână, văzută de G.M. Catacuzino a fi o noțiune sintetizatoare a sufletului național, a preocupat pe marii noștri poeți, iar la Eminescu reprezintă o adevărată axis mundi. În acest sens, Cassian Maria Spiridon face raportarea la „Sara pe deal”, unde întreg peisajul se „axează” pe cumpăna de la fântână. Ca o aplicație a transdisciplinarității, în „Melancolie”, viziunea eminesciană relevă că existența este și viață, și poveste a vieții, dar nu „numai și povestire”, în aceeași cheie fiind analizată și „Rușcătuna unei daci”. Eminescu încearcă să scape de îngrădirile determinismului logicii binare, militând pentru o gândire vie, în stare să înglobeze triunghiul vitalitate – viață – existență. Din nefericire, cumpănării eminesciene – afirmă Cassian Maria Spiridon – i-a lipsit, terțul inclus ca operator, desi, dacă urmărim manuscrisele sale teoretice, vom remarca, la nivel neexplicit, „cumpăna” manifestare a logicii terțului inclus.

Principala motivație a schimbării de paradigmă pare a fi triumful pe planul materialității directe a gândirii binare (analitice, reducționiste și mecaniciste), astfel spus, triumful terțului exclus, al mentalului și materialității în contra spiritualității. Prin culegerea de eseuri „Aventurile terțului”, poetul Cassian Maria Spiridon face o pleoadoare pentru reconcilierea dintre minte, inimă și literatură, dintre artă, știință și religie într-o lume dominată de logica formalist-positivistă și de mitul bunului specialist, dar și de relativism absolutizant.

Mai mult, în raport cu această carte a lui Șestov, apare mai limpede interesul cioranian pentru ieșirea din raționalismul cognitiv kantian spre irationalismul intuiționist. Pentru aceasta, e suficient să cităm un pasaj:

„Schopenhauer care a avut dibăcia ca, rămânând kantian, și chiar în numele lui Kant, nu numai să întreprindă cele mai curajoase ieșiri împotriva rațiunii, dar chiar să oblige rațiunea să se rușineze de sine. Acest uimitor kantian a ajuns pînă acolo încît a încercat – în numele învățătorului său – să depășească reprezentările spațiale și temporale. El admitea viziionarismul, și oamenii de știință sînt pînă astăzi în dificultate, neștiind dacă să treacă acest lucru în domeniul absurdităților metafizice sau al celor obișnuite.”

Nu e lipsit de interes nici faptul că lucrarea filosofului rus, publicată în limba rusă în 1905, a fost tradusă în franceză încă din 1927, sub titlul: *Sur les confins de la vie (L'apothéose du déracinement)*. În eseu *Despărțirea de moarte*, din *Cartea amăgiriilor*, Cioran pare să-i răspundă inspirat acestui titlu: „Am omorît în mine seva morții și dezrădăcinat din ea,

Cioran - Despărțirea de filosofie

Filosofia lipsei de temeuri (2)

nu știu dacă viața rezistă prin propriile rădăcini. Din adieri își sorb rădăcinile mele seva, o aluzie la izvoare este pulsația, suspine mă susțin ca niște coloane și tremurul este temelie mea.”¹²

De la *Pe marginile vieții* la *Pe culmile disperării* influențele nu apar ca evidente? Dar nu e cazul să ne limităm doar la constatarea registrului lexical comun între Șestov și Cioran, ci, mai degrabă, să constatăm discipolatul creator pe care tinărul român l-a pus în operă cu extremă seriozitate și credință în lipsa lui totală de credință. Poate că și afirmația lui Cioran din dialogul cu Gerd Bergfleth¹³, cum că titlul primului său volum, *Pe culmile disperării*, s-ar datoră sonorității sintagmei la modă în acele vremuri, ar trebui completată cu constatarea faptului că el apare drept un alt omagiu subtil dedicat lui Șestov, indubitabil maestrul inspirator al filosofiei lirice, calitate pe care

filosoful rus o probează în prefața lucrării sale: „Mi se face observația că, atunci cînd pun probleme de ordin filosofic, orice digresiuni lirice sînt nelalocul lor, că ele trebuie transferate în domeniul poeziei, că atunci cînd e vorba de legea causalității chiar Shakespeare în persoană trebuie să tacă și doar să asculte ceea ce îi spun oamenii în cunoștință de cauză. Acest lucru ar fi îndreptățit dacă filosofii ar avea la dispoziție metode de cercetare independente, de sine stătătoare, dacă filosofii ar fi alcătuiți exclusiv din idei, și nu din nervi și din mușchi...”¹⁴

Această demonstrație pune mai clar în evidență însemnătatea pe care compararea sistematică a lecturilor unor autori o dobîndește în înțelegerea domeniului lecturilor comune. Cîteva nume de mari scriitori invocați constant de Șestov vor deveni veritabile obsesii de lectură pentru Cioran: Dostoievski și Shakespeare, de

exemplu, pe care românul îi va reciti fără încetare de-a lungul vieții¹⁵.

Iată cîteva dovezi în favoarea influenței lucrării șestoviene asupra lui Cioran, ecoul ei fiind de găsit destul de constant în scrierile cioraniene din epoca românească. *Despărțirea de filosofie* de la Cioran i se datorează într-o măsură rezonabilă, care nu pune nicicum în discuție originalitatea scrierii cioraniene, și marelui filosof rus, ținînd seama de argumente contextuale și co-textuale, deopotrivă.

În concluzie, *Despărțirea de filosofie* e un episod nu doar livresc, manierist și sofistic, ci cu un pronunțat caracter biografic, care modifică semnificația autenticității scrisului, prin care Cioran găsește de cuvînt să se îndepărteze de amăgiriile filosofiei, convins că temelul e altundeva, în reconsiderarea unei organcități de rang secund, rezultat al

revenirii din rătăcirea hermeneutică prin cercul van al esențelor, idoli abstracți ai filosofiei: „Nu se poate atenua și nici nu se poate înfrînge suferința prin concentrare intelectuală. Cum o să te poți concentra asupra unei probleme impersonale, cînd suferința te cheamă în fiecare clipă la actualitatea ta personală, la existența ta concretă și individuală? Nu există o salvare prin gînd. Și nu există și din motivul că îți pare inutil să te gîndești la orice altceva decît la suferința ta, pe care gîndul numai îți-o adîncește ajungînd la esența suferinței. Aceia care susțin că s-au eliberat de chinuri prin preocupări obiective n-au cunoscut durerea adevărată, ci numai niște trecătoare neliniști spirituale, care n-au avut nici o adîncime și nici o bază organică.”¹⁶

1 Op.cit., p. 162.

2 Op.cit., p. 156.

3 Ibid., p. 102.

4 Op.cit., p. 40.

5 În acest sens, v. eseu lui

Gabriel Liiceanu, *Cioran sau filosofia ca anti-filosofie*, din volumul *Cartea cu filosofia*, p. 147.

6 *Cartea amăgiriilor*, p. 16.

din Basarabia

Leo BUTNARU

Copil la ruși (4)

face negru înaintea ochilor și mare străsoare sub lingurică)...

Mergeam, sporovăiam, ne hârjoneam, cântam, chiuiam cu glasuri de purceluși de lapte. Din vreme în vreme, fiind atenți la cele ce se mai întâmplă sub picioare, pe de marginea drumului. Și ce vede copilul în plină vară și, eventual, memorizează pentru maturitatea sa avidă și ea de impresii, imagini, deschideri de spații, lucruri și momente neobișnuite? (În genere, curiozitatea copilului mie mi se asociază cu o... girafă ce-și întinde mereu gâtul peste... orizont...). Iată un melc ce-și tăbărește ocarina mută, parcă vrând s-o ducă în dealul Dobrușei. Ici-colo, pe de marginea drumului – câte o păpădie înflorindu-și cifra zero a pufului ei, în care nu poate rezista, el, copilul să nu sufle, ca un vântisor iscat din senin. (Sau, pe timp de ploaie, fulgerul ca o lumină smulsă cu tot cu rădăcină.) Iar odată ce eram cu toții antrenati într-o furibundă, aprigă și... milităroasă campanie de obligatorie apărare a păcii, de la mic la mare, iată că și porumbiștile și se par încinse cu... patrontase (de știuleți, firește).

Arzătoarele, apăsătoarele amiezii de vară ne împătoreau umbrele. Umba copilului nu mai semăna cu silueta copilului, ci cu o sărăcăcioasă bocceluță pe care găgălicul-peregrin benevol și-o lasă la picioarele desculțe, julate, înțepate de ciulinii. Da, umbra-bocceluță îi stă la picioare, în timp ce el, alături de ceilalți câțiva voinici din mahalaua lui Papuc, se odihnește cât de cât de anevoioasa și zăpușitoare cale. Iar dacă se apleca peste unda vreunui izvor înșingurat, odată cu apa din căușul palmelor părea să soarbă și umbra propriului său chip obosit. Pentru că, dacă ar fi la grădiniță, de unde o cam ușchește, la ora aceasta Licușor ar dormi, cum li se cade copiilor de acolo.

Însă, mai odihnindu-ne, răcorindu-ne în apa Dobrușei, ne recăpătăm puterile, sprinteneala și, asemeni păsărilor, însă în felul nostru terestru, puneam la cale tactici de legiuiri romane, împărțindu-ne în două grupuri, iar dacă eram mai mulți – și în trei (mai ales când aveam de inamic un paznic, ci doi), repartizându-ne sectoarele de năvală în livezi, vii, harbuzării... Dacă paznicul se îndrepta spre primul grup, acesta se retrăgea, în timp ce atacau „co-legionarii” din celălalt flanc. (Oare nu de pe atunci încercai *gândosentimentul* că de acolo, de unde

desprinzi caisul, mărul, para, pruna, piersicul, ciorchinele copt, rămâne un punct de ochi deschis, care urmărește ce se face în lume cu fructul?... Pe mine, el mă ajută să cresc, să mă împlinesc întru viitorul parg al vârștelor...)

Ășadar, derutând și hăituid paznicul, oricum *jeuiam* kolhozul – acel monstru egoist, vorace, hapsân ce creștea totul doar pentru puterea sovietică, cam uitând de umanul îndemn al unei lozinci lăudăroasă a acesteia, conform căreia noi am avea cea mai fericită copilărie din lume – adică, îndestulată cu de toate, inclusiv cu mana ogoarelor și livezilor. (Vă aduceți aminte bancul de epocă?... Cică, la oarece școală (sovietică), învățătoarea le spune, visător, elevilor din clasa întâia, a doua: „Cei mai fericiți din lume sunt copiii din Uniunea Sovietică. Ei au de toate – hăinuțe frumoase, ciocolată, jucării... – de toate, de toate au copiii din Uniunea Sovietică...” Dar, la un moment dat, un piciz bucuște în plâns! „Ce-i cu tine, Ionel, ce s-a întâmplat?” – întreabă tovarășa învățătoare. „Vreau și eu în Uniunea Sovietică!” zice printru sughițuri de plâns elevul sovietic...) Astfel că, tovarășeilor, dacă voi tot amănați să treceți de la cuvinte la fapte, noi o facem chiar acum, când, deștepți, cu fețele date cu tăciune negru de la rana porumbului (pentru ca să nu fim recunoscuți, ca niște papă-lapte oarecare) luptăm ca și cum pentru dreptate și egalitate, repezindu-ne, bine organizați, spre roadele în parg ale verii atât de darnice. „Ce să le faci, dacă ei de dămine la Moscova, în Siberia... iau de pe la noi și cară la danșii... Nu se mai satură, sătura-i-ai să-i sature odată Dumnezeu, că zău ar avea pentru ce, pentru că, iaca, *antihării* au închis până și biserica, închide-i-ar să-i închidă Cel de Sus în focul iadului, că poate om scăpa și noi odată de omizile estea...” – precum constata, necăjită, vreo negurenienă, pe când negurenienii, bărbații, suduiau aprig de zădărnicia cât tot așteptase laptele și miera promise de puterea kolhoznică. „Ei, pentru ce am luptat noi, hai? Ne-au băgat ca pe niște boi în linia întâi, că au împlut mlaștinile Belorusiei cu morți, și cu ce ne-am ales?...” În loc de trei puncte pe care le pun eu urma un șir de sudălii vârtoase, cu reprezentanți ai arborelui genealogic, zodiac, tămiea, anafură, protagoniști cerești, până se ajungea la „păpușii Maicii Domnului de hoți și bandiți ce sunt ei!”...

Aprig suduia satul... Și noi, copiii, însușeam limba română în toată plinătatea și diversitatea ei... Uneori – amară, răvășitoare...

În contextul a toate ce se întâmplau, dar mai ales nu se întâmplau (dacă te gândești la mai binele răvniț, așteptat), pe anumite *postate* și copilăria noastră era privată de multe care i s-ar fi cuvenit să le aibă, inclusiv – de bucuria și lipsa de griji otova! Nu trecuseră mulți ani după cumplita foamete. Satul își revenea greu. Ai noștri, ca să supraviețuiască, după decesul bunicului Ipatie au dezasaubat și au vândut – ca material de construcție pentru alții, mai norocoși în ale bunăstării, – cea mai bună casă, din cele trei, pe care le deținea, în comun, familia. Bunicii avuseseră 13 copii, din care supraviețuiri doar patru, trei fete și tuta. Pe Eufimia (o dezmiardău: Fimca), copilă de 16-17 ani, o împuscaseră un calmc sovietic, la colțul unei case de pe Delușor: juna mea mătușă – așa mi-ar fi venit, chiar dacă eu încă nu venisem pe lume – nu mai reuși să dea colțul salvator, să se ascundă de răutatea de asiat cu mitra turrită, care se luase după ea și care, direct din goana calului, din șa, trase, și o doborăse... Veneticii cu stea în frunte dau buzna în gospodăriile oame-nilor, năvăleau în becieri, unde, bând cât încăpea în ei, mai apoi, dezlănțuți în sălbăticie de inși ai stepelor nesfârșite și ai taigalei îndobitocitoare, trăgeau cu mitraliera în butoaie, de curgea vinul „ca din o sută de țâji” (tevi), precum povestea martorii oculari, mulți din ei – și păgubașii din acel negru-roșu august al lui 1944... În becieri, vinul curs din averea oamenilor era de un metru și mai bine înălțime, „mai ales în becicul crășmarului puteai să plutești cu luntrea, nu alta...”

Greu își reveneau Negurenii. Legi noi, dure. Kolhoz sărac. Cei mai mulți săteni își îndulceau ceaiul cu sfeclă de zahăr, fiartă, adunată toamna târziu, „de pe urmă”, adică – după recoltare. Și nu numai ceai de sfeclă, ci, deja, și blestematul de basamac, pe care satul nu-l cunoscuse *pe timpul românilor*. Vorba e că Negurenii își avea podgoriile pe costișele ce se aflau la circa 2 kilometri depărtare de el. Acolo îi pria cel mai bine viței-de-vie, pe ambele versante orientate spre sud-est. Însă kolhozul confiscase acele

pământuri, astfel că țărani rămăseseră ca și cum... dezarmați. Basarabeanul fără vie, vin e un... Doamne, iartă!.. Abia prinseră unii să planteze butași sau simple „cârliche” prin ariile pe care le aveau în jurul caselor, dar... mult de așteptat, puțin de cules. Astfel că românii de ieri, moldovenii sovietici „de azi”, trecură la modul și metodă rusească: să facă borhot din sfeclă de zahăr (susțrășă, cu sacii, de pe lanurile colective care fuseseră, nu demult, particulare). Construiau alambice primitive – un cazan mare, o veșcă înfundată pe el, o teavă ce trece printr-un uluc, plin cu apa necesară pentru a răci aburii ce ieșeau la fierberea borhotului și a-i condensa, torcându-i în firuțul de lichid ce se prelingea pe un pai, frânt-unghi la capătul tevi. Tare, puțtoarea! Tulbure și tulburătoare de minte! Necazuri multe în sat, de când! Cu beția rusească implantată atât de miselește în obiceiurile și felul de a fi ale unei localități (și, firește – Doamne ferește! – a majorității celorlalte) care, la petreceri – nunți, cumetrii, hram etc. – își făcea rânduiala *cinstirii* cu un păhăruț de, coala, 100 de grame și nu cu stacana ce are, de regulă, a cincea parte dintr-un litru, iar altele – chiar sfertul de litru. Târziu în noapte, într-o se feră de ochii stăpânirii – ia, un milițian prăpădit, ca vai de el, – negurenienii, ca cioclii, cărau în spate, băgate în saci, ustensilele pentru fabricarea basamacului, ducându-le dintr-un capăt în altul al satului, de la o vatră cu cărbuni la alta, scurgând băutura aia spurcată, puturoasă și vămuitoare de miinți... În atare activitate de autodistrugere etnică se întâmplau și cazuri hazii, ca în orice altă îndeletniciri care se fac, chipurile, în taină. La vreo 5-6 case de noi, vecinilor ceva mai îndepărtați, cum ar veni, nenea Arhip și lelea Leostina, pe când aceștia, cherchelii, stăteau de puneau foc sub cazanul cu borhot, li s-a aprins *sariul* (acaretul) în care alchimizau. „Sărniți, oameni, buni, poja-a-ar!!!” Și bineînțeles că sătenii săriră, săgețile fântânilor fulgeru ba în jos, ba în sus, larmă, alergări, zângănit de căldări... Se cam știe cum e în aceste cazuri de nenorocire: spaimă și derută, alertă și imbulzeală etc. Nu o dată – și oarece brambureală... Pentru că lelea Leostina, cherchelită, se învârtea printre cei care se grăbeau să-i salveze acaretul, casa, acostând ba o vecină, ba alta, pe care nu le avea la inimă, zicându-le cam așa: „Fă tu, fă, Eudochie, tot amu să ieși din ograda mea, că eu n-am fost la pojarul vostru! Hai, hai, ieși, ce te uiti!”, sau: „Fă tu, a Panaghitoaei, ia să nu mai ai tu nevoie de pojarul meu, că nici eu n-oi veni la al vostru!” Pentru că samonogul betejese rău mîntea omului, „mai ales dacă aceasta e de muiere”, cum zice negurenianul...

Într-un interviu, Mircea Dinescu povestește că Marin Preda folosea, când îi dădea câte o dedicație, expresia „Lupului tânăr, Mircea Dinescu” și continuă astfel: „Aștept de la tineri să nu trăiască în ipostaza de cățelandri adunați într-o curte oarecare. Să fie lupi tineri și să-și cucerească poziția pe care o merită după 17 ani de democrație. Tinerii nu știu ce să facă cu libertatea lor...”

Este un diagnostic care se potrivește de minune și concurenților de la Gala Tânărului Actor de la Mangalia, care, în loc să fie plini de îndrăzneală, dornici să-și cucerească un teritoriu al lor, să se afirme, încep să se vâicărească, ba de una, ba de alta. Că nu au făcut cum trebuie în școală unele discipline, că profesorii lucrează prea puțin cu ei, că nu găsesc locuri în teatre, angajamente, că odată terminată facultatea începe și alergătura după „efemerinde”, după banii necesari traiului.

Și, atunci, unde mai este loc pentru performanță, pentru nedescoperitul pe care noi, spectatorii, iubitorii de teatru, îl așteptăm? Mergem la Mangalia, la Gala HOP, sperând că vom avea vreo revelație, vrem să vedem tineri care își stăpănesc instrumentarul profesiei și care aduc cu ei ceva nou, sunetul distinct al unei personalități unicat. Tineri la care să simți că sunt într-un proces creativ de căutare, care se întrebă „ce pot face cu viața mea?” Pentru că un recital individual tocmai aceasta înseamnă, căutare, ambiție și voința de a arăta ce iese la iveală după munca actorului cu sine, care trebuie să fie o permanentă în viața artiștilor scenei. Or, ceea ce am urmărit la Gala HOP din această toamnă (între 3 – 6 septembrie) a fost departe de așteptarea noastră. Doar câțiva concurenți au reușit să atragă atenția cu adevărat, oferind recitaluri bine încheiate și soluții inteligente pentru

HOP 2008

Unde ne sunt lupii tineri?

• Matei Rotaru

proba impusă, schița *Statistică* de I. L. Caragiale. Matei Rotaru, în primul rând, Ionuț Pîrvulescu și Nicolae Pîrvulescu, Pavel Danil Bârsan, Ruxandra Chelaru, Cezar Vlad Popescu, Alina Simionescu au venit în Gală cu propuneri interesante de texte și cu interpretări viabile. Au demonstrat că au imaginație, mobilitate interioară, și, unii dintre ei, o detașare ironică, ocolind locul comun și umorul grosier. Cum Gala nu a excelat în evoluții surprinzătoare, juriul (Alexandru Berceanu, Andreea Bibiri, Florin Fieroiu, Virginia Mirea, Dan Tudor) nu a avut o misiune prea dificilă. La secțiunea „Individual” Premiul pentru Cel mai bun actor a fost acordat lui Pavel Danil Bârsan (a prezentat monologul „Actor” de Steven Berkoff) un

• Ioana Barbu

actor cu simțul comediei, convingător, empatic. Cea mai bună actriță nu a fost de găsit la această ediție, așa că premiul nu s-a acordat. Au fost, în schimb, doi câștigători ai Premiului „Sică Alexandrescu”, premiul special al Juriului, Matei Rotaru (pentru recitalul „Ești un animal, Vsikovitz” de Alessandro Boffa), sensibil, spiritual, mobil, ingenios și Ioana Barbu (a jucat în spectacolul „Dactilografu” de Murry Schigall), a cărei interpretare a avut nerv, relief și nuanțe.

Lucrurile au mers mai bine la secțiunea „Grup”, unde s-au remarcat mai multe spectacole: „Metamorfoze”, cu Vlad Drăgulescu și Ruxandra Chelaru (ei sunt laureații secțiunii), „Apa de Havel” de Matei Vișniec cu Lorena

Lupu și Dorin Ionescu (Premiul „Tinică”, acordat de Fundația Master Class). Publicul, în schimb, a apreciat la aceeași secțiune, jocul plin de vervă și culoare al actorilor din „Just Punch Play”: Ana Maria Cazacu, Dragoș Muscalu, Robert Pavicsits Giorgiana Elena Popan, Bogdan Rădulescu, o echipă excelentă, alcătuită din foști studenți de la Cluj, ai lui Bacs Miklos de la București, clasa, Jon Copos, și Iași, clasa Emil Coșeru. A fost o demonstrație bine venită că școlile de teatru pot colabora între ele, rezultatul fiind unul admirabil. Gustul publicului a funcționat fără greș și de astă dată, el votând pentru cei mai buni, și la Individual, unde preferatul a fost Matei Rotaru, și la grupuri.

Ar mai fi de spus multe, unele lucruri de fond fiind discutate la colocviul final, multe altele rămânând în suspensie, pentru că țin și de imponderabilele acestei efemere arte a teatrului.

Concretă, elegantă, a fost, ca întotdeauna, organizarea Galei, echipa coordonată de Aura Corbeanu funcționând ireproșabil. Cu siguranță, Gala HOP va merge mai departe, ea având organizatori de nădejde – UNITER, Ministerul Culturii și Cultelor, Primăria Municipiului Mangalia, Direcția pentru Cultură Constanța, buni parteneri, asociați, sponsori. Schimbarea, în esență, trebuie să vină de la participanții la concurs, care, la Mangalia, ar fi bine să-și arate „colții” de lupi tineri ai talentului și ai ambiției de a învinge „demonul plictiselii”, al plătudinii, al locului comun, căldice. Dacă tot sunt „de vânzare”, ei, actorii (așa se spunea într-un monolog), măcar să fie o marfă bună, pe care să „o cumperi” cu încredere.

Apropo, cam puțini directori de teatru am văzut anul acesta la „târgul de actori” (parcă așa se dorea să fie) de la Mangalia.

Carmen MIHALACHE

Sintagme și paradigme europene

„Limbile nu reprezintă [...] bariere, ci punți”ⁱ

Pe 26 septembrie sărbătorim Ziua Europeană a Limbilor, ele susținând valorile UE, precum diversitatea, tradiția, dinamica devenirii. De ce trebuie să cunoaștem mai multe limbi?ⁱⁱ La ce ne-ar folosi ele? Care este statutul unei noi limbi învățate în comparație cu alte limbi? Ca vorbitor de limbi străine și, implicit, cunoscător/cunoscătoare a culturilor respective, unde este locul meu în scara de valori creată de această comparație? Sunt rezultatele acestui exercițiu de evaluare bazate pe stereotipii și prejudecii sau o dorință de integrare reală? Care este politica multilingvismului în această nouă Europă?

Să admitem că portofoliul multilingvismului își propune să creeze armonie în „încălceala” limbilor europene și un dialog intercultural între cetățenii „împrăștiati” în spațiul Uniunii prin două obiective

generale: cultivarea abilității unei persoane de a utiliza și a beneficia de folosirea câtorva limbi străineⁱⁱⁱ și realizarea unei co-existențe ale diferitelor comunități lingvistice într-o singură arie geografică.

În anul 1958, în primul regulament adoptat se stabilea ca limbile folosite în cadrul Comunității Economice Europene să fie în mod egal utilizate. Incorporat în primul document al UE, multilingvismul a fost metaforic numit de comisarul Leonard Orban, în anul 2007, ca parte din codul genetic al Uniunii. În perioada 2004 – 2007, multilingvismul a fost responsabilitatea lui Ján Figel, Comisar European pentru Educație, Cultură și Multilingvism. Odată cu aderarea României și a Bulgariei la UE, comisia Barroso creează acest post al cărui comisar devine Leonard Orban.

Multilingvismul se dimensionează printr-o *latură administrativă* (Comisarul pentru Multilingvism are în subordine Directoratul General pentru Traduceri, Directoratul General pentru Interpretare, Oficiul pentru Publicațiile Oficiale ale Comunității Europene; se ocupă de asemenea de agenda politică a Multilingvismului în cadrul Directoratului General pentru Educație și Cultură) și prin *latura politică* (Articolul 22 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, adoptată în anul 2000, stipulează respectul pentru diversitatea lingvistică, iar articolul 21 interzice discriminarea pe criterii lingvistice).

Politica pentru multilingvism se bazează pe trei obiective specifice: a) încurajarea învățării limbilor străine prin procesul de învățare continuă și promovarea diversității

lingvistice în societate; b) promovarea unei economii multilingve competitive; c) oferirea accesului cetățenilor la legislația, procedurile și politicile UE prin crearea cetățeanului multilingv.

În articolul 2, alineatul 3 din Tratatul de la Lisabona, semnat în decembrie 2007 și aprobat de Parlamentul României la 4 februarie 2008, se prevede faptul că UE respectă bogăția diversității sale culturale și lingvistice și că veghează la protejerea și dezvoltarea patrimoniului cultural european^{iv}.

Politica multilingvismului de a promova cunoașterea mai multor limbi străine ar trebui percepută ca o forță socială creativă menită a uni comunități diferite prin trei variabile: cultură, societate, ideologie. Implementarea obiectivelor Portofoliului multilingvismului implică modelarea unei ideologii, care, la nivel discursiv, se axează pe trei tipuri de valori: relaționale (între cetățenii europeni), experiențiale (trăiri, atitudini ale acestora) și expresive (multilingvismul devine structura de profunzime a oricărei practici sociale).

Doina CMECIU
Europe Direct Bacău

ⁱ Sintagma este preluată din cuvântarea ținută de Comisarul European Leonard Orban, în Bruxelles, la 3 octombrie 2007: „Doresc să sprijin crearea de punți între oameni, nu să încurajăm separarea lor. Am convingerea că aceasta este modalitatea cea mai bună de a pune în aplicare unul dintre principiile definitorii ale proiectului european, cel al unității în diversitate. Sunt încrezător că diversitatea lingvistică ne va ajuta să dezvoltăm o identitate europeană.”

ⁱⁱ Însăși metafora din titlul acestei cuvântări – Cultura Europei, o țesătură cu două fețe – dezvăluie rolul multilingvismului în definirea identității europene: acela de a completa identitățile naționale preexistente.

ⁱⁱⁱ Leonard Orban își începe cuvântarea din 27 februarie 2007, intitulată „Multilingvismul este în codul genetic al Uniunii”, cu un proverb ceh care transferă cunoașterea profundă a limbii unui popor asupra longevității spirituale a individului: *Cu fiecare nouă limbă vorbită trăiești o nouă viață. Dacă știi doar o singură limbă, trăiești doar o singură dată.*

^{iv} În Eurobarometrul nr. 243/2006 „Europeni și limbile lor” se menționează faptul că 28% dintre cetățenii europeni susțin că, pe lângă limba maternă, cunosc alte două limbi.

^v Toate aceste date sunt preluate de pe site-ul „Portalul Uniunii Europene” (<http://europa.eu/langues/ro>).

Nevoia de *urme* nu e doar trăsătură (umană) eternă, ci și garanție a eternității (relative) a umanului. Jurnalul, ca specie, e de comentat între ficțiune și document, cu precauțiuni cerute de această teribilă cumpănă a oricărui text, în cele din urmă. Opera de ficțiune (pură, era să zic, uitând o clipă că puritatea e un atribut străin oricărei interpretări) alege, selectează din magma trecătoare a zilei și recompune sensuri, structuri coerente. Jurnalul eternizează și dă greutate unor fleacuri cotidiene pe care le trec cu vederea protagoniștii înșiși, iar istoria mare nu le reține în niciun fel. Cu o poetică extrem de „relativă” în ciuda repetatelor circumscrieri teoretice, jurnalul intim este, esențial, *transcriere*.

Mă ispitește aici o amintire. Pe la 6 ani, țineam un jurnal. Pe la vreo 10, mi l-a descoperit sora mea, Ana, și a citit fragmente cu voce tare, fugărită de

digresiuni

Irina PETRAȘ

Despre jurnal (1)

mine printre straturi și ronduri de flori. Când am prins-o, în fine, i l-am smuls cu o disperare pe care n-o pricepea și i-am rupt fărâme-fărâmițe foile. Multe. Era un caiet mare, tip registru, de care eram tare mândră și care, greu fiind de ascuns, mă trădase. L-am azvârlit cu furie în Hârtibaci, râul ce curgea prin fața casei. Mă simțeam furată, golită; nu mai era caietul *meu*. Dar, mai ales,

mă simțeam deconspirată, dezgolită, atinsă în acel *privacy* fără de care viața își pierde acuratetea și unicitatea. Jurnalul meu era unul firesc, adică unul care traducea vocea mea de interior, niciodată destinată celor de afară. Sciam acolo ceea ce simțeam că nu se cuvine să spun. Multe dintre detalii „retușau” lumea din jur. Inventam nuanțe pe care cei din jur nu le aveau,

îi pedepseam pe cei prea tari ca să poată fi pedepsiți aievea, îi răspăteam pe cei care, fără s-o știe, se întâlneau cu gândurile mele secrete. Făceam „literatură în carne vie”. Celălalt, ceilalți nu aveau nicio putere și niciun drept. Erau personajele mele într-o lume transcrisă pe placul meu. Formă tiranică de împăcare cu lumea, în secret. Ficțiunea îndreptărilor îmi ajungea deocamdată... Prin urmare, am scris jurnal, nu mai scriu, n-am vrut să mai risc „violări”. Am retras totul în gândul zilei, în visele nopții. Răspunzând nenumăratelor interviuri de-a lungul anilor (vezi, mai ales, cartea *Miezul lucrurilor*, pe care mi-a smuls-o Alexandru Deșliu), m-am lăsat ispitită de rememorări, de amintire. Un fel de jurnal reconstituit, „ficionat” și el. Nu se poate altfel, interpretarea e mereu fermecător de minciunoasă.

Chevetogne, 23 oct. 1979

Prea Cucernice, mult stimată și iubită Părinte-Profesor,

Lucrez de zor la traducerea părții finale a volumului 8 din *Filocalia*.

Nu este o treabă ușoară, pentru că trebuie să redau în franceză un text atât de specific românesc și ortodox.

Dar este o muncă interesantă pe care o fac cu multă plăcere, pot spune chiar desfătându-mă.

Am găsit și un citat din Vasile de la Poiana Mărului care mi se pare extraordinar și se potrivește de minune cu ce gândesc și cred și îmi rezumă întreaga experiență pe care am cules-o în închisoare și în cursul vieții mele – de la primirea Sf. Taine a Botezului încoace.

Îngăduiți-mi să-i repet aici cuvintele pentru bucuria de a le copia și a-mi da impresia că-mi este dat a vi le citi: „Mintea trebuie să caute să ajungă deasupra sa (*deasupra inimii, n. mea, F.R.*) și să se stăpânească să caute să ajungă chiar și deasupra sa, adică să se ridice mai presus de sine, spre Dumnezeu, spre adevărul personal infinit, să intre în relație cu El, depășindu-se pe sine așa cum i-o cere firea.”

Ce superbă grăire! Ce minunat lucru ați făcut alegând-o și punând-o la îndemâna cititorilor obișnuiți.

Eu unul am citit și copiat aceste cuvinte adânc emoționat și înfiorat.

Și cât de conformă e gândirea cu aura miturilor, basmelor și metafizicii românești: asemenea aceea cu împăratul!

Să trăiți întru mulți ani, Părinte-Profesor!

Vă sărut dreapta cu adânc respect și caldă recunoștință.

N. Steinhardt

București, 5.XI.1979

Iubite și Stimată Domnule Steinhardt,

Vă mulțumesc de cele două scrisori trimise de la Chevetogne. Mă bucur mult că

Personalități reprezentative și, totodată, înconfundabile ale ortodoxiei românești, N. Steinhardt și Dumitru Stăniloae s-au aflat într-o relație epistolară – după știința noastră – doar pentru o scurtă perioadă, spre finele anului 1979.

N. Steinhardt se găsea la mănăstirea Chevetogne din Belgia, la a doua sa ieșire în Occident (28.09.1979 – 1.03.1980), după acea detenție în care a descoperit frumusețea și dulceața ortodoxiei, pe care le va afirma neobosit, determinând nu puține crispări și iritări din partea foștilor coreligionari.¹ Din acel loc al întâlnirii dintre religii² N. Steinhardt i-a trimis două scrisori părintelui teolog Dumitru Stăniloae.

Acest scurt dialog epistolar a fost prilejuit de preocuparea celui aflat în prag de călugărire (evenimentul se va produce în anul următor, într-o atmosferă de mare taină, pentru a dejuca orice intenție a Securității, care îl urmărea ca o umbră pe fostul deținut prin toată țara) de a traduce, în limba franceză, din textele *Filocalice*³. Sarcina (primită!) i se pare lui Steinhardt nu numai interesantă, ci și deosebit de plăcută, mărturisind destinatarului neașteptata sa desfătare.

Mai mult, într-un citat – provenit din scrierile lui Vasile de la Poiana Mărului, crede greșit Steinhardt – găsit în text descoperă similitudini cu gândirea sa, reprezentând, afirmă el, în mod firesc experiența sa carcerală și nu numai –

traduceți partea finală din volumul 8 din *Filocalia*. E nădejde să se publice în „Irenikon”.

Menționez că citatul ei dați în scrisoarea nu e din Vasile de la Poiana Mărului, ci o interpretare a mea a sfatului dat de el ca mintea să se fixeze deasupra inimii, nu sub ea sau în ea.

Trimisesem prin Dvs. și o scrisoare către Părintele Stareț Van Parys, cu o propunere. N-am primit nici un răspuns. Poate că-l întrebați Dvs. despre ce gândește cu privire la propunerea mea și apoi îmi comunicați.

Al Dvs. cu alese sentimente de prețuire și iubire în Hristos,
Pr. D. Stăniloae.

Dialog epistolar:

N. Steinhardt – Dumitru Stăniloae

adică viața sa de la primirea, în închisoare (15 martie 1960), a Sfintei Taine a Botezului!

Concret, este vorba de cerința – pentru care insista Vasile de la Poiana Mărului – ca mintea să caute, să privească „deasupra inimii”, adică „nici în partea dreaptă a ei, spre piept, nici în jurul ei, ca să nu trezească nici fierbințeala mâinii în piept, nici fierbințeala poftel în josul inimii”.⁴

Citatul care l-a fermecat pe Steinhardt nu aparține însă – după cum rezultă din scrisoarea de răspuns a lui Dumitru Stăniloae – autorului admirat, ci reprezintă extensiunea ideii acestuia exprimată de către traducătorul *Filocaliei* în nota 1012 din volumul amintit.

Scrisoarea lui N. Steinhardt reflectă nu numai disponibilitatea epistolară a acestuia – confirmată, de altfel, de bogata corespondență purtată, din care doar scrisorile către Virgil Ierunca și către Eugen Jenney, prietenul său din New York⁵, alcătuiesc două volume – ci și modul plin, sincer și rafinat în care trăia el ortodoxia înainte chiar de a îmbrăca haina monahală.

Redăm, în continuare, una din cele două scrisori ale lui N. Steinhardt, evreul încreștinat la Jilava și transfigurat de trăirea ortodoxiei, către Dumitru Stăniloae, cel mai mare teolog ortodox al secolului XX – un adevărat „Karl Barth al răsăritului”, cum îl considera Virgil Ierunca, precum și răspunsul trimis de părintele-teolog.

Note:

1. Este cunoscută, mai ales datorită lui Teșu Solomivici, scrisoarea trimisă lui Steinhardt de către Victor Rusu din Tel Aviv, în februarie 1989, în care îi cerea un examen de conștiință plecând de la situația sa de „călugăr (evreu, într-un fel)”: „Cine ești dumneata părinte? Cum s-a produs convertirea și, mai departe, călugărirea? Ce gânduri îți trec prin minte la două noaptea, când nu poți să dormi? Și te simți cu adevărat între frați, acolo, în sihăstria maramureșeană? Și cum te privești ceilalți, cum îi simți că te simt în forul lor interior? Antecedentele d-tale nu consti-

tuie nici cea mai slabă barieră între voi? (Scrisoarea se află în arhiva mănăstirii Rohia.)

2. Mănăstirea benedictină din Chevetogne avea, printre altele, o capelă catolică și o bazilică ortodoxă, atmosfera fiind pentru Steinhardt „prietenească și frățească”. Acesta asista alternativ la slujbele oficiate în cele două lăcașuri, concluzia sa fiind extrem de interesantă pentru noi: „E o experiență amețitoare; da, cuvântul cel mai potrivit acesta e. Iar amețeala vine dintr-aceea că se poate constata deodată: a) perfecta identitate a conținutului slujbelor, a doctrinei; b) absoluta diversitate a stilurilor. Pe cât este de limpede, evident, săritor în ochi

că e vorba de una și aceeași credință, pe atât este de neindoielnică modalitatea împlinirii cultului e cu totul și cu totul alta în cele două locuri.” (*Vezi Scrisori către Theodor Enescu* în „Caietele de la Rohia, vol. III: N. Steinhardt în interviuri și în corespondență”, Ed. Helvetica, Baia-Mare, 2001, p. 103.)

3. Inițiată în secolul IV de către Vasile cel Mare și Grigore de Nazians prin selectarea unor părți din monumentală operă a lui Origen, *Filocalia*, cu ediții în limbile greacă (1782 și 1893), slavonă (1793) și rusă (1877), reprezintă cea mai importantă colecție de texte ortodoxe, fără echivalent în teologia occidentală, constituind timp de secole hrana spirituală pentru viața duhovnicească.

Filocalia românească, bijuterie de simțire și gândire ortodoxă, cu care părintele profesor Dumitru Stăniloae a înzestrat cultura noastră, adevărat monument al desăvârșirii umane, a apărut, paradoxal, în anii terorii comuniste, evident cu mari eforturi pentru a învinge obstacolele: primele 4 volume în anii 1947-48, vol. 5 în 1976, vol. 8 în 1979, iar ultimul, vol. 12, în 1991. La Editura Humanitas este aproape finalizată ediția a 2-a a *Filocaliei*.

4. *Vezi Filocalia sfințelor trebuințe ale desăvârșirii*, vol. 8, ed. a 2-a, Ed. Humanitas, București, 2002, pp. 562-563.

5. O parte din corespondența cu Eugen Jenney, primită de noi de la vărul lui N. Steinhardt - Aristide Steinhardt din Belgia - am publicat-o în revista „Nord Literar” (nr. 6-7 / 2003, nr. 2, 4, 7-8, 11-12 / 2004 și 3 / 2005).

Florian ROATIȘ

Carol Iancu, profesor de istorie contemporană la Montpellier, realizează prima biografie a celui mai tânăr șef rabin din lume - Alexandru Șafran, evreu român. Cercetările făcute de Carol Iancu sunt adunate în cartea *Alexandru Șafran, o viață de luptă, o rază de lumină*, Ed. Hasefer, 2008.

Alexandru Șafran este fiul rabinului Bezalel Zeev Șafran, considerat de rabinii din toată lumea drept un *gaon* (geniu) în jurisprudența religioasă. Detecționistica academică făcută de Carol Iancu cu privire la savantul Alexandru Șafran, îl poartă prin toate scrierile referitoare la subiect, în vederea evidențierii complexității personajului, dar și a erudiției familiei din care se trage. Despre tatăl acestuia, directorul Seminarului rabinic din Berlin, rabi Yehiel Jakob Weinberg, la moartea lui Bezalel Zeev Șafran, ține o cuvântare prin care trece în revistă câteva trăsături definitorii, menționate și de Carol Iancu: „Magnifica figură a rabinului de Bacău (...) este modelul desăvârșit al idealului rabinic (...). Iudaismul român a suferit o pierdere imensă, ireparabilă, la moartea acestui *gaon* (geniu) ieșit din comun, ale cărui daruri gaonice radiau asupra întregii țări măreț și maiestrate, atrăgându-i charisma și venerația lumii talmudice. (...) Am avut prilejul să-l întâlnesc în urmă cu doi ani la Karlsbad. Unul dintre prietenii mei m-a întrebat dacă doresc să mă prezint unui rabin neobișnuit. I-am răspuns: *Vrei să spui că este vorba despre un rabin care exercită o puternică influență? Sau un mare orator? Ori un mare diplomat?* - Nu, un *gaon!* Rabinul din Bacău!”

În această familie se naște la Bacău Alexandru leghuda Șafran. La 11 ani, conform propriei mărturisiri, „Alexandru Șafran devine secretar al tatălui său, rabinul *gaonul* din Bacău: *Aveam unsprezece ani când tatăl meu m-a solicitat să-i fiu secretar. Aceasta s-a petrecut într-una din nopțile de iarnă ale anului 1921. Am resimțit în această solicitare atât vocea plină de dragoste a unui părinte, cât și aceea gravă a unui rabin, un apel de onoare, în plus, acordarea unui drept. Există totodată în acest apel o încurajare, căci din acel moment drumul vieții mele a fost integral trasat. Sufletele noastre s-au legat printr-un sentiment puternic. Mi-am dat seama că îl voi cunoaște pe tatăl meu într-un mod profund și concret. M-a luat de mână și m-a dus în camera sa de studiu, care era *beit hamidrass-ul* său. M-a poțit să iau loc la masa lui de lucru plină de cărți groase și a început să-mi dicteze un *responsum* la o *problemă* religioasă ridicată de către un alt rabin. (...) În felul acesta am putut să văd și să urmăresc toate activitățile sale, să fiu martor al modului său de a gândi, al reflecțiilor sale. Dând urmare dorinței sale am devenit într-un fel tovarășul său de lucru. El m-a*

Lucia DĂRĂMUȘ

Valoarea nu ține pasul lent al vârstei

• *gaonul de Bacău* •

înconjurat cu dragostea sa, căci ținea să mă învețe ceea ce știa, să mă pătrund de ideile sale cele mai profunde și cele mai intime, să fiu martorul revelației luminii sale spirituale și concrete.” (Carol Iancu - *Alexandru Șafran, o viață de luptă, o rază de lumină*, Hasefer, 2008, p.23)

Textul nu surprinde doar o frumoasă relație paternală, ci inteligența copilului Alexandru Șafran. Pregătirea acestuia este completată prin studiile liceale, urmează studenția, doctoratul la Viena, fiind remarcat de profesorul dr. Adolf Schwarz, dar și de însuși Sigmund Freud, cu care a întreținut o frumoasă amiciție, discutând despre vis, despre „locul visului în Biblie și în vasta literatură talmudică”, după cum consemnează profesorul Carol Iancu (op. cit. p. 25). Deși i se propun numeroase posturi de marcă în străinătate, ca mare rabin la Bruxelles, la doar 24 de ani, Alexandru Șafran, doctor în filosofie al Universității din Viena, cu teza *Der Sionismus als Weltproblem* (Sionismul ca o problemă mondială), revine în Bacău, luându-și o mare responsabilitate, aceea de a-i călca pe urme tatălui său. Acest prim capitol al cărții este destinat în totalitate familiei Șafran, copilăriei și tinereții lui Alexandru Șafran, autorul cărții menționate aici făcând apel inclusiv la scurta monografie semnată de Esther Starobinski-Șafran, *Alexandru Șafran, tatăl meu*.

Al doilea capitol face o trecere în revistă a articolelor publicate de tânărul rabin în perioada 1933 - 1939. Două direcții, după cum profesorul Carol Iancu surprinde, urmărește tânărul rabin în scrierile lui: „în favoarea ideii sioniste și a căminului național evreiesc în Palestina, celălalt pentru cunoașterea iudaismului, a religiei lui Israel, a istoriei, tradițiilor și cutumelor sale.” Din titlurile și preocupările tânărului Alexandru Șafran, amintim de: *Romantism și realism macabean*, în care-i analizează pe cei mai importanți teoreticieni evrei, *De la Herzl la Dubnov. Evoluția ideii naționale*; *La moartea unui înțelept*; *Realismul lui Ahad Haam*; *Mathias Akher*, articol în care pune sub analiză gândirea jurnalistului austriac, inventatorul termenului de *sionism*; *Sionismul lui Martin Buber* etc. Cu privire la gânditorul, filosoful, Martin Buber, Alexandru Șafran considera că sionismul acestuia ar fi „templul de unde se difuzează omenirii întregi

învățătură religioasă, stilul și arta unei vieți evreiești care se îndreaptă către luminile Dumnezeirii”.

Monografia - *Alexandru Șafran, o viață de luptă, o rază de lumină* - are marele merit de a descrie societatea timpului, tragedia istorică așa cum a fost, cartea făcând parte din șirul de cărți apărute după 1989, fără prea multe ecouri, din păcate; cărți ale autorilor care refuză să cosmetizeze o perioadă ce s-a dovedit a fi dezastruoasă pentru evoluția societății românești. „Antisemitismul dezlanțuit, începând cu eferul guvern Goga-Cuza, se va intensifica în vara anului 1940, când se dezmembrează România Mare: ca urmare a ultimatumului sovietic din 26 iunie, Armata Roșie ocupă, începând de-a doua zi, Basarabia și Bucovina de Nord; la 30 iunie 1940, ca urmare a arbitrajului Axei și prin Dictatul de la Viena, partea de nord a Transilvaniei a fost cedată Ungariei, în vreme ce la 7 septembrie 1940, prin acordul de la Craiova, partea de sud a Dobrogei era restituită Bulgariei. La 27 iunie 1940, șef rabinul și președintele Filderman au fost convocați de Ghelmegeanu, ministrul de Interne al ultimului guvern Tătărașcu (menținut în la 11 mai până la 3 iulie 1940), care le face cunoscut că populația evreiască din Basarabia și Bucovina trebuie să se comporte ca buni patrioți, fără a-i anunța faptul că soldații români urmau să se retragă din aceste terarii.” (Carol Iancu, op.cit. pp.86-87)

Cu privire la toate aceste atitudini antievreiești, Alexandru Șafran, în *Un tăciune smuls flăcărilor*, *Memorii*, Hasefer, 1996, remarca „ce bun pretext pentru a încerca o diversivone, în cel mai pur și clasic stil antisemit! În realitate, chiar atunci când ministrul ne primea, ordinea erau deja date, ca evreii să fie aruncați din trenuri în mers și să se declanșeze pogromuri în satele și orașele din nordul Moldovei și Bucovinei. Câteva ore mai târziu, abia întorși la casele noastre, am aflat că ai noștri erau masacrați peste tot.”

Deși Senatul se dizolvă, Alexandru Șafran continua să lupte pentru drepturile omului, pentru drepturile civile, pentru drepturile evreilor și nu numai, în calitate de șef rabin, însă ușile îi erau închise.

După modelul legislației naziste, dar intensificate, s-au luat o serie de măsuri

antievreiești împotriva elitelor evreiești, cărți ale acestora fiind interzise sau scoase afară din biblioteci și distruse, oameni de știință și de cultură fiind dați afară din funcții (Ernest Abason, Marcu Cajal, Hollinger, Mihail Sebastian etc.) Evreii au fost supuși unor decreturi și hotărâri discriminatorii, Carol Iancu insistând în cartea amintită asupra radierii din instituțiile publice de cultură a operelor unor oameni de marcă pentru intelectualitatea românească. „În 1942, notează profesorul de la Universitatea Paul Valéry, Ministrul Propagandei a publicat o listă de patruzeci și doi de scriitori evrei interziși, în care se găsesc numele deja citate, precum și cele ale lui Felix Aderca, Maria Banuș, B. Fundoianu (Benjamin Fondane), Marius Micu, A. Toma, Tristan Tzara, Ilarie Voronca” (op.cit. p. 93)

Alexandru Șafran, ca spirit de o complexitate uimitoare, nu doar pentru drepturile omului a militat, exprimându-se în mod public prin scrieri, ci, ca un autentic erudit și-a urmat drumul deschis de tatăl său, Bezalel Zeev Șafran, drumul filosofiei, drumul învățăturii talmudice, în articolul *Considerații talmudice asupra filosofiei istoriei*, prin citarea lui Ludwig Borne („oamenii cărora li se sfârșesc puterile și popoarele cărora li se termină vigoarea încep să filosofeze”) asumându-se, de fapt, o reaplecere asupra temelor de interes din timpul adolescenței, perioadei de doctorat din Viena. Nu rămâne la idei strict de interes religios, ci trece dincolo de acest spațiu, către filosofia contemporană, luând contact cu filosofii timpului ca: Henri Bergson, Edmund Husserl, Martin Heidegger, Martin Buber etc., fără a uita însă că Tora „cuprinde în ea și învățătura, și credința, și fapta.”

Ideea de patrie (fidelitatea față de nația și pământul care te cresc) apare în diverse predici ținute în Templu cu diverse ocazii sau lăsate în scris, prin diferite publicații. Pentru Alexandru Șafran „patria este o realitate, ea este cea mai adevărată realitate: pământul sub picioarele noastre, gheața care ne hrănește cu sucul ei. Identificarea dintre religia noastră și ideea patriei este accentuată și de necesitatea amândurora de a-și încadra viața într-un sistem moral ce ridică sensul existenței noastre: legile patriei se confundă cu legile religiei. (...) Patria ne cere atașamentul nostru adânc: în religiozitate și

în fapte.” În 1941 se impun noi legi antievreiești, interzicându-li-se evreilor dreptul de a gestiona farmacia, dreptul de a practica medicina, restricționându-le manifestarea în politică etc., lovindu-i în absolut toate domeniile. Susținut de ministrul Economiei Naționale Cancovic, originar și el ca Alexandru Șafran, din Bacău, se reușește o oarecare îmbunătățire a situației, fără prea mare succes, însă. Cruzimea românilor împotriva evreilor atrage atenția opiniei publice, antisemitismul românesc întrecându-l pe cel nazist, după cum arată Hanna Arendt, dar și profesorul Carol Iancu în *SHOAH în România - Evreii în timpul regimului Antonescu*, unde citează un diplomat francez, martor la toate aceste nedreptăți: „În cursul nopții de 22 spre 23 ianuarie, pogromul declanșat în noaptea precedentă începe din nou, cu și mai multă violență. Cartierele evreiești sunt sistematic jefuite, prăvăliile incendiate, mărfurile furate. Mai multe sute de evrei sunt duse la Jilava, evreii fiind executați. A doua zi, un francez, directorul unei uzine din acest oraș, va putea număra în zăpadă 200 de cadavre pe care figanii au venit să le despoaie de veșminte și dintre care multe au fost mutilate, degetele, urechile sau buzele fiindu-le ciopărite cu lovituri de cuțit pentru a smulge de pe ele inelele, cerceii, dinții de aur etc.”

Discursul cărții - *Alexandru Șafran, o viață de luptă, o rază de lumină* - continuă cu aceeași forță, urmând parcursul istoric al anilor 1941-1942, prin regimul dictatorial antonescian, *Pogromul de la Iași*; *Masacrele și deportările evreilor din Bucovina și din Basarabia în Transnistria*, făcându-se referire la sloganul „Curățirea României de jidani.”

Începând cu 1944 se fac reale progrese în salvarea evreilor din România. „La 31 octombrie 1944, Alexandru Șafran lansează un mișcător apel evreilor din lumea întreagă, să-și ajute coreligionarii din România. El se adresează îndeosebi marelui rabin al Palestinei, dr. Marcus Ehrenpreis, rabinului dr. Stephen Wise, președinte al Congresului evreiesc american și al Congresului Mondial Evreiesc, rabinului dr. Hillel Silver, președintele Consiliului extraordinar evreiesc american și rabinului dr. Solomon Goldman, președintele Organizației sioniste din Statele Unite.” (Carol Iancu, op.cit. p. 183)

Alexandru Șafran, prin tot ce-a întreprins, prin lupta dusă o viață întreagă pentru drepturile omului, militând pentru o lume mai bună, pentru libertatea religioasă, pentru dreptul de a exista pur și simplu, prin erudiția desăvârșită, s-a dovedit a fi un spirit complex, un *gaon* de Bacău, depășindu-și limitele proprii.

POESIS

Revista de poezie

nr. 210-212,
Iunie-Iulie-August, 2008

Interviuri inedite, eseuri, recenzii de carte, poezie românească și universală, un conglomerat de lucrări literare de calitate bună sau chiar foarte bună.

Adalbert Gyuris îl intervieuează pe actorul Dan Puric pe care l-am redescoperit a fi sincer, deschis, nonconformist dar în același timp smerit fără a afișa o falsă modestie, conștient de propriul talent, de faptul că Dumnezeu l-a înzestrat „cu har” artistic. Din dialogul celor doi am aflat că Dan Puric a „făcut arte plastice”, „mi-a plăcut tare mult pictura și gravura” – se confesează artistul. La pantomimă a „a ajuns” și din cauza „cenzurii politice”: „... nu puteam să spun, să mărturisesc un adevăr. Nu puteam nici măcar să fac ceva transfigurat scenic și lucrul ăsta deranja fundamental natura mea de om liber, dar născut și ținut într-un ghetou comunist, și atunci mi-am dat seama că trebuie să folosesc un alt limbaj, un limbaj care este dincolo de cuvânt.” Dan Puric își exprimă deschis opiniile despre „Uniunea Europeană”, despre politicienii care guvernează țara, despre fenomenul alarmant de „imigrare”, percepția străinilor asupra poporului român, despre patriotism/naționalism, credința în „Bunul Dumnezeu” dar și despre rolul vindecător al artei. El are curajul de a spune ceea ce gândește, de a judeca timpurile pe care le trăim fără a se lăsa influențat de prejudecăți. „A.G. – Ce înseamnă pentru dumneavoastră patriotismul? D.P. – Acum cred că nici nu mai este la modă, pentru că se desființează orice repere față de dragostea de țară, dacă ești naționalist spun că ești de extremă dreaptă.” „A.G. – De ce credeți că sunt mulți care se rușinează de credința în Bunul Dumnezeu? D. P. – (Râde) Nu mai e la modă, este efectul ateismului grosolan care s-a făcut în timpul comunismului.” Dar, totodată mărturisește Dan Puric „Un om care crede nu discută prea mult despre credință.” „A.G. – Poate artistul să facă ce nu poate face politicianul? D.P. – De mult face așa ceva și dacă mai dănuie ceva în existența umană este datorită artei, nu a unei arte bolnave sau post-moderne, ci a unei **arte mărturisitoare** care vorbește de dănuirea omului.”

Captivant este eseuul „Insolențele tânărului Bogza” semnat de George Achim. Foarte bine documentat și nu numai atât. G. Achim analizează din mai toate unghiurile de vedere posibile, „Poemul invectivă”. G. Achim ne amintește că „Poemul invectivă” a fost precedat în 1929, de volumul „Jurnal de sex” cuprinzând poeme „destrăbălate, cum aflăm chiar din carte, dar și viguros protestatate, nu numai în sensul protestului iminent cu care Breton învestea poezia, ci și al atitudinii explicit revendicative, un *docot al sângelui*, cum spune febril autorul [Geo Bogza]”. Această revoltă a lui Geo Bogza se va amplifica în anul 1933 când publică **Poemul invectivă**. „Virulența expresiei, dar și un patetism convulsiv, cu irizări tragice ale viziunii, se vor regăsi la dimensiuni enorme, amplificate paroxistic.” Deosebit de interesantă este caracterizarea psihologică, interpretarea sensurilor ascunse ale „legendarului” poem. „*Invectiva*, însemna punerea în chestiune, la modul polemic, a unui întreg sistem de valori, uzate moral ori deteriorate semantic prin exces și rejecția lor violentă, în unele prospectimi sufletești și a unei ingenuități proclamate a privirii poetice care impun cu necesitate o nouă viziune, directă și neperversită.” „Insolențele tânărului Bogza” - un eseu ce nu poate fi trecut cu vederea. Am fi interesați ce părere are dl George Achim despre textele poetilor fracturisti, „mizerabilisti” de azi? Au sau nu acestea ceva din farmecul insolent al **Poemului invectivă**. Dincolo de limbajul provocator, scatalogic, mai există și altceva? - Interviu realizat de Cristina Scarlat, intitulat „Cu Adelina Patrichi, în India, pe urmele lui Maitreyi și ale lui Mircea Eliade” de asemenea nu trebuie ratat. Din dialogul respectiv, spicim un fragment: „A. P. – Chitrita mi s-a părut incredibil de apropiată de personaj. Din ambele cărți. Poate pentru că Chitrita era și acum, la întâlnirea noastră, un copil mare. Am avut norocul incredibil să se deschidă și să-și amintească lucruri descrise de cei doi în romanele lor. Cum Eliade făcea plajă pe terasă, lucru de neînchipuit pentru indieni, a căror preocupare de gen este să își deschidă, dacă se poate, culoarea pielii. Pielea deschisă e semn de frumusețe în India. Apoi ne-a spus ce a văzut în celebra scenă de la lacurile Dhakuria. (...) Și au urmat detaliile pe care le știam dar care erau impresionante auzite din gura adevăratei Chabu.”

Multă poezie de calitate și în acest număr. Andrei Fischof, Cassian Maria Spiridon, Horia Bădescu, Marcel Mureșeanu. Ioan Pinteau publică poezii de dragoste, printre ele, una o închină Sylviei Plath. Fragmente impresionate din jurnalul poetei găsim la paginile 111-114, iar la pagina 115 poezia „Primirea cutiei pentru albine”. De traducerea acestor texte din paginile dedicate poetei Sylvia Plath s-a îngrijit Olimpia Iacob.

Suficientă poezie universală. Cel mai mult mi-a atras atenția poetul Che Guevarra, prezentat și tradus de Mario Castro Navarrete.

nr. 21, august 2008

E drept că Brașovul nu pare un oraș ce iese la rampă din punct de vedere cultural. Dar lipsa de strălucire e doar aparentă. Și chiar dacă Gheorghe Onuț, i-ar da o explicație plauzibilă: „Brașovul a fost de la început un oraș burghez, cumpătat și mediocru prin definiție”, cred că iradierea în spațiul național a ideilor culturale produse la Brașov are o altă cauză: lipsa de receptivitate a ariilor geografice una față de cealaltă. Pentru că, altfel, Brașovul are intelectuali străluciți. Gheorghe Onuț numește câțiva (Alexandru Mușina, Andrei Bodi, Ștefan Ungureanu, Gheorghe Crăciun, Silviu Căpșă, Virgil Podoabă și Caius Dobrescu), spre a susține teza că apariția cărților acestora e urmarea unui fenomen de izbucnire, în anumite perioade, a „creației intelectuale de mare anvergură”, și determină patru perioade, cea contemporană fiind a cincea. Intelectualii de care pomenește nu sunt receptați, e drept, ca fiind ai Brașovului, ci ai spațiului național. Brașovul își are însă cultura lui, bine „individualizată”. Un alt articol ce merită atenție este cel al lui Sorin Basangeac, „Să citești e nașpa, n'est pas?!” (despre consumatorul cultural în tranziția de la masochism, la hedonism sau Octavian Paler sub baldachin). Autorul pornește de la raportul de cercetare realizat, la inițiativa revistei *Astra*, de compania Data Media privind „Comportamentele de consum cultural ale populației din județul Brașov”. Dată fiind tema, te puteai aștepta la un articol arid, dar binevenit pentru datele exacte oferite. Sorin Basangeac îmbină însă scriitura inteligentă și erudită a unui eseuist cu cea

expresivă, de o jovialitate capabilă de oficii satirice a unui prozator, la care se adaugă memoria fabuloasă a unui istoric al contemporaneității. Mai rar așa ceva! Aflăm despre amatorii de filme, de teatru, de operă, de concert și de... cărți. El descoperă doza de masochism a lecturii de ficțiune din perioada comunistă... Voiți *Mitologia cotidianului*, „Tipologia vedetei”. Asta, pentru a ne ajuta să înțelegem mai bine în ce lume trăim: „In spiritul ideilor postmoderne, admitem că nu există vreo superioritate culturală de partea elitelor. Constatăm doar că vedeta este o persoană provenită din cultura populară”. Cu alte cuvinte, gustul public, bun, rău, creează vedeta. A. I. Brumaru consemnează volumul lui Eugen Negrici, „Iluziile literaturii române”. Pagini de poezie semnează Octavian Soviany și Ion Stanciu. Interviu realizat de Sorin Basangeac, ne poartă prin viața (legată de munca neîntreruptă la Dicționarul de neologisme) a lexicografului Florin Marcu. Eruditul preot, doctor în teologie, Vasile Olteanu scrie despre „Ridicarea de școli naționale române (II)” la rubrica *Istorie și cultură*.

august 2008

Contrariat de grafica (plină de subtilitate) de pe coperta IV a recentului număr al „Tomisului” (august 2008), aveam să constat, totuși, că revista se păstrează în cadrele obișnuite, propunându-ne același sumar diversificat, gândit spre a acoperi domenii culturale dintre cele mai diverse. Oricât de receptivi ar fi colegii din Constanța la noutățile din cinematografia mondială și oricât de interesantă din acest punct de vedere India, nu cred că numitul Manoj Nelliattu Shyamalan (sper să-i fi scris numele corect) să merite atâta atenție. Globalizare, globalizare, exotism, dar nu știu câți cititori se vor da în vânt după povestea vieții acestui regizor pus pe făcut bani. De altfel, am senzația că revista respiră un aer de ușor cosmopolitism. Sau poate de vină e doar globalizarea...

În rest, „Tomisul” rămâne bine arcută, fără morgă, de la editorialul lui Mugur Grosu până la însemnările sprintare ale unui Bogdan Papacostea. Greoi pornită, cu banalități de genul: „Rare sunt cazurile când te poți detașa de meseria pe care o

practici, dacă, evident, profeszi din pasiune.”, cronică Alinei Spînu la recentul volum al lui Eugen Negrici, „Iluziile literaturii române”, se dovedește pertinentă și destul de cuminte. Plac, de asemenea, articole precum „La marginea rațiunii: războiul, răul și sfârșitul istoriei”, de Cătălin Spătaru, „Ideile careucid oamenii”, de Raluca Șerban-Naclad, sau „Orașele mari în Extincție”, de Augustin Ioan. Chiar dacă nu excelează prin spirit critic, Felix Nicolau scrie atractiv, reușind o prezentare agreabilă a cărții „Aventurile intime ale unei prostituate de lux bucureștene”. La polul opus se situează, de această dată, rubrica „Starea poeziei”, unde Ștefania Ploeanu îl elogiază pe Dumitru Chioaru, alunecând în câteva rânduri într-un retorică găunoasă, ininteligibilă. Iată finalul: „Deloc traumatizat de șocul schimbărilor recente intervenite în poezie, el propune «fosforescența clipei» și dăra ei oscilantă într-o armonică proprie și o dimensionalitate justă.”

În tot, „Tomisul” rămâne una dintre puținele reviste de cultură românești care se zbate să fie tinerească și să iasă din rutină. Ceea ce îi și reușește. Chiar dacă a fi altfel, nu înseamnă întotdeauna a fi mai bun.

nr. 8, august 2008

Paul Goma aduce un omagiu lui Alexandru Soljenitin, cel trecut în lumea celor drepti în 3 august 2008. „Crâmpie noi din epopeea Popii” ne oferă Luca Pițu. Boema piteșteană dintre anii '70-'89 ne parvine, prin intermediul unui „jurnal” privind scrierea unei cărți pe această temă, de la Aurel Sibiceanu. Prozatorul Dumitru Ungureanu își spune părerea despre mult mediatizata, cu ceva vreme în urmă, chestiune a „doctoratului” lui Sorin Antohi și a „episodului german al terfelirii brumei de credibilitate instituțională românească”, referirea fiind la ICR. Ion Tudor Iovian este prezent cu un fragment dintr-un interviu realizat de George Vulturescu, ce a apărut în 1997 la revista „Poesis”. Patru pagini ale revistei sunt consacrate lui „Petru Comarnescu, îndrumător și susținător de tinere talente – cazul pictorului Gheorghe Vrăneanțu”.

Interim

starea de grație

Victor MITOCARU

Experimente, certitudini

Experimentul de la Geneva, numit „al secolului” – deși secolul este cam pe la început – a dat bătaie de cap, a produs temeri în cercuri restrânse sau mai largi, printre specialiști, oameni politici, aflători în treabă. Ce s-ar fi putut întâmpla? Păi, ar fi fost în pericol planeta; pur și simplu, o gaură neagră ar fi înghițit totul, totul. Pe la noi pe-acasă s-a organizat și un protest. Cineva reproșa organizatorilor aceluiași experiment că nu au făcut „dezbatere” cu grupuri largi, că, vezi bine, din banii noștri, pardon, și din banii noștri, adică ai românilor, s-a cheltuit o sumă considerabilă pentru un lucru inutil sau aproape inutil. Că de ce nu au fost consultați bădă Costică și tata Ileana să se afle și părerea lor în problema ciocnirii protonilor și a depistării eventualei „particule a lui Dumnezeu”? Căci așa ne-a deprins experimentul democratic: să consultăm mulțimile, să facem referendum, să avem certitudinea participării poporului la marile acte decizionale.

Savantii au însă alte reguli. Pentru a ajunge la certitudinile studiază, aplică,

proiectează, experimentează. În câmpul fenomenelor de repetiție, experimentul te clarifică. O bilă de plumb și o pană vor cădea în același timp într-un spațiu vidat. Iată o certitudine. În câmpul fenomenelor de succesiune, provocarea experimentelor are urmări adesea neașteptate, cu efecte directe sau colaterale, adesea dramatice. Bunăoară, se votează o lege și această lege ar trebui respectată și aplicată de toată lumea și urmărită de către cine trebuie în respectarea și aplicarea ei. Dar mediul social nu este un spațiu vidat. De aceea, pana poate să cadă mai repede decât bila de plumb. În terenul fizicii, acceleratorul de particule poate provoca ciocnirea a doi protoni. În viața socială se ciocnesc, fără a fi accelerate de vreun mecanism, milioane de interese care, lăsate de capul lor, introduc dezordine, au o acțiune entropică. Prin urmare, coeziunea (în contra tendințelor entropice) ar fi realizată cu ajutorul încetinitorului de particule, care este chiar sistemul legislativ. În realitate, societatea – cea

românească fiind model – e condusă după legea lui „care pe care”, funcționând în detrimentul mulțimilor. Desigur, pentru înlăturarea entropiei la care duce acest principiu suprem se organizează, de gura lumii, fel de fel de dezbateri, se creează comisii, își dau cu părerea elitiștii, se mișcă greii escadroanele societății civile. Mass-media e și ea în mare fierbere.

Ce se întâmplă de fapt? Să spunem că niște bande de borfași terorizează un întreg oraș. Ar putea fi aduși la ascultare? Greu de presupus. Ei sunt apărați de experimentul democratic. Dacă se acționează energic împotriva lor, se aud imediat strigăte. Păi, borfașul a fost agresat de polițist. Drepturile omului, nu? Dar acasă la el percheziția făcută uimește: valută, arme, droguri. Aceasta se constată cu răceală, aproape cu indiferență. Cineva își amintește că individul a fost închis acum câțiva ani pentru comiterea unei grave infracțiuni. Acum e liber: se pare că lipsesc probele pentru a fi reținut și, în ultimă analiză, nu constituie un pericol social.

Și în timp ce experimentul de la Geneva a produs momente de mare îngrijorare pentru pacea planetei și siguranța lui bădă Costică și a țatei Ileana, aceștia din urmă ar putea oricând fi victimele unui descreierat, lăsat să-și facă de cap pentru că, de, nu este pericol social.

Pe 26 august am fost atent să văd mersul unei discuții la o emisiune televizată la „Realitatea”. Invitații modera-

toare Crețulescu erau oameni cu funcții de mare răspundere: oameni politici și un ziarist. Problema în discuție era un fapt abominabil: un accident grav săvârșit în Timișoara de către un tânăr care conducea un Ferrari, mașină scumpă, nu? De unde avusese tânărul bani ca să-și cumpere un asemenea bolid? Era băiatul lui tăticu? Ei, atunci se schimbă treaba: poate să nu i se întâmple nimic, iar mașina nu e o pierdere; sunt bani destui pentru alta și mai și. Degeaba se întreba retorice moderatoarea dacă pot fi justificați banii cu ghioțura ai acestor copilași fără minte, ieșiți din capitaliști de tichicea. Niciun participant nu ar fi putut răspunde, dar toți știau sau măcar presupuneau care e proveniența banilor. Mi-am amintit pe loc sloganul revoluționar din decembrie 1989: „Azi la Timișoara, mâine în toată țara”. Bine. Acum, aflând una din marile urmări ale acelei revoluții, adică focuri de armă, nesiguranță strădală, egoism și dispreț, nesimțire, idioțenie și pericol social, accidente comise de tineri imberbi conducând mașini de lux costisitoare, cumpărate cu bani specifiți capitalismului românesc, parcă așa întoarce lozincă: „Azi în Timișoara e ca-n toată țara.” Bravo! Experimentul democratic românesc a produs o certitudine de o evidență complexitoare și, tare mă tem, de lungă durată: țara lui „care pe care”.

Moto: „Împreună vom porni pe urmele zeilor”
Stefan Erdmann

Sub acest titlu emblematic am mai scris, în anii din urmă, despre câteva cărți aparținând lui Louis Pauwels și Jacques Bergier (*Dimineața magiceilor*), Fulcanelli (*Misterul catedralelor*), Aimé Michel (*Metanoia*). Iată că, avem, din nou, prilejul de a semala o astfel de carte scrisă de Stefan Erdmann*. În treacă-tă fie zis, traducerea efectuată sub auspiciile Editurii ANETET nu beneficiază de vreo notiță lămuritoare asupra autorului cărții, iar acesta, deși din carte rezultă că a consultat numeroase volume, nu oferă o listă bibliografică, măcar selectivă. Din câte înțelegem, Stefan Erdmann este un pasionat al trecutului, al timpurilor primordiale, de început ale omenirii, cercetând, în acest scop, lucrări clasice de referință mai puțin cunoscute și citate (excepție cunoașterea lor în anumite medii elevate), în special, Biblia, călătorește în diferite puncte ale planetei, studiază relicve, își pune întrebări asupra începuturilor umanității pe Terra („Africa mi-a schimbat viața” p. 9), în lumina teoriilor științifice adesea. Așadar, am început lectura acestui volum într-o stare totală de miență și scepticism față de întrebările și ipotezele lansate de autorul în chestiune, care dorește să demonstreze că actuala umanitate este rezultatul unui experiment pus la cale în urmă cu aproximativ 400.000 de ani, de Anunaki („cei care au venit pe pământ din ceruri”), care au creat omul numai pentru a-i înlocui pe zeii în munca istovitoare din mine. Deci cine erau acești Anunaki? Anunaki erau zeii veniți dintr-o altă planetă pierdută (Nibiru), pentru a extrage aurul de pe Terra. Posesorii deci ai unui grad înalt de civilizație (călătoreau în spațiul cosmic), ei sunt totuși istoviți de munca depusă în mine pentru exploatarea aurului și crearea omului (Lulu amelu – „muncitor primitiv”), care să-și înlocuiască în munca epuizantă. Ceea ce-i scapă din vedere, lui Stefan Erdmann e faptul că, dacă acești Anunaki erau deținători unei tehnici superioare, își puteau folosi aceste resurse tehnice în extragerea

cronica traducerilor

Ionel SAVITESCU

Cărți enigmatice

zăcămintelor aurifere fără a obosea fizic. Asupra acestei chestiuni nu ne putem pronunța neavând competența necesară, dar facem observația că, adesea, nu cunoaștem cu precizie anumite evenimente petrecute în secolele anterioare, dar încă cu sute de mii de ani în urmă. O a doua observație: La pagina 23, Stefan Erdmann scrie că obiceiul circumciziei „își are rădăcinile în țara faraonilor, fiind preluat de către ebraici”. Însă, din Facerea 17, 11 reiese clar că circumcizia este „semnul legământului” dintre Dumnezeu și evrei. Vom aborda, așadar, în expunerea noastră alte aspecte ale cărții lui Erdmann, care pot fi controlate cu alte surse de informații, oferind astfel o paletă mai largă de lecturi posibile. Astfel, după Erdmann patriarhul biblic Enoch (tatăl lui Matusalem, care conform Bibliei a trăit 969 de ani) este aceeași persoană cu zeul egiptean Thoth sau Hermes Trismegistul (p. 31). Din Phaidros aflăm că Thoth descoperise numerele, sociotul, geometria, astronomia, literele, invenții condamnate de regele egiptean Thamus (în special, scrisul care va provoca uitarea, creându-le totodată oamenilor iluzia că sunt înțelepți, fiind din acest motiv „greu de suportat”).

Dacă se admite că civilizația egipteană este printre cele mai vechi, surprinde totuși că sumerienii, atât de puțin cunoscuți astăzi, erau posesorii unui grad de civilizație și rafinament care uimește: „Mulți cercetători consideră că această civilizație a apărut brusc în istoria omenirii, fără a avea studii de dezvoltare anterioare vizibile și care pot fi dovedite din punct de vedere științific” (p. 43). Din S.N. Kramer „Istoria începe la Sumer” (Ed. Științifică, București, 1962), cunoaștem că acești sumerienii au precedat pe multe popoare ale

Antichității în privința educației, școlii, viața parlamentară etc., sumerienii cunoscând un Potop anterior celui biblic: Ziusudra („viață lungă”) este Noe al sumerienilor. Între tăbățele de lut ale bibliotecii lui Assurbanipal (668 – 626, așadar, un bun prilej pentru Erdmann de a menționa și alte biblioteci vestite ale lumii antice, însă omite Pergamul), s-a descoperit și „Epopoea lui Ghilgames”, textul întreprinzându-se în clipa când Ghilgames merge la Utanapistim pentru a afla secretul vieții veșnice. Ziarul DAILY Telegraph oferă suma de 1.000 de guinee aceluia care va descoperi sfârșitul epopeii. Tânărul George Smith (1840 - 1876), asistent la British Museum se deplasează în Mesopotamia și găsește sfârșitul epopeii încasând premiul. În ceea ce privește Potopul cunoaștem din cartea lui C. W. Ceram „Zeii. Morminte. Cărturari. Romanul arheologiei” (Ed. Științifică, 1968, p. 241), că arheologul britanic Leonard Woolley a descoperit dedesubtul unor morminte regale la 12 metri adâncime un strat compact de argilă cu o grosime de 2,5 metri: „Tara Sumerului fusese odinioară teatrul unor inundatii catastrofale”. În volumul „Texte alese din lirica sanscrită” (în românește de Ion Larian Postolache și Charlotte Filitti, Ed. Albatros, 1973) există un magnific poem „Potopul”. În fine, în cronologia regiilor sumerieni (a se vedea în acest sens lucrarea lui C.W. Ceram) există liste de regi anterioare Potopului și după, ce impresionează prin durată: sute, mii, zeci de mii de ani, încăt s-a pus problema, dacă acești regi nu erau cumva extraterestri, care se arătau din când în când poporului. Timpul se măsoară în Schar (1 Schar = 3.600 de ani). Nibiru înconjurase Soarele de 120 de ori. Trecuseră deci

432.000 de ani. Ceea ce ne surprinde este faptul că acest număr imens de ani corespunde duratei celei de a patra vârste a ciclului cosmic indian – kali yuga -, etapă de viață nefastă umanității, care a început după H. Zimmer (v. „Introducere în civilizația și arta indiană”, Ed. Meridiane, 1983, pagina 83), în ziua de vineri, 18 februarie 3102 î.Hr. Se mai poate consulta și Mircea Eliade „Sacru și profanul”. Sustinător al unei civilizații anterioare superioare, Erdmann presupune că actuala civilizație dacă va dispărea va fi nevoie de milenii întregi ca să se revină la actualul nivel: „După zece, douăzeci sau poate chiar sute de mii de ani, oamenii acestui nou nivel de civilizație ar putea reacționa așa cum reacționăm noi astăzi, când diversi cercetători și oameni de știință încearcă să ne convingă că, înainte de istoria cunoscută, au existat civilizații avansate, care ne erau superioare în ceea ce privește nivelul de cunoștințe” (p. 80). Multe zeci de pagini sunt consacrate Egiptului și cătorva dintre marile sale monumente: Sfînxul și Piramida lui Keops, nici astăzi construcția lor și datarea nu sunt evaluate cert. Rămân, în bună parte, nerezolvate problemele tehnice de construcție ale sfînxului, piramidelor și obeliscurilor, deși se pare că toate aceste obstacole se rezolvau cu un

număr minim de oameni și multă ingeniozitate. A se vedea în acest sens și cartea lui Jean - Pierre Adam „Arheologia între adevăr și impostură”, Ed. Meridiane, 1978, deși și acest autor francez se inspiră din scrierile antice fără să spună. Dintre toate explicațiile oferite în timp asupra menirii piramidelor, aceea a lui Aristotel mi s-a părut cea mai acceptabilă: „Un alt principiu al tiraniei este să subjuge supușii, astfel ca ei să nu aibă posibilitatea de a întretine o forță armată și ca, siliți să lucreze toată ziua pentru a trăi să nu aibă timpul să conspire. Aceasta a fost cauza politică pentru care s-au construit piramidele din Egipt... Scopul acestor construcții a fost să țină poporul sărac și ocupat”. În fine, credința lui Stefan Erdmann este următoarea: „Se presupune că vechile cunoștințe, aduse pe Pământ de către aducătorii de civilizație înainte de Potop, au fost păstrate până în prezent prin grupări secrete, omenirea fiind astfel manipulată într-o mare măsură, prin magie, ocultism și religie” (p. 238). Ba mai mult, Erdmann crede că în primele decenii ale secolului al XX-lea s-a produs contactul dintre rasa extraterestră și gruparea secretă Illuminati. Tot atunci Nicolai Roerich (1874 - 1947) a efectuat o expediție în Kashmir în căutarea Shambalei. Evident, în final, nu ne rămâne decât recomandarea lecturii acestei cărți insolite, iar cercetările ulterioare vor stabili în ce măsură ipotezele lui Stefan Erdmann sunt reale sau nu.

* Stefan Erdmann „Pe urmele zeilor. Tehnică genetică de acum 400000 de ani”. Traducere din germană Gabriela Varveri, Ed. Antet, an nementionat.

CONSILIUL EDITORIAL

Gheorghe Antochi (Agricultura Internațională), Constantin Avram (Consilio Serv), Mihai Banu (Agribac Com), Daniela Burlacu (B.R.D.-G.S.G. Grup Bacău), Ioan Chiriac (Rolex), Petru Cimpoșu (Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național), Neculai Lupu (Universitatea „George Bacovia”), Gheorghe Popa (Centrul „G. Apostu”), Mircea Nicolae Rusu (Hydroconstrucția, Sucursala „Moldova” Bacău), dr. ing. Ioan Vituza (Teletrans, Ag. Bacău).

cogito

Ion FERCU

Inocența nimănui, vinovăția tuturor?

„Omul este despot de la natură și îi place să fie călău”.

Dostoievski, Jucătorul

„Întotdeauna există motive să ucizi un om. Dimpotrivă, e cu neputință să aduci dovada că e îndreptățit să trăiască”.

Camus, Cădere

S-a spus despre Dostoievski că este părintele existențialismului. Evident, nu este un filosof cu sistem, nu a scris tratate de filosofie, dar, așa cum argumentăm și în alte rânduri, este un scriitor-filosof, probabil cel mai important cugetător din această categorie. Walter Kaufmann, un important exeget care, între altele, a scris despre existențialismul lui Kierkegaard, Karl Jaspers, Sartre, Gabriel Marcel sau Camus, redactor al unei antologii care viza existențialismul de la Dostoievski la Sartre, scria despre faptul că în special „Note din subterană” reprezintă cea mai bună uvertură pentru existențialism scris vreodată. Îl găsim și pe Camus înregimentat când în existențialism, când în „marginea existențialismului”, deși, într-un interviu acordat în 1945, el spune: „Nu, nu sunt existențialist (...). Eu și Sartre suntem întotdeauna miraiți când ne vedem citate numele altăturii(...) Sartre este existențialist, și singura carte de idei pe care am publicat-o, *Mitul lui Sisif*, este îndreptată împotriva filosofilor existențialiști” (*Introducere* la volumul lui Albert Camus, *Fata și reversul* s.a, Editura RAO, 2006, pag.15).

Considerându-l, totuși, pe Camus un filosof-scriitor din aria existențialismului, ni se pare interesantă și viziunea personală a sale față de crimă.

Am mai scris despre faptul că la Dostoievski orice demers menit să pătrundă în psihologia criminalului începe, firesc, prin abordarea romanului care i-a consacrat gloria literară, „Crimă și pedeapsă”, dar nu poți înțelege problematica decât dacă abordezi întreaga sa operă, întreprindere care te conduce la reflecția centrată pe „figuri ale crimei”, ca la Vladimir Marinov (vezi Vladimir Marinov, *Figuri ale crimei la Dostoievski*, Editura 3, București, 2004), și nu doar pe un singur personaj, Raskolnikov. Cu Dostoievski afli că orice crimă își are originea în infernul cotidianului mărunț. Iar când acest cotidian își strigă suferința pe scena Petersburgului, orașul „cel mai greu de înțeles și mai anume plănuit din lume” („Subterana”), „unde în afară de tată și mamă găsești de toate”, crima apare în toată „splendoarea” ororii sale. Criminalii lui Dostoievski își asumă, în cele din urmă, responsabilitatea crimei, chiar justificând-o moral, și speră că, angajându-se pe

calea Golgotei, vor reuși, mărșăluind prin infernul Suferinței, să obțină izbăvirea. Pedeapsa societății îi interesează mai puțin.

În „Străinul” (Albert Camus, Editura RAO, 2006), Meursault, mărunțul funcționar, trăiește într-un univers absurd în care săvârșește și o crimă involuntară, care-i va aduce condamnarea la moarte. Raskolnikov ucise cu doctrină: ca să devină adomla lui Napoleon. Raskolnikov este răvășit de crima pe care a comis-o. Meursault nu are conștiința crimei comise. El intră la închisoare cu gândurile unui om liber. Are mereu impresia că este cobaiul unei farse, că absurdul i-a întins o cursă din care nu are cum să iasă decât condamnat. În celulă, preotul îi spune lui Meursault: „Justiția oamenilor era nimic, iar justiția lui Dumnezeu era totul” (pag.80). Acesta mărturisește: „Am răspuns că nu cred în Dumnezeu” (pag.79). Suntem, până la un punct, în miezul existențialismului ateu. Dar în atitudinea lui Meursault nu descoperim și asumarea responsabilității. Justificarea crimei este tot existențialistă: „Doar toată lumea știe că viața nu merită să fie trăită (...) De vreme ce murim, cum și când nu are importanță, e evident.” (pag. 78). Echivalența actelor umane... Asta ar putea însemna că și Meursault aspiră la statutul de criminal cu doctrină. Raskolnikov

căutase izbăvirea în Suferință. Meursault crede că ura celorlalți, pe care el îi va sfida, reprezintă calea sa spre izbăvire: „Pentru ca totul să se consume, pentru ca să mă simt mai puțin singur, nu-mi mai rămânea decât să doresc în ziua execuției mele mulți spectatori care să mă întâmpine cu strigăte de ură” (pag. 83). Sfidarea ia locul Suferinței. În „Cădere” (Albert Camus, *Străinul, Ciuma, Cădere, Exilul și împărăția*, Editura RAO, 2006), Jean-Baptiste Clemence, „judecător-penitent”, devenit judecător al Sinelui – cu o confesiune maraton care ar putea avea și ecouri dostoievskiene (din „Insemnări din subterană”, mai ales) - revine obsesiv asupra crimei, ca subiect de reflecție, întrucât crima, crede el, „deține, fără încetare, primul rol pe scena lumii, dar criminalul nu-l joacă decât o clipă, fiind pe dată înlocuit. Victoria lui trecătoare e plătită scump” (pag. 322). Alienatul Jean-Baptiste Clemence crede că în fiecare om zace un potențial ucigaș: „Întotdeauna există motive să ucizi un om. Dimpotrivă, e cu neputință să aduci dovada că e îndreptățit să trăiască. Iată de ce crima își găsește întotdeauna avocați, iar nevinovăția doar uneori” (pag. 367). A ucide înseamnă să-ți asumi cea mai mare libertate, chiar dacă „la capătul oricărei libertăți se află o sentință” (pag. 379), crede eroul camusian. Cine așteaptă sentința își asumă și responsabilitatea. Ecolul din existențialistul Sartre este evident: „Nu a existat nicio constrângere, căci constrângerea n-ar putea avea nicio influență asupra unei libertăți” (Jean-Paul Sartre, *Fiinta și neantul*, Editura Paralela 45, 2004, pag. 744). Suntem condamnați la libertate. Tocmai de aceea, eroii lui Camus au ca ideal „refuzul salvării”. Crima nu mai reprezintă o excepție: „Trăim în era premeditării și a

crimei perfecte. Criminalii noștri nu mai sunt acei copii neputincioși care invocau scuza dragostei. Dimpotrivă, sunt adulți, iar alibiul lor este irefutabil: filosofia, cea care poate servi la orice, chiar la transformarea ucigașilor în judecători”. (Albert Camus, *Omul revoltat*, Editura RAO, 2006, pag.236). Este Jean-Baptiste Clemence un criminal cu doctrină, ca și criminalul dostoievskian? Apropierea nu este întâmplătoare, pentru că Albert Camus este, neîndoind, influențat de Dostoievski. Ion Vîtner (*Albert Camus sau tragicul exilului*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968, ediție electronică, pag. 13) surprinde fericit această apropiere: „Întâlnirea cu opera acestui gigant al tragicului uman a fost zguduitoare pentru Camus. Cred că Dostoievski este autorul care a eliberat efliuviul creator al lui Camus, oferindu-i direcțiile de manifestare și, nu o dată, chiar substanța însăși. *Mitul lui Sisif* și *Omul revoltat* pornesc, în elaborarea lor meditativă, de la teme filosofice dostoievskiene, iar creația dramatică și romanescă poate fi văzută, în ansamblul ei, ca o continuare în manieră proprie a esențelor subtile din *Crimă și pedeapsă*. Camus este atât de mult dominat de Dostoievski, încât se poate spune că, de fapt, este singurul autor a cărui mare ambiție creatoare o continuă cu pasiune neistovită. Arboreșcența intelectuală camusiană, în care nu figurează foarte multe nume (Camus nu cuprindea cultura în întindere, ci în adâncime), pornește din rădăcina înfiptă în solul marelui scriitor rus”. Cu o singură sugestie – credem că Albert Camus nu era „dominat de Dostoievski”, ci fascinat de acesta - discursul lui Ion Vîtner surprinde fericit „relația” Dostoievski - Camus. De la asessorul de colegiu al lui Dostoievski, antieroul din *Subterană*, literatura nu a mai avut o voce atât de tragică precum cea a lui Jean-Baptiste Clemence. Monologul său este aiuritor de acuzator: „De altminteri, nu putem afirma inocența nimănui, dar putem afirma cu siguranță vinovăția tuturor. Fiecare om este o măturie a crimelor celorlalți, iată credința și speranța mea”. (Camus, *Străinul, Ciuma, Cădere, Exilul și împărăția*, Editura RAO, 2006, pag.367). Velceaninov, din „Sotul etern”, țintă a unui atentat, nu gândește altfel: „Oamenii ăștia, se gândea el, chiar oamenii care cu câteva clipe mai înainte nu știau dacă au să-ți taie beregata – de îndată ce iau cuțitul în mâinile lor tremurătoare și de cum simt prima tăsnitură de sânge fierbinte pe degete, nu numai că-ți taie beregata, dar îți și reteză capul «sadea», cum se exprimă ocnasii” (Dostoievski, *Jucătorul și alte microromane*, Editura Polirom, Iași, 2003, pag. 523). Jean-Baptiste Clemence și Velceaninov fac parte din aceeași familie de cugetători. Cei doi par a aplauda ceea ce citim în *Jucătorul*: „Om este despot de la natură și îi place să fie călău” (Dostoievski, *Jucătorul și alte microromane*, Editura Polirom, Iași, 2003, pag. 210).

...Eu zic că nu! Azi, când *second-handurile* îți oferă un sacou la 10 lei, n-are sens să căutăm un smoking impecabil, de 1.500 de lei, doar ca să uimim lumea din jur...Când *Vremea* e prezentată la televizor, ori de Busu – care a împrumutat un frac de la teatru, la care-și asortează proprii adidași! - ori de un june care vorbește cu noi având ... bretelele ostențativ lăsate; când fetele care fac reportaje pe plajă poartă șosete despercheate (asa e modal), iar fetele care cîntă la emisiunea lui Măruță poartă rochii lungi și tenisi, ce rost mai are să ne punem costumul de contabil CAP din anii 80 (obligatoriu, strîmt și în dungii) și să umblăm pe plajă în pantaloni de costum și maiieu, țîrșiindu-ne papucii turnați în plastic maron? Nu. Omul cu gust face impresie întotdeauna, indiferent de unde se îmbracă și cât au costat toalele; dacă a moștenit paltonul de la un unchi decedat, ori colierul de la o mătușă care s-a îndurat, în fine, să dea cotu', el trebuie să așeze o siguranță de nabab și un rictus de miliardar.

Aud de multă vreme dictonul „mai bine mai simplu, decît mai încercat”. Just! Poți să-ți croiești, în juma' de oră, o rochie dintr-un cearceaf de două persoane, aplici pe ea trei dantele, și vei fi regina balului! Și poți să-ți iei un *deux-pièces* de la Romanța Iovan și să arăți ca Rodica Stănoiu...Sau poți cumpăra un slip de la Botezatuși și ... te faci de rîs, intrînd cu el la o premieră a Operei Române, în care oamenii normali nu vin în slip: doar pe scenă mai zărești fo 10 zăbăuci, aproape goi(goale) ... cei din primele rînduri salivează, măgarii!

codul bunelor manele

Bogdan ULMU

Mai face haina pe om?... (pardon de expresie!)

Există cîteva reguli pe care dacă le respectați, n-aveți cum cădea în ridicol (notați-le, că și generozitatea mea are limite): nu purtați culori țipătoare și nu țipați cînd purtați culori șterse; dacă sunteți palid(ă), evitați galbenul (aveți voie galben doar în pepene!); cei cu ochii albaștri n-au voie să poarte albastru (e tautologic!); grășanele să nu se lăfaie în crețuri & pliuri – le face și mai dodoloaște!; lunganele să evite dungile verticale – au dezlegare la dungii orizontale ... Bătrînicile (apreciați-mă, n-am zis „băbățiile”) e bine să nu apară în șort, costum de baie, ori pantalonii pescărești (ce, pescarii poartă rochițe?).

La fel, bărbății: nu-i musai să aibă în șifonier 30 de costume – unul pe zi; dar costumul ăla de pe vremea lui Pazvante, să fie curat, periat și să miroasă a colonie discretă. Evitați parfumul de nalfalină, și dacă pantalonii sunt cam scurți, nu-i bai, purtați-i mai jos, sub burtă. Cravata, să nu fie mîncată de molii, iar molii, nu le luați cu voi în vizită, chiar dacă vor și ele să fie scoase în

lume ... Dacă n-aveți cravată, folosiți, la costum, o eșarfă de-a soției, elegant legată, pe sub guler. Ideea e și practică, deoarece în drum spre casă, la întoarcere, o scoateți și o oferiți nevestei să și-o facă basma, că e cam răcoare afară (remarcați, cravata nu ar fi putut folosită ca batic!)

O dată pe an, luați-vă inima-n dinți și coniacul în gură, și purcedeți la o severă triere a toalelor: aruncați tot ceea ce nu vă mai vine, nu știți al cui e, ori e ros, sau e demodat. Chiar dacă, după operațiune, rămîneți doar cu șifonierul, nu-i bai: se umele el, rapid, în cazul în care consoarta vede jumătatea plină a paharului (nu faptul că nu mai aveți nici o haină, ci faptul că a mai rămas un șifonier gol, pentru ea...). Și-apoi, bărbatul, se știe, trebuie să fie oleacă mai frumos decît dracul și o țîră mai îmbrăcat decît lov. Sau invers?... Iar dacă vrea el să poarte cercel în ureche, care-i problema? Pentru purcei e mai greu, că li se montează în rit...

(va urma)

Franța

Târgul Internațional de Poezie

• a 26-a ediție •

19-22 iunie, 2008,
Paris, Saint-Sulpice

„Ce n'est pas de tout son âme, c'est de tout son être que la poète va à une poème”
(Nu doar sufletul său, ci întreaga ființă sa poetul o transpune în poem)

Aimé Césaire

În Piața catedralei Saint-Sulpice, în luna iunie, pentru patru zile, a poposit iarăși Sărbătoarea Poeziei. Și, ca în fiecare an, peste noapte, a apărut acel câțun cu colibe albe, fiecare adăpostind sub acoperișul din pânză, o librărie cu cărți și reviste, etalate pe mese. Un sătuc luminos, cu o singură intrare și un „accueil”, unde te întâmpină oameni de-ai casei. Se dau îndrumări în franceză, dar și în engleză și spaniolă, celor ce nu vorbesc franceza.

Denumirea de „târg” se păstrează ca și locul și data manifestării. Este „marché” și nu „festival”, chiar dacă programul tipărit în materialul publicitar ca și podiumul (este un „podium” și nu un „pedestal”, pentru cei cu bani, ni se precizează, într-o foaie a manifestării), înconjurat de difuzoare și reflectoare, indică ample activități literar-artifice. Poate că dacă „les franciens” n-ar fi rubedenii de-ale lui Molière și Voltaire, deranjați de mai vulgare denumire de „târg”, ar fi preferat-o pe aceea mai prețioasă de „festival”. Ceea ce apare, însă, de cum ai depăși intrarea, este o piață de librării, de care lumea profită, cumpărându-și cărți, la care adaugă ziere și plante ce sunt la discreție, într-un stoc mereu reînnoit. Pentru organizatori, aceiași ca în 1983, dar cu 25 de primăveri în plus, „le marché” este terenul manifestării lor, al celor numiți convențional „micii editori” și al librarilor independenți. Situația lor rămâne și în prezent, delicată, dar ei perseverează, la fel și susținătorii, instituții și persoane particulare, pentru a revela o lume editorială diferită, foarte departe de universul best-seller și de cel al „cărții de actualitate”, care a invadat raioanele vânzătorilor de cărți, în detrimentul acestei editării. După un sfert de secol, cercul de parteneri în lupta pentru sensibilizarea publicului se tot lărgeste, iar legăturile, din rețeaua de carte, autori, librării, editori, bibliotecari, se dezvoltă.

Sunt trei ani, anul acesta, de când „Târgul de Poezie” găzduiește încă o curajoasă manifestare și una dintre cele mai atractive, care își închiриază o alee. Este secțiunea „Literaturile clandestine” (Littératures pirates), „o piață neagră” pentru care Gilles Deleuze ne dă o definiție, în lucrarea „Abecedarul”, definiție luată dintr-o celebră enciclopedie liberă (ne spune, conspirativ, autorul, fără a o indica): „... o piață neagră este o piață clandestină, care sustine bunuri autorizate și care sunt, pe de altă parte, reglate în cadrul unei piețe oficiale.”

Aflăm, mai departe, că este vorba de o adevărată comoră „... câteva pagini utroase, câteva pagini inedite, imagini vibrante, cuvinte prețioase, contururi temperamentale sau amoroase, ultime

publicatii, publicatii efemere, ieri eterne” Nimic ilegal, în concluzie, în plus „creatiile clandestine fac să revină pe piața de poezie, creațiile grafice și politice, fotografiile și visele contemporane; Din poezia însăși, la superlativ, din poezia împlinită și adevărată, aventuri imperioase și unice. Aventurierul în suflet, amatorul luminat, estelul zelos, zeite înaripate ca și rusticii și trecătorii găsim aici, ceva pentru a ne astâmpăra o anumite se. După cum și, referitor la cele, deja spuse, un ananas, o pereche de pepeni galbeni, roșii, fragi de mătase și portocale verzi. Pentru a răspândi, mai mult ca niciodată ... corupția poetică”, (Juvenal, Isidore Isou 2001).

Amintim că invitații de onoare ai târgului-festival din 2007, au fost Portugalia și din Asia, India, ca preluându-l ediția de anul acesta, iar președintele de onoare a fost acordată poetului de origine germană și „cetățean al lumii”, Stéphane Hessel. Anul acesta pentru a prezenta în „orasul lumina”, „l'air d'Inde” și-au dat întâlnire poezia, muzica și cinematografia indiană, prin câte șase reprezentanți pentru fiecare secțiune. La deschiderea oficială, din 19 iunie, a urcat pe podiumul din Piața Saint-Sulpice, ambasadorul Indiei la Paris și, tot atunci, a fost anunțată țara căreia i s-a acordat titlul de invitat de onoare pentru anul 2009. Polonia este prima țară din Est care va avea o siglă pe afișul emblemă de anul viitor și care în jurnalul „Marché des Lettres” este, deja, prezentă, de anul acesta, prin scriitorul polonez de renume internațional, Adam Jagajewski, care în aprilie, 2008, a participat la întâlnirea anuală de la Cordoba cu „cei mai mari poeți ai lumii”. Președintele de onoare al ediției de anul acesta, de la Paris, a fost bruxeluzul, Jacques De Decker. Romancier și om de teatru, a regizat numeroase spectacole după textele lui James Joyce, Jean Tardieu, Claire Lejeune, Pierre Martens. Este președintele Societății Tineretii Poetice din Bruxelles și Secretar pentru perpetuitate al Academiei regale de Limba și Literatură franceză din Belgia, Portugalia, India, Polonia și Spania, prin Cordoba, care se pregătește pentru a deveni în 2016, capitala europeană a culturii. Până atunci, „Cosmopoetica”, poeți ai lumii la Cordoba” și „Migrații, circulația artelor”, două manifestări inițiate de către primăria din Cordoba, deja se impun. În 2007, la a patra ediție a acestora, au participat 100 de intelectuali și artiști, reprezentând 16 țări și 12 limbi diferite. În program și poetul sirian, Adonis, rezident la Paris, invitat de onoare la Cordoba.

Țările acestea, prezentate mai sus, care se bucură de ospitalitatea și de înalte aprecieri din partea capitalei Franței, pot strecura bănuiala unei posibile imixțiuni a politicului, a unor considerații strategice în organizarea festivalului... Pe de o parte. Pe de altă parte, trecând în revistă personalitățile invitate, gândul de mai înainte se retrage, în confruntarea cu așa onorabile și onorante cărți de vizită. Invitații indieni de exemplu. Poetii invitați sunt mai toți scriitorii compleți. Sunt autori de volume de poeme, dar și autori de romane, de piese de teatru, nuvele, eseuri, scenarii de film. Dintre ei, Udayan Vajpey (n. 1960) a fondat în 1994, o revistă literară de avangardă și este tradus în mai multe limbi indiene și străine, traducând el însuși în hindi, textele lui Jorge Luis Borges, printre alții. Alții, doi, sunt și academicieni și profesori. Sunil Gangopadhyay (n. 1934) a fost vicepreședinte și, în prezent, este președinte al Academiei Naționale de Litere, este autorul a peste 200 de cărți, care cuprind toate genurile literare. În ce-l privește pe Sitanshu Yashaschandra (n. 1941), acesta a obținut la Universitatea din Bombay, diplome în gujarati și sanscrită, apoi, în America, la Bloomington, în estetica și literatura comparată. A predat în India, S.U.A. și Europa, și a fost profesor invitat la Universitatea Paris IV, Sorbona. Este, de asemenea, responsabil editorial al „Enciclopediei de literatura indiană”. Opera și munca celorlalți trei nu mai are puțină greutate, căci, deși tineri, (scriitoarea Tishani Dosi n. 1976 și scriitorii Anjum Hasan și Mandakranta Sen, n. 1972) au adunat, deja, numeroase premii în țara lor și în afară.

În noaptea de vineri, 20 iunie, de la ora 23 până sâmbătă, în zori, nu mai puțin, prestigioși muzicieni, indieni, tot șase la număr, au oferit o „Noaptea a Indiei” de muzică vocală și instrumentală. Printre filmele indiene programate la cinematograful „Arlechin” (de la câțiva pași de Piața Saint-Sulpice), șase la număr, a fost proiectat și filmul „Maya” după Madame Bovary de Gustave Flaubert, cu un scenariu semnat de către Sitansu Yashaschandra. Filmul realizat în hindi și engleză, a fost subtitrat în franceză. Adăugăm că invitații de onoare au cel puțin o carte tipărită în limba franceză, iar pe podium, în serile de poezie, și un rost în versurile, întâi, în limba maternă sau în engleză, apoi, fără nici o excepție, în limba franceză.

Programul foarte dens, al celor patru zile, dedicate Poeziei are avea un impact cultural și informativ mult diminuat, dacă manifestarea nu ar fi anticipată, prin implicarea întregii cetăți, încă din luna mai, continuând pe tot parcursul lunii iunie și până în primele zile ale lui iulie. Sub genericul „Periferia celei de a 26-a ediții a Târgului de Poezie”, mani-

festările au cuprins atât diferite arondismente ale Parisului cât și câteva orașe vecine cu capitala. Consultând materialul publicitar pentru a selectiona ceea ce te-ar interesa cu prioritate, ai surpriza deosebit de plăcută de a constata că programul pe care îl parcurgi este el însuși o manifestare artistică care îți captează atenția. Se reține astfel, informația, iar expresivitatea limbajului încântă, uimește, bucură. Organizatorii au nume precum: „La Maison de la Poésie”, „Printemps des rues”, „Mains d'oeuvres”, „Grand Parquet”. Parizienii și-au botezat librăriile și editurile cu nume ca: „Nebuniile Cernelii – Montreuil”, „Echipajul”, „Galeria Editorului dintre Coline”. Organizatori sunt și „Compania Ici si Colo”, „Editura Ore Matinale”, „Fundatia Arp” („Nu putem să ne înțelegem într-un limbaj interior decât cu acei oameni pe care îi întâlnim când atingem esența lucrurilor”, Jean Arp), „Ghilotina dincolo de ziduri”, „Floarea de liliac în scenă”, „Cetatea europeană a Recoletilor” (călugării reformați din ordinul Sf. Augustin și Sf. François). Ca și mai familiare nume, pentru mine, desemnând o parte din giranții manifestării, impozante autorități culturale: „Societatea Oamenilor de Litere”, „Federatia europeană a Casei de Poezie”, „Biblioteca poloneză” (11 iunie, serata în jurul antologiei bilingve a poetului Miron Bialoszewski, arondismentul 4 Paris) „Centrul National al Cărții”, „Centrul Wallonie Bruxelles”, Casa de Poezie din Paris”. Iată și câteva titluri generice, uneori cu câteva detalii, pentru manifestările la care trecătorii sunt invitați: Apariții repertoriare: picturi, experimente, scrieri, video, voci, lumini; Estrada dintre coline; De la orele nopții până la orele dimineții”, „Parfumul Lissabonei – 2008 – Poezia creează cinemaul”, „Simfonia nr.4” (Explicații: Cea mai lungă și ambițioasă simfonie letristă a fost elaborată în camera creatorului, pagină cu pagină, apoi montată de către compozitor împreună cu șeful orchestrei și al spatalizării, care și-a înregistrat vocea în casa sa), „Reviste conduse de femei” (Explicații: „Lumea misogină a revistelor. Când ne întorcem spre secolul anterior, rare sunt figurile de femei care au putut ieși la suprafață din acest univers versatil. Câteodată Mecena, adesea secretare de redacție, ele încă sunt partea din umbră a revistelor. Totuși timpurile se schimbă: multe reviste sunt, de acum, create și sustinute de femei. La trei dintre ele le-am incredintat munca de a imagina această serată). „Elena, un mod de a fi”, Veronique Pittolo (Explicații: „Manifestare prilejuită de publicarea volumului, care este tentativă de definire a femeii contemporane, pornind de la Elena din Troia, încarnare mitică pentru „la plus belle femme du monde”).

S-a întâmplat ca ediția de anul acesta a 26-a, a Târgului Internațional de Poezie, să fie una deosebită față de ceea ce a fost și va fi în anii următori: Omniprezența, prin fotografia expusă peste tot și prin opera și personalitatea evocate pe tot parcursul, a scriitorului de curând dispărut (17 aprilie, 2008), Aimé Césaire, „unul dintre cei mai mari poeți ai secolului XX”. El este, însă, cu mult mai mult decât spon aceste cuvinte. Scriitorul și poetul a surprins prin cât de mult poate reuși cultura și poezia prin cuvânt, atunci când sufletul și spiritul sunt un vulcan de energie. „Noi vă urăm pe voi și gândirea voastră”, zicea Césaire, privind drept în față Occidentul, așa cum niciodată nu se întâmplase până atunci, măturând toate obstacolele și eliberând drumul rasei negre „care-și va recuceri trecutul și-și va inventa viitorul.”

Astăzi Franța și Occidentul îl omagiază pe cel care, împrumutând căile interzise ale discursului european, a reușit să slăbească fundamentele stăpânirii occidentale.

Angela SCARLAT

Inițiator al seriei noi: Radu CÂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE
Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU (corectură)

Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Redacție: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •

• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la SC LETA S.A. Bacău, str. Letea 17, tel.: 0234 572900 • ISSN 1221-5813 • Tiraaj: 800 buc •

• Citiții se pot abona prin RODIPET și, direct, la redacție. • Poziția în Catalogul Publicațiilor Interne RODIPET: P1938 •

